

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ &
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

**"Διαχρονική αντιμετώπιση της Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς της
Λάρισας κατά τη νεότερη ιστορία της πόλης"**

Της

Γεωργίας Τριάδας Ζηματίκα

Επιβλέπων Καθηγητής:

Νικόλαος Σαμαράς

Βόλος 2024

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ &
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

**“Long term approach of the Architectural Heritage of Larissa during
the recent history of the city”**

Υπεύθυνη Δήλωση

Η παρακάτω υπογράφων Γεωργία Τριάδα Ζηματικά του Κωνσταντίνου δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία εκπονήθηκε από εμένα την ίδια, ότι αντιπροσωπεύει προσωπικές μου απόψεις και ότι αναφέρω πλήρως όλες τις πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνηση της.

Η δηλούσα

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Αρχικά, θα ήθελα να ευχαριστώ τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Ν. Σαμαρά, για την πολύτιμη καθοδήγηση, τις συμβουλές και την υποστήριξη του καθ' όλη τη διάρκεια της έρευνας. Η καθοδήγηση του υπήρξε ανεκτίμητη και με ενέπνευσε να συνεχίσω την προσπάθεια και να αναζητήσω την ακαδημαϊκή αριστεία.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τους καθηγητές του τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης για τις γνώσεις και την εκπαίδευση που μου παρείχαν καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου. Οι διδασκαλίες και οι εμπειρίες τους υπήρξαν θεμελιώδεις για την ακαδημαϊκή μου ανάπτυξη.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω στους τέσσερις εγκεκριμένους επιστήμονες που συμμετείχαν εθελοντικά στις συνεντεύξεις μου με σκοπό να ενισχύσω την έρευνα μου.

Ευχαριστώ εκ βάθους καρδιάς την οικογένεια μου, τον σύντροφο μου καθώς και τους φίλους μου για την αδιάλειπτη υποστήριξη, την ενθάρρυνση και την κατανόηση που μου έδειξαν κατά την διάρκεια των σπουδών μου.

Τέλος, θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου σε όλους όσους με οποιονδήποτε τρόπο συνέβαλαν στην επιτυχία αυτής της πτυχιακής εργασίας. Ελπίζω ότι το αποτέλεσμα θα αποτελέσει ένα μικρό αλλά σημαντικό βήμα προς την κατανόηση και την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Λάρισας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία επικεντρώνεται στη μελέτη και ανάλυση των κτιρίων πολιτιστικής κληρονομιάς της Λάρισας, με στόχο την ανάδειξη της ιστορικής, πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής τους αξίας. Η έρευνα επιδιώκει να κατανοήσει τη σημασία της διατήρησης αυτών των κτιρίων, να εξετάσει τις προκλήσεις και να προτείνει μέτρα για την προστασία και αξιοποίηση τους. Μέσω μιας συνδυαστικής μεθοδολογίας που περιλαμβάνει βιβλιογραφική έρευνα, αρχειακή έρευνα και συνεντεύξεις με ειδικούς, η εργασία εξετάζει την εξέλιξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Λάρισας και την υφιστάμενη κατάσταση των κτιρίων ενδιαφέροντος. Τα αποτελέσματα της έρευνας υπογραμμίζουν την ανάγκη για συντονισμένες προσπάθειες και συνεργασίες μεταξύ των κρατικών αρχών, της τοπικής αυτοδιοίκησης, των ιδιοκτητών κτιρίων και της τοπικής κοινότητας για την αποτελεσματική διαχείριση και προστασία των πολιτιστικών θησαυρών της πόλης. Η εργασία καταλήγει σε προτάσεις για τη βιώσιμη διαχείριση, τη συντήρηση και την επαναχρησιμοποίηση των ιστορικών κτιρίων, με στόχο την ενίσχυση της πολιτιστικής ταυτότητας της Λάρισας και την προώθηση μιας κουλτούρας διατήρησης και σεβασμού για την αρχιτεκτονική κληρονομιά.

Λέξεις-Κλειδιά: Διατηρητέα κτίρια, Λάρισα, Αρχιτεκτονική κληρονομιά, Πολιτιστική κληρονομιά, Προστασία, Βιώσιμη διαχείριση, Τοπική κοινότητα, Πολιτιστική ταυτότητα

ABSTRACT

This thesis focuses on the study and analysis of the listed buildings in Larisa, aiming to highlight their historical, cultural and architectural value. The research seeks to understand the importance of preserving these buildings, examine the challenges they face, and propose measures for their protection and utilization. Through a combined methodology that includes literature review, archival research, and interviews with experts, the thesis examines the evolution of Larisa's architectural heritage and the current state of the listed buildings. The research findings emphasize the need for coordinated efforts and collaborations among state authorities, local government, building owners, and the local community for the effective management and protection of the city's cultural treasures. The thesis concludes with proposals for the sustainable management, maintenance, and adaptive reuse of the listed buildings, aiming to enhance Larisa's cultural identity and promote a culture of preservation and respect for architectural heritage.

Key words: Listed buildings, Larisa, Architectural heritage, Cultural heritage, Maintenance, Protection, Sustainable management, Local community, Cultural identity

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	4
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	5
ABSTRACT	6
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	11
1.1 Σκοπός	11
1.2 Μεθοδολογία	13
1.3 Δομή	14
I. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ	17
2.1. Πολιτιστική κληρονομιά	17
2.1.1. Ορισμός πολιτιστικής κληρονομιάς	17
2.1.2. Κατηγορίες πολιτιστικής κληρονομιάς	18
2.1.3 Σημασία της πολιτιστικής κληρονομιάς	19
2.1.4 Προκλήσεις για τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς.....	19
2.2. Αρχιτεκτονική κληρονομιά	20
2.2.1. Ορισμός	20
2.2.2 Η σημασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς	21
2.2.3. Η Αρχιτεκτονική ως Έκφραση της Πολιτιστικής Ταυτότητας.....	21
2.2.4. Διατήρηση και προστασία	22
2.3. Διατηρητέα κτίρια	24
2.3.1. Ορισμός και Χαρακτηριστικά των Διατηρητέων Κτιρίων	25
2.3.2 Η Σημασία των Διατηρητέων Κτιρίων	27
2.3.3 Οι Προκλήσεις της Διατήρησης	28
2.3.4. Τα Οφέλη της Διατήρησης	29

2.3.5. Διαδικασία ελέγχου σύνταξης και έγκρισης μελετών επισκευής και αποκατάστασης διατηρητέων κτιρίων	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ	32
3.1. Θεσμικό πλαίσιο	32
3.2. Διεθνείς οργανισμοί και φορείς για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς	33
3.2.1. UNESCO	34
3.2.2 ICCROM	35
3.2.4. OWHC	36
3.2.5. ICAHM	36
3.2.6. ICOMOS	37
3.2.7. IUCN	38
3.3. Διεθνείς συμβάσεις πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς	39
3.3.1 Χάρτα των Αθηνών, 1931	40
3.3.2 Η Σύμβαση της Χάγης, 1954	41
3.3.3. Η Χάρτα της Βενετίας, 1964	41
3.3.4 Η σύμβαση για την παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά, 1972	42
3.3.5. Διακήρυξη Άμστερνταμ, 1975	42
3.3.6 Ο Χάρτης Burra, 1979	43
3.3.5. Η σύμβαση της Γρανάδας 1985	43
3.4. Θεσμικό πλαίσιο και αρμόδιοι φορείς στην Ελλάδα	44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	46
4.1. Σύστημα πολεοδομικού σχεδιασμού στην Ελλάδα	46
4.2. Η προστασία και διαχείριση της πολιτιστικής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς στην Ελλάδα	48
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ	50
5.1. Γενικά χαρακτηριστικά Λάρισας	50

5.2. Ιστορία της πόλης.....	50
5.3. Πολεοδομική Εξέλιξη.....	52
5.4. Αρχιτεκτονική της πόλης.....	54
5.5. Πολιτιστική κληρονομιά πόλης.....	55
5.5.1. Αρχαία μνημεία	56
5.5.2. Βυζαντινά μνημεία	57
5.5.3. Οθωμανικά μνημεία	58
5.5.4. Κύριες αιτίες σημαντικών απωλειών.....	59
Η Λάρισα, ως ένας αρχαίος και ιστορικός τόπος, έχει υποστεί απώλεια σημαντικών κτιρίων κατά τη διάρκεια των χρόνων, με αρκετούς λόγους να εξηγούν αυτήν την απώλεια πολιτιστικής κληρονομιάς.	59
5.6. Η δόμηση της πόλη στη νεότερη ιστορία.....	60
5.6.1. Αυθαίρετη δόμηση και αντιπαροχή.....	60
5.6.2. Παρανοϊκές αποφάσεις πολεοδομίας στην δικτατορία	61
5.6.3 Το πολεοδομικό έργο ως αρμοδιότητα του δήμου	61
5.6.4 Η επιδίωξη της «αξιοβίωτης» Πόλης	62
II. ΕΙΔΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	64
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΔΙΑΤΗΡΗΤΕΑ ΚΤΙΡΙΑ ΛΑΡΙΣΑΣ	64
6.1 Διατηρητέα Κτίρια	64
6.2. Αξιόλογα Κτίρια.....	76
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ	80
7.1. Μεθοδολογία	80
7.2. Προφίλ Ερωτώμενων	81
7.3. Απόψεις από Σημαντικούς Εκπροσώπους Φορέων.....	82
7.3.1. Ανάπτυξη της Λάρισας και Διατήρηση Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς.....	82
7.3.2 Αδυναμίες και Λόγοι που διαδραμάτισαν στην απώλεια μεγάλου μέρους της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης	85

7.3.3 Υπεύθυνοι, Υπηρεσίες και Πολίτες.....	87
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: ΣΥΖΗΤΗΣΗ.....	90
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	94
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	99

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Σκοπός

Η αρχιτεκτονική κληρονομιά είναι ένας πολύτιμος θησαυρός που μας συνδέει με το παρελθόν, αντανακλά την πολιτιστική μας ταυτότητα και διαμορφώνει τον χαρακτήρα των πόλεων και των κωμοπόλεων μας. Αποτελεί μαρτυρία των δεξιοτήτων, των φιλοδοξιών και της εφευρετικότητας των προγόνων μας. Ωστόσο, η διατήρηση και η μακροπρόθεσμη αντιμετώπιση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς αποτελούν συχνά, πολύπλοκες και πολύπλευρες προσπάθειες, που απαιτούν προσεκτικό σχεδιασμό, βιώσιμες πρακτικές και βαθιά εκτίμηση της ιστορικής σημασίας αυτών των κατασκευών.

Στην καρδιά της Θεσσαλίας, στην Ελλάδα, βρίσκεται η αρχαία πόλη της Λάρισας, ένας τόπος πλούσιος σε ιστορία και αρχιτεκτονική κληρονομιά. Η Λάρισα, με τις ρίζες της να εκτείνονται πάνω από 4.000 χρόνια πίσω, δεν μπορεί να υπερηφανεύεται για τον πλούτο των διατηρητέων κτιρίων που έχουν επιβιώσει στο πέρασμα του χρόνου. Αν εξαιρέσει κανείς χαρακτηριστικά κατάλοιπα από σημαντικές ιστορικές περιόδους του παρελθόντος της πόλης όπως το Ελληνιστικό Α Αρχαίο θέατρο και το μεταγενέστερο Β' Αρχαίο θέατρο, λείψανα Ρωμαϊκών οδών, Ιουστινιάνεια υδραγωγείο και τείχη, και την Βασιλική του Αγίου Αχιλλείου, η πόλη μοιάζει να έχει κάνει ένα μεγάλο άλμα στο χρόνο καθώς απουσιάζουν τεκμήρια του παρελθόντος της κατά τη Νεότερη Ιστορία της. Οι μαρτυρίες της Νεοκλασικής Λάρισας περιορίζονται πια σε κτίσματα τα οποία αριθμούνται σε λιγότερα από τα δάκτυλα δυο χεριών, λόγω της σαρωτικής ανοικοδόμησης κατά τις τελευταίες επτά δεκαετίες και με τη βοήθεια της αντιπαροχής.

Το πλούσιο μωσαϊκό της πολιτιστικής κληρονομιάς της αποτελεί μαρτυρία των πολιτισμών που αποκάλεσαν αυτό το μέρος σπίτι, από τους αρχαίους Έλληνες και τους Ρωμαίους μέχρι τους Βυζαντινούς και τους Οθωμανούς. Η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης στέκεται ως ζωντανό χρονικό του παρελθόντος της, αφηγούμενη ιστορίες θριάμβων, αγώνων και πολιτιστικών ανταλλαγών.

Η αναφορά στη διαχρονική διαχείριση της αρχιτεκτονικής της κληρονομιάς από την πόλη, στην ιστορική της εξέλιξη, δεν γίνεται προκειμένου να αποκαλυφθεί

κάποιος ενδεχόμενος διαρκής κανόνας και οι τυχόν εξαιρέσεις του, αλλά μόνο για να αναδειχθούν τυχόν συνέχειες ή αναλογίες και να ανιχνευθούν διαφοροποιήσεις και εξελίξεις στις αντιλήψεις και πρακτικές σχετικά με το ζήτημα της διαχείρισης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς από την πόλη κατά τη πρόσφατη ιστορία της. (Σαμαράς 2019:150)

Βεβαίως, δεν πρέπει να υποτιμάται το γεγονός πως η διαχρονική αντιμετώπιση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς από την πόλη διαμορφώνει σ' ένα βαθμό, μια γενικότερη κουλτούρα για το ζήτημα, ενώ κάθε πράξη ή παράλειψη της κεντρικής διοίκησης ή της τοπικής αυτοδιοίκησης μπορεί να έχει πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα, αφού είναι δυνατόν αυτή να κληρονομείται, χωρίς αυτό να είναι πάντοτε αισθητό, ενώ, στη περίπτωση της διαχρονικής αρνητικής ή αδιάφορης στάσης απέναντι στη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς, οποιαδήποτε προσπάθεια εκ των υστέρων ενεργοποίησης προς την κατεύθυνση της προστασίας και διατήρησης μπορεί να έχει μειωμένα περιθώρια επιτυχίας, καθώς τα άτομα θα στερούνται την πρώτη διάσταση του πολιτισμικού κεφαλαίου, που είναι η ικανότητα να το εκτιμήσουν. Σε κάθε περίπτωση όμως, η διαχρονική αντίληψη και πρακτικές της πόλης απέναντι στην πολιτιστική της κληρονομιά, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως ενός είδους συλλογική "έξη" ή, πολύ περισσότερο, ως μια αναπόδραστη μοίρα, που προδιαγράφει απαρέγκλιτα και την μελλοντική της στάση απέναντι στο ζήτημα, πόσο μάλλον, που αναφερόμαστε σε διαφορετικές ιστορικές, κοινωνικό-πολιτιστικές, οικονομικές συνθήκες, καθώς και διαφορετικές εσωτερικές και εξωτερικές επιρροές. (Σαμαράς 2019: 151)

Στον απόηχο της ραγδαίας αστικοποίησης και του εκσυγχρονισμού, η Λάρισα αντιμετωπίζει τη διπλή πρόκληση να διατηρήσει την αρχιτεκτονική της κληρονομιά και ταυτόχρονα να ανταποκριθεί στις ανάγκες μιας σύγχρονης κοινωνίας. Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι να διερευνήσει τη μακροπρόθεσμη αντιμετώπιση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς στη Λάρισα, εστιάζοντας στη διατήρηση, τη συντήρηση και τη βιώσιμη διαχείριση των ιστορικών κτιρίων της. Εμβαθύνοντας στις προκλήσεις, τις ευκαιρίες και τις βέλτιστες πρακτικές που σχετίζονται με τη διατήρηση των αρχιτεκτονικών θησαυρών, η παρούσα μελέτη στοχεύει να συμβάλει στον ευρύτερο διάλογο για τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και να διεξάγει μια βιβλιογραφική ανασκόπηση, εστιάζοντας στα

στοιχεία υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς. Με τον τρόπο αυτό, επιδιώκουμε να επιτύχουμε μια αρμονική ισορροπία μεταξύ της διατήρησης της ιστορικής ταυτότητας της Λάρισας και των σύγχρονων προσδοκιών της πόλης.

1.2 Μεθοδολογία

Η κατανόηση της σημασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Λάρισας απαιτεί μια βαθιά κατάδυση στην ιστορία της. Η παρούσα μελέτη θα βασιστεί σε ιστορικά αρχεία, αρχεία του δήμου και διακεκριμένα άρθρα για να ανιχνεύσει την εξέλιξη του δομημένου περιβάλλοντος της πόλης.

Για την αξιολόγηση της τρέχουσας κατάστασης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Λάρισας, θα διεξαχθεί μια ολοκληρωμένη έρευνα. Αυτή θα περιλαμβάνει επιτόπιες επιθεωρήσεις, τεκμηρίωση των υφιστάμενων κατασκευών και αξιολόγηση της δομικής τους ακεραιότητας. Αρχιτέκτονες, μηχανικοί και εμπειρογνώμονες συντήρησης θα συνεργαστούν για να παράσχουν λεπτομερή ανάλυση της κατάστασης κάθε κτιρίου.

Η έρευνα που θα διεξαχθεί στην παρούσα διατριβή θα καθοδηγείται από μια πολύπλευρη μεθοδολογία, συνδυάζοντας ποιοτικές και ποσοτικές προσεγγίσεις. Θα χρησιμοποιηθούν οι ακόλουθες μέθοδοι:

Βιβλιογραφική έρευνα: Σε αυτήν την εργασία, επιλέχθηκε να εξεταστεί λεπτομερώς το θεωρητικό υπόβαθρο που σχετίζεται με το θέμα, με έμφαση σε έννοιες όπως η πολιτιστική κληρονομιά και η αρχιτεκτονική κληρονομιά που επηρέασαν τον τρόπο σχεδιασμού της αρχιτεκτονικής στην Λάρισα. Επιπλέον, πραγματοποιήθηκε ανάλυση της πόλης Λάρισας, από χωροταξική άποψη, με εκτενή αναφορά στην ιστορία της, τη μορφολογία της, τα δημογραφικά στοιχεία και την υποδομή της. Στη συνέχεια, επικεντρωθήκαμε στην περιοχή της έρευνας, παρουσιάζοντας την ιστορική εξέλιξη του Λάρισας.

Αρχαιακή έρευνα: Εκτενής διερεύνηση ιστορικών εγγράφων, αρχείων και φωτογραφιών ειδικότερα από τον δήμο, για την κατανόηση της εξέλιξης και της σημασίας των αξιόλογων κτιρίων.

Έρευνες και τεκμηρίωση του χώρου: Σε βάθος επιτόπιες επιθεωρήσεις για την αξιολόγηση της τρέχουσας κατάστασης των διατηρητέων κτιρίων, συμπεριλαμβανομένων των δομικών, αρχιτεκτονικών και αισθητικών πτυχών.

Συνεντεύξεις : θα διενεργηθούν συνεντεύξεις από ειδικούς σχετικά με την αρχιτεκτονική και πολιτιστική κληρονομιά της Λάρισας

1.3 Δομή

Η παρούσα διατριβή περιλαμβάνει μια ολοκληρωμένη εξέταση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Λάρισας, εστιάζοντας σε μια επιλογή ιστορικά σημαντικών κτιρίων. Τα κτίρια αυτά, που καλύπτουν διάφορους αρχιτεκτονικούς ρυθμούς και χρονικές περιόδους, επιλέχθηκαν για την αντιπροσωπευτική τους αξία και σημασία στην πολιτιστική και ιστορική αφήγηση της Λάρισας. Μέσα από μελέτες περιπτώσεων και αυστηρή ανάλυση, θα διερευνήσουμε τις ποικίλες πτυχές της διατήρησης και της μακροπρόθεσμης αντιμετώπισής τους, λαμβάνοντας υπόψη τις προκλήσεις που θέτουν παράγοντες όπως η αστική ανάπτυξη, η κλιματική αλλαγή και η πολιτιστική εκτίμηση.

Η παρούσα εργασία είναι δομημένη σε δύο μέρη, το θεωρητικό και το ειδικό. Το θεωρητικό μέρος είναι οργανωμένο σε διάφορα κεφάλαια, με αφετηρία την εισαγωγή, στην οποία παρατίθεται μια επισκόπηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Λάρισας, της σημασίας της, καθώς και των στόχων και της μεθοδολογίας της έρευνας. Ακολουθεί η διάρθρωση του θεωρητικού μέρους σε άλλα τέσσερα κεφάλαια, όπου στο καθένα αναλύονται, ως επί το πλείστον, έννοιες γύρω από το κομμάτι της πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, χρησιμοποιώντας την επαγωγική μέθοδο, δηλαδή από το γενικό προς το ειδικό μέρος.

Αναλυτικότερα, το δεύτερο κεφάλαιο, αποτελεί στην ουσία την αφετηρία του θεωρητικού μέρους, που ξεκινά με τη βιβλιογραφική επισκόπηση της «πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς». Σ' αυτό το κεφάλαιο πραγματοποιείται μια εννοιολογική προσέγγιση, καθώς υπάρχει η αποσαφήνιση των όρων πολιτιστική κληρονομιά, αρχιτεκτονική κληρονομιά, αναλύεται το αντίκτυπο που έχουν στην κοινωνία, οι προκλήσεις και τα οφέλη καθώς και οι κατηγορίες της πολιτιστικής κληρονομιάς. Στην συνέχεια του κεφαλαίου, αποτυπώνεται το κύριο θέμα της εργασίας δηλαδή τα ιστορικά κτίρια με αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον του παρελθόντος αναλύοντας τον ορισμό, τη σημασία για την προστασία τους καθώς και τον έλεγχο που λαμβάνουν.

Στο τρίτο κεφάλαιο, αναφέρεται το θεσμικό πλαίσιο σχετικά με την πολιτιστική κληρονομιά στον ελληνικό και διεθνή χώρο. Προσδιορίζονται οι διεθνείς οργανισμοί και φορείς που είναι υπεύθυνοι για την προστασία του πολιτισμού, εκ των οποίων ο κυριότερος οργανισμός είναι η UNESCO. Στην συνέχεια, παρουσιάζεται το θεσμικό πλαίσιο, δηλαδή οι νόμοι και τα άρθρα του ελληνικού συντάγματος, καθώς και οι παγκόσμιες συμβάσεις που υπογράφηκαν και διαδραμάτισαν πρωταγωνιστικό ρόλο στην διατήρηση, συντήρηση και προστασία του πολιτιστικού θησαυρού.

Το τέταρτο κεφάλαιο, αποσκοπεί στην ανάλυση του πολεοδομικού συστήματος στην Ελλάδα, συγκεκριμένα εξετάζει τις υφιστάμενες πολιτικές διατήρησης των κτιρίων.

Στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο του θεωρητικού μέρους, γίνεται ιστορική επισκόπηση, διερευνάται δηλαδή το ιστορικό πλαίσιο της Λάρισας και η εξέλιξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της, αναφέροντας λίγα λόγια για την ιστορία της πόλης, τα πολιτιστικά της μνημεία, πραγματοποιώντας μια μικρή εισαγωγή για το ειδικό μέρος.

Το έκτο κεφάλαιο, αφορά το ειδικό μέρος, για το οποίο διεξάγεται αυτήν η εργασία, δηλαδή τα διατηρητέα ενδιαφέροντος της Λάρισας. Σ' αυτό το κεφάλαιο, περιλαμβάνεται η ενδελεχής ανάλυση και αποτύπωση όλων των επίσημων κτιρίων ενδιαφέροντος, έπειτα από βιβλιογραφική και αρχειακή έρευνα που έλαβε χώρα για την διεξαγωγή της παρούσας εργασίας.

Στο έβδομο κεφάλαιο θα αναλυθούν οι συνεντεύξεις από 4 ειδικούς με σκοπό να κατανοηθούν καλύτερα οι λόγοι της σημασίας ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς αλλά και οι λόγοι απώλειας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης.

Το τελευταίο κεφάλαιο που αποτελεί τα συμπεράσματα, συνοψίζει τα ευρήματα, προσφέρει συστάσεις πολιτικής και τονίζει τη σημασία της διατήρησης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Λάρισας.

I. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

2.1. Πολιτιστική κληρονομιά

Η πολιτιστική κληρονομιά είναι ένα πλούσιο μωσαϊκό ανθρώπινων επιτευγμάτων, πεποιθήσεων, πρακτικών και αντικειμένων που έχουν περάσει από γενιά σε γενιά. Αποτελεί έναν σημαντικό πυλώνα του ανθρώπινου πολιτισμού και προσφέρει μια πολύτιμη ευκαιρία για την κατανόηση και τη συνέχιση της ανθρώπινης ιστορίας. Περιλαμβάνει υλικά και άυλα στοιχεία του παρελθόντος μιας κοινωνίας, που αντανακλούν την ιστορία, τις αξίες και την ταυτότητά της. Σε αυτό το κεφάλαιο, διερευνάται η πολύπλευρη φύση της πολιτιστικής κληρονομιάς, οι διάφορες μορφές της και η σημασία της για τη διατήρηση και τον τρόπο με τον οποίο επηρεάζει την κοινωνία, την ταυτότητα και την πολιτική (Κορρές, 2002).

2.1.1. Ορισμός πολιτιστικής κληρονομιάς

Η πολιτιστική κληρονομιά αναφέρεται στο σύνολο των πνευματικών, πολιτιστικών και ιστορικών αγαθών που κληροδοτούνται από μια γενιά στην επόμενη. Αυτά τα αγαθά μπορούν να περιλαμβάνουν έργα τέχνης, αρχιτεκτονική, λογοτεχνία, μουσική, παραδόσεις, γλώσσες, και πολλά άλλα. Η πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί τη σύνδεση μεταξύ του παρελθόντος, του παρόντος και του μέλλοντος (Cros & Mc Kercher, 2015).

Συχνά ο όρος "πολιτιστικό αγαθό" μπερδεύεται με τον όρο "πολιτιστική κληρονομιά". Στη Σύμβαση της Χάγης του 1954, όπου χρησιμοποιήθηκε πρώτα, ο όρος "πολιτιστικά αγαθά", αυτά υπόκειται στην κατηγορία της πολιτιστικής κληρονομιάς της ανθρωπότητας. Σύμφωνα με αυτήν τη Σύμβαση, τα κινητά και ακίνητα αγαθά που έχουν σημαντική συμβολή στην πολιτιστική κληρονομιά κάθε λαού χαρακτηρίζονται ως "πολιτιστικά αγαθά". Στη Σύμβαση της Παγκόσμιας Κληρονομιάς του 1972, η έννοια της "πολιτιστικής κληρονομιάς" περιλαμβάνει μνημεία, οικοδομικά

συγκροτήματα, και χώρους, ανεξαρτήτως αν πρόκειται για ανθρώπινα έργα ή δημιουργήματα της φύσης και του ανθρώπου. Αυτός ο ορισμός είναι ευρύτερος σε σύγκριση με τον ορισμό της Σύμβασης της Χάγης, ειδικότερα όσον αφορά τα ακίνητα αγαθά, τα οποία προστατεύονται κυρίως από τη Σύμβαση της Παγκόσμιας Κληρονομιάς.

Η πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της πολιτιστικής ταυτότητας. Συνδέει τους ανθρώπους με τις ρίζες τους, βοηθώντας τους να κατανοήσουν τον τρόπο ζωής των προγόνων τους και τις αξίες που υποστήριζαν. Διατηρώντας την πολιτιστική κληρονομιά, τα άτομα και οι κοινότητες δημιουργούν μια αίσθηση του ανήκειν και της συνέχειας με το παρελθόν τους (Κορρές, 2002).

2.1.2. Κατηγορίες πολιτιστικής κληρονομιάς

Η πολιτιστική κληρονομιά χωρίζεται σε δυο βασικές κατηγορίες, την υλική και την άυλη. Η υλική πολιτιστική κληρονομιά αναφέρεται σε φυσικά αντικείμενα, τοποθεσίες και δομές που έχουν ιστορική, καλλιτεχνική, επιστημονική ή πολιτιστική σημασία. Αυτό περιλαμβάνει ιστορικές τοποθεσίες- ορόσημα όπως αρχαίοι ναοί, αρχαιολογικά ερείπια και ιστορικά κτίρια, τεχνουργήματα, όπως πίνακες ζωγραφικής, γλυπτά, χειρόγραφα και εργαλεία που έχουν ιστορική ή καλλιτεχνική αξία. Επιπλέον, τα πολιτιστικά τοπία, είτε φυσικά είτε τροποποιημένα από τον άνθρωπο τοπία που έχουν πολιτιστική σημασία, όπως το Μάτσου Πίτσου στο Περού ή το Σινικό Τείχος της Κίνας. Τέλος, μουσεία, ιδρύματα που στεγάζουν και διατηρούν υλικά αντικείμενα για εκπαιδευτικούς και ερευνητικούς σκοπούς. (Graham & Howard, 2008).

Η άυλη πολιτιστική κληρονομιά αναφέρεται σε πρακτικές, εκφράσεις, γνώσεις και παραδόσεις που μεταβιβάζονται από γενιά σε γενιά, συχνά προφορικά ή μέσω παραστάσεων. Στην άυλη κληρονομιά περιλαμβάνονται οι προφορικές παραδόσεις, τα λαϊκά παραμύθια, οι θρύλοι, οι μύθοι και οι αφηγήσεις ιστοριών. Οι παραστατικές τέχνες, δηλαδή η μουσική, ο χορός, το θέατρο και οι τελετουργίες, η παραδοσιακή γνώση, δηλαδή οι ιθαγενείς πρακτικές που σχετίζονται με τη γεωργία, την ιατρική και τη χειροτεχνία και οι κοινωνικές πρακτικές, τα έθιμα και οι γιορτές που διαμορφώνουν την κοινοτική ταυτότητα και τις σχέσεις (Korka, 2014).

2.1.3 Σημασία της πολιτιστικής κληρονομιάς

Η πολιτιστική κληρονομιά έχει τεράστια σημασία για τα άτομα, τις κοινότητες και τις κοινωνίες στο σύνολό τους. Η πολιτιστική κληρονομιά προσφέρει πολλαπλά οφέλη στην κοινωνία. Πρώτον, διατηρεί και μεταδίδει την πολιτισμική ταυτότητα και την ιστορία μιας κοινότητας, βοηθώντας τους ανθρώπους να συνδέονται με τις ρίζες τους. Δεύτερον, παρέχει μια πηγή έμπνευσης για τη δημιουργία νέων έργων τέχνης και πολιτισμικών προσφορών. Τρίτον, αποτελεί πόρο για τον τουρισμό και την οικονομία, καθώς η πολιτιστική κληρονομιά μπορεί να προσελκύσει επισκέπτες και επενδύσεις (Tuan & Stale, 2008; Korka, 2014).

Φυσικά, η πολιτιστική κληρονομιά χρησιμεύει ως πολύτιμος εκπαιδευτικός πόρος. Τα μουσεία, τα αρχεία και οι βιβλιοθήκες παρέχουν ευκαιρίες για έρευνα και μάθηση, επιτρέποντας στους μελετητές και το κοινό να εμβαθύνουν στην ιστορία, την τέχνη και τις παραδόσεις διαφορετικών πολιτισμών. Η γνώση αυτή συμβάλλει στη βαθύτερη κατανόηση της συλλογικής ιστορίας της ανθρωπότητας (Tuan & Stale, 2008).

Τα μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς συχνά προσελκύουν τουρίστες, συμβάλλοντας σημαντικά στην οικονομική ανάπτυξη των περιοχών. Οι επισκέπτες έρχονται για να γνωρίσουν τη μοναδική ιστορία και τον πολιτισμό ενός τόπου, δημιουργώντας έσοδα για τις τοπικές επιχειρήσεις και κοινότητες. Ωστόσο, οι πρακτικές βιώσιμου τουρισμού είναι ζωτικής σημασίας για τη διατήρηση αυτών των τόπων για τις μελλοντικές γενιές (Tuan & Stale, 2008).

Επιπρόσθετα, η πολιτιστική κληρονομιά προάγει την πολιτιστική ποικιλομορφία αναδεικνύοντας τις μοναδικές πρακτικές, γλώσσες και παραδόσεις των διαφόρων κοινοτήτων. Προωθεί τη διαπολιτισμική κατανόηση και το διάλογο, ενθαρρύνοντας την ανεκτικότητα και το σεβασμό μεταξύ διαφορετικών ομάδων (Tuan & Stale, 2008).

2.1.4 Προκλήσεις για τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς

Παρά τη σημασία της, η πολιτιστική κληρονομιά αντιμετωπίζει διάφορες προκλήσεις, όπως Φυσικές καταστροφές: Οι σεισμοί, οι πλημμύρες και άλλες φυσικές

καταστροφές μπορούν να προκαλέσουν ζημιές ή να καταστρέψουν χώρους και αντικείμενα πολιτιστικής κληρονομιάς. Αστικοποίηση και ανάπτυξη: Η ταχεία αστικοποίηση οδηγεί συχνά στην καταστροφή ιστορικών κτιρίων και τοπίων. Συγκρούσεις και πόλεμος: Οι ένοπλες συγκρούσεις μπορεί να οδηγήσουν στην εσκεμμένη καταστροφή της πολιτιστικής κληρονομιάς ως μια μορφή πολιτιστικής διαγραφής. Κλιματική αλλαγή: Η άνοδος της στάθμης της θάλασσας και τα ακραία καιρικά φαινόμενα απειλούν τα παράκτια μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς (Γοσποδίνη και συν., 2007).

2.2. Αρχιτεκτονική κληρονομιά

2.2.1. Ορισμός

Ο ορισμός της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς διατυπώνεται στην Σύμβαση για την Προστασία της Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς της Ευρώπης (Γρανάδα 1985). Σύμφωνα με το Άρθρο 1, η «αρχιτεκτονική κληρονομιά» περιλαμβάνει τα μνημεία, δηλαδή σημαντικές κατασκευές για ιστορικούς, αρχαιολογικούς, καλλιτεχνικούς, επιστημονικούς, κοινωνικούς ή τεχνικούς λόγους, τα αρχιτεκτονικά σύνολα αστικών ή αγροτικών κατασκευών, που έχουν συνάφεια και γίνεται να οριοθετηθούν τοπογραφικά και τέλος, τους τόπους, δηλαδή τα σύνθετα έργα του ανθρώπου και της φύσης εν μέρει κτισμένα που αποτελούν χαρακτηριστικές και ομοιογενείς εκτάσεις

Η αρχιτεκτονική κληρονομιά αποτελεί έναν πολύτιμο θησαυρό που μας συνδέει με το παρελθόν και μας διαμορφώνει για το μέλλον. Είναι μια εκδήλωση του ανθρώπινου δημιουργικού πνεύματος και του πολιτισμού, που εκτυλίσσεται σε πολλές μορφές και στίλ, αντικατοπτρίζοντας τις εποχές και τις κοινωνίες που τις δημιούργησαν. Η αρχιτεκτονική κληρονομιά λειτουργεί ως παράθυρο στο παρελθόν, μια αντανάκλαση της πολιτιστικής, κοινωνικής και τεχνολογικής μας εξέλιξης. Η διατήρηση και η συντήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς έχουν αποκτήσει όλο και μεγαλύτερη σημασία τον τελευταίο καιρό. Το παρόν κεφάλαιο διερευνά τη σημασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει και τις στρατηγικές που εφαρμόζονται για τη διαφύλαξή της για τις μελλοντικές γενιές (Ζήβας, 2002).

Η αρχιτεκτονική κληρονομιά αποτελεί μόνο ένα μέρος της υλικής κληρονομιάς, περιλαμβάνοντας τα ξεχωριστά κτίρια ή ομάδες κτιρίων και γειτονιές που θεωρούνται "μνημεία" με ευρύτερη έννοια. Συνίσταται σε κτίσματα ή σύνολα κτισμάτων που χαρακτηρίζονται ως πολιτιστικά σημεία αναφοράς. Η έννοια της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς δεν περιορίζεται σε μνημεία "εθνικής σημασίας", αλλά επεκτείνεται σε κτίρια και κατασκευές που αντιπροσωπεύουν την οικοδομική δραστηριότητα από το παρελθόν έως τις σύγχρονες εποχές. Κύριος στόχος των μνημείων είναι να διατηρούν την ανθρώπινη μνήμη και να λειτουργούν ως γέφυρα μεταξύ παρελθόντος και παρόντος, προκειμένου να διατηρείται η ιστορική μνήμη και να προκαλούνται ανακαλύψεις στην κοινωνία. Η προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και, συνεπώς, της πολιτιστικής κληρονομιάς, περιλαμβάνει τη διατήρηση αυτών των σημαντικών κτιρίων, με τη διαφύλαξη των αξιών τους κατά το δυνατόν και την προώθηση συμβατών χρήσεων προκειμένου να ενσωματώνονται στο δομημένο περιβάλλον, προσδίδοντας νέο νόημα σε αυτά (Ζήβας, 2002).

2.2.2 Η σημασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς

Η αρχιτεκτονική κληρονομιά περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα δομών, από ιστορικά κτίρια και μνημεία μέχρι γέφυρες, κήπους και ολόκληρες γειτονιές. Οι κατασκευές αυτές μαρτυρούν την αρχιτεκτονική ανδρεία των αντίστοιχων εποχών τους και παρέχουν ανεκτίμητες πληροφορίες για τον τρόπο ζωής, τις αξίες και τις προσδοκίες των κοινωνιών που τις έχτισαν (Ahmad, 2006).

2.2.3. Η Αρχιτεκτονική ως Έκφραση της Πολιτιστικής Ταυτότητας

Η αρχιτεκτονική κληρονομιά αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της ταυτότητας μιας κοινότητας. Οι κατασκευές αυτές συχνά συμβολίζουν ιστορικά γεγονότα, θρησκευτικές πεποιθήσεις και πολιτιστικές πρακτικές. Χρησιμοποιούν ως απτοί δεσμοί με τους προγόνους μας, ενισχύοντας την αίσθηση της συνέχειας και του ανήκειν (Κορρές, 2002).

Η αρχιτεκτονική αποτελεί μια από τις πιο έντονες εκφράσεις της πολιτιστικής ταυτότητας μιας κοινωνίας. Μέσα από τη σχεδίαση και την κατασκευή κτιρίων, γεφυρών, ναών και άλλων δημιουργιών, οι άνθρωποι αντανακλούν τις αξίες, τις πεποιθήσεις και την τεχνογνωσία της εποχής τους. Κάθε αρχιτεκτονικό έργο μιλά για τον πολιτισμό που το δημιούργησε, και αυτή η ποικιλότητα προσδίδει πλούτο στην ανθρώπινη ιστορία (Korka, 2014).

Επιπλέον, η αρχιτεκτονική κληρονομιά χρησιμεύει ως τάξη χωρίς τοίχους, προσφέροντας ένα πρακτικό μάθημα ιστορίας. Η μελέτη αυτών των κατασκευών παρέχει μια μοναδική ευκαιρία να μάθουμε για τις τεχνικές κατασκευής, τους αρχιτεκτονικούς ρυθμούς και τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες περασμένων εποχών (Ahmad, 2006).

Οι ιστορικοί χώροι και η καλά διατηρημένη αρχιτεκτονική κληρονομιά αποτελούν μαγνήτες για τους τουρίστες, συμβάλλοντας σημαντικά στην τοπική οικονομία. Οι επισκέπτες συρρέουν στα μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς για να βυθιστούν στην ιστορία, δημιουργώντας εισόδημα για τις γύρω κοινότητες (Ζήβας, 2002).

2.2.4. Διατήρηση και προστασία

Η διατήρηση και η προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς αποτελούν καίριο καθήκον μας. Ο χρόνος, οι φυσικές καταστροφές και οι ανθρώπινες δραστηριότητες μπορούν να απειλήσουν τη συντήρηση αυτών των σημαντικών κατασκευών. Η απώλεια της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς συνεπάγεται την απώλεια κομματιών της ιστορίας και του πολιτισμού μας. Επιπλέον, η διατήρηση αυτής της κληρονομιάς μπορεί να συμβάλει στην προσέλκυση τουριστών και στην οικονομική ανάπτυξη των περιοχών όπου βρίσκεται (Cros & McKercher, 2015).

Η διατήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς δεν είναι χωρίς προκλήσεις, καθώς οι δομές αυτές αντιμετωπίζουν συχνά απειλές από διάφορες πλευρές:

- **Φθορά:** Ο χρόνος, οι καιρικές συνθήκες και η παραμέληση επιβάλλουν τον φόρο τους στις ιστορικές δομές. Τα ξύλινα δοκάρια σαπίζουν, οι

πέτρινες προσόψεις διαβρώνονται και τα μεταλλικά στοιχεία σκουριάζουν. Χωρίς τακτική συντήρηση, τα κτίρια αυτά μπορεί να υποστούν ανεπανόρθωτες ζημιές.

- Αστικοποίηση και ανάπτυξη: Η ραγδαία αστικοποίηση οδηγεί συχνά στην καταστροφή ή την αλλοίωση των κτιρίων πολιτιστικής κληρονομιάς για να δημιουργηθεί χώρος για σύγχρονες υποδομές. Η εξεύρεση ισορροπίας μεταξύ προόδου και διατήρησης είναι ένας συνεχής αγώνας.
- Κλιματική αλλαγή: Η κλιματική αλλαγή αποτελεί σημαντική απειλή για την αρχιτεκτονική κληρονομιά. Η άνοδος της στάθμης της θάλασσας, η αύξηση των βροχοπτώσεων και τα ακραία καιρικά φαινόμενα μπορούν να προκαλέσουν πλημμύρες, διάβρωση και δομικές ζημιές σε ευάλωτα μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Έλλειψη ευαισθητοποίησης: Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι κοινότητες μπορεί να μην εκτιμούν πλήρως την ιστορική σημασία της αρχιτεκτονικής τους κληρονομιάς, με αποτέλεσμα την παραμέληση ή ακόμη και την καταστροφή.

Η διατήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς απαιτεί μια πολύπλευρη προσέγγιση που περιλαμβάνει τη συνεργασία κυβερνήσεων, κοινοτήτων και οργανώσεων διατήρησης. Η ολοκληρωμένη τεκμηρίωση και η ιστορική έρευνα αποτελούν το θεμέλιο των προσπαθειών διατήρησης. Αυτό περιλαμβάνει την καταγραφή των αρχιτεκτονικών λεπτομερειών, του ιστορικού πλαισίου και των ιστοριών που συνδέονται με τις κατασκευές (Βλαντού & Κουδούνη, 2016).

Οι ειδικευμένοι τεχνίτες και συντηρητές διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην αποκατάσταση των κτιρίων πολιτιστικής κληρονομιάς στην προηγούμενη δόξα τους. Χρησιμοποιώντας παραδοσιακές τεχνικές και υλικά, επισκευάζουν και συντηρούν αυτές τις δομές διατηρώντας την αυθεντικότητά τους (Παπαγεωργίου και συν., 2012).

Οι κυβερνήσεις μπορούν να θεσπίσουν νόμους και κανονισμούς οριοθέτησης για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει

φορολογικά κίνητρα για τους ιδιοκτήτες ακινήτων που διατηρούν κτίρια πολιτιστικής κληρονομιάς και περιορισμούς στις μετατροπές σε ιστορικά σημαντικές κατασκευές (Korka, 2018).

Η εμπλοκή της κοινότητας και τα εκπαιδευτικά προγράμματα είναι απαραίτητα για την προώθηση της εκτίμησης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Τα σχολεία, τα μουσεία και οι ξεναγήσεις μπορούν να συμβάλουν στην ευαισθητοποίηση σχετικά με τη σημασία της διατήρησης (Ζήβας, 2002).

Πολλά μνημεία αρχιτεκτονικής κληρονομιάς έχουν διεθνή σημασία. Οι συνεργατικές προσπάθειες μεταξύ χωρών και διεθνών οργανισμών μπορούν να παρέχουν πρόσθετους πόρους και εμπειρογνωμοσύνη για τη διατήρηση (Korka, 2018).

Η αρχιτεκτονική κληρονομιά δεν είναι απλώς ένα μουσειακό αντικείμενο που κοιτάμε με νοσταλγία. Είναι ένας πηγαίος πόρος που μπορεί να εμπνεύσει την σύγχρονη αρχιτεκτονική και την πόλη του μέλλοντος. Οι αρχιτέκτονες, μηχανικοί και σχεδιαστές μπορούν να αντλήσουν ιδέες και γνώσεις από την παραδοσιακή αρχιτεκτονική για να δημιουργήσουν βιώσιμα, λειτουργικά και όμορφα κτίρια που να προσαρμόζονται στις σύγχρονες ανάγκες (Παπαγεωργίου και συν., 2012).

2.3. Διατηρητέα κτίρια

Τα διατηρητέα κτίρια αποτελούν σημαντικό μέρος αυτής της κληρονομιάς, προσφέροντας μια παράθυρο προς το παρελθόν και αντικατοπτρίζοντας την πολιτιστική εξέλιξη μιας κοινωνίας. Αυτό το κεφάλαιο ασχολείται με τη σημασία των κτιρίων ενδιαφέροντος στην πολιτιστική κληρονομιά και εξετάζει τους λόγους για τους οποίους πρέπει να προστατεύονται και διατηρούνται (Howard, 2003).

Η έρευνα στον τομέα των ιστορικών κτιρίων είναι απαραίτητη για την κατανόηση, τη διατήρηση και την ανάδειξή τους. Η έρευνα αυτή μπορεί να περιλαμβάνει την ανάλυση των αρχιτεκτονικών χαρακτηριστικών, την ιστορική έρευνα, την αξιολόγηση της κατάστασης και των υλικών, καθώς και την ανάπτυξη σχεδίων διατήρησης και αποκατάστασης. Επιτρέπει, επίσης, την ανάπτυξη βέλτιστων πρακτικών για τη διατήρησή τους και την αποτελεσματική χρήση των πόρων.

Επιπλέον, βοηθά στην ανάδειξη της ιστορίας και της αξίας αυτών των κτιρίων για τις κοινότητές μας (Βλαντού & Κουδούνη, 2016).

2.3.1. Ορισμός και Χαρακτηριστικά των Διατηρητέων Κτιρίων

Τα διατηρητέα κτίρια είναι αυτά που έχουν ιστορική, πολιτιστική, αρχιτεκτονική ή κοινωνική αξία και έχουν αναγνωριστεί ως τμήμα της πολιτιστικής κληρονομιάς μιας χώρας ή περιοχής. Τα κύρια χαρακτηριστικά των διατηρητέων κτιρίων περιλαμβάνουν την αρχιτεκτονική αξία, την ιστορική σημασία, την αισθητική αξία και τη σχέση με την τοπική κοινότητα (Βλαντού & Κουδούνη, 2016).

Τα διατηρητέα κτίρια είναι κτίρια που έχουν αξία από ιστορική, πολιτιστική, αρχιτεκτονική ή αισθητική άποψη και χρειάζονται ειδική προστασία για να διατηρηθούν. Αυτά τα κτίρια αποτελούν μέρος της κληρονομιάς μας και συχνά αντικατοπτρίζουν την ιστορία, τον πολιτισμό και την ταυτότητα μιας κοινότητας. Μπορεί να πρόκειται για αρχαία κτίρια, μνημεία, ανακαινισμένα εργοστάσια ή άλλα κτήρια που έχουν ιστορική σημασία (Βλαντού & Κουδούνη, 2016).

Ένα διατηρητέο κτίριο είναι μια κατασκευή που έχει αναγνωριστεί και προστατευτεί επίσημα για την ιδιαίτερη αρχιτεκτονική, ιστορική ή πολιτιστική της σημασία. Η καταχώριση ενός κτιρίου στον κατάλογο είναι ένας τρόπος να διασφαλιστεί η διατήρησή του και να τιμηθεί η συμβολή του στην τοπική και εθνική κληρονομιά. Η καταχώριση μπορεί να αφορά ένα ευρύ φάσμα δομών, συμπεριλαμβανομένων σπιτιών, εκκλησιών, γεφυρών, εργοστασίων, ακόμη και μνημείων (Rodwell, 2007).

Σύμφωνα με το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, με τις διατάξεις του άρθρου 24 του Συντάγματος καθιερώνεται ιδιαίτερη κρατική προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος και των μνημείων της αρχιτεκτονικής μας κληρονομιάς, όπως είναι τα διατηρητέα κτίρια, υπό την έννοια ότι το κράτος έχει την υποχρέωση να λαμβάνει ειδικά νομοθετικά μέτρα με τα οποία να εξασφαλίζεται η διαρκής προστασία τους.

Μεμονωμένα κτίρια – τμήματα κτιρίων – μέτωπο κτιρίων –συγκρότημα κτιρίων & στοιχεία του περιβάλλοντος χώρου αυτών, οικιστικά σύνολα, μπορούν να χαρακτηριστούν ως διατηρητέα λόγω των ιδιαίτερων μορφολογικών και αρχιτεκτονικών στοιχείων τους καθώς επίσης λόγω της ιστορικής τους αξίας είτε ως δείγματα επώνυμης αρχιτεκτονικής. Η αποκατάσταση και ανάδειξη των διατηρητέων κτιρίων συμβάλλει στην αναβάθμιση του πολιτιστικού περιβάλλοντος και της ποιότητας ζωής κατοίκων και επισκεπτών.

Ο χαρακτηρισμός ως διατηρητέου ή νεότερου μνημείου γίνεται από διάφορους φορείς (ΥΠΕΝ, ΥΠΠΟΑ, καθώς και Υπ. Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής / Γεν. Γραμματεία Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής και Υπ. Εσωτερικών / Υφυπ. Μακεδονίας-Θράκης). Ο χαρακτηρισμός για ένα κτίριο μπορεί να είναι διπλός. Εκδίδονται δύο ξεχωριστές Υ.Α ή ένα κοινό Π.Δ. με πρόταση των δύο Υπουργών. Το ΥΠΕΝ κηρύσσει διατηρητέα κτίρια και σύνολα βάσει του άρθρου 6 του ΝΟΚ (Ν.4067/2012) «περί προστασίας Αρχιτεκτονικής και Φυσικής κληρονομιάς»:

- το κτίριο στο σύνολό του ή τμήμα κτιρίου
- μόνο το κέλυφος ή και μόνο όψεις του κτιρίου
- στοιχεία του περιβάλλοντος χώρου του κτιρίου, εντός του οικοπέδου π.χ. αυλές, κρήνες κλπ.
- Συγκρότημα κτιρίων
- στοιχεία πολεοδομικού δικτύου όπως πλατείες, γέφυρες, λιθόστρωτα κλπ.

Τα κριτήρια χαρακτηρισμού είναι τα εξής:

- Αρχιτεκτονική θεώρηση (αρχιτεκτονική αξία - αξιόλογα μορφολογικά και αρχιτεκτονικά στοιχεία, θέση - σημείο αναφοράς για την περιοχή, ενιαίο σύνολο μαζί με άλλα (μέτωπο κ.λπ.)
- Ιστορική θεώρηση (μνήμη, σχέση με ιστορικό πρόσωπο, με αρχιτεκτονική/ τεχνολογική εξέλιξη)

- Χρηστική θεώρηση (χρήσεις που χαρακτηρίζουν συγκεκριμένη ιστορική περίοδο, το κτίριο ως ιστορικό τεκμήριο για χρήσεις που χάνονται κλπ.)
- Περιβαλλοντική και Πολεοδομική θεώρηση (ιστορία πολεοδομικής εξέλιξης, εξέλιξης τυπολογίας κτισμάτων κ.λπ.)

Σε πολλές χώρες, όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, οι Ηνωμένες Πολιτείες και διάφορα ευρωπαϊκά έθνη, η διαδικασία καταχώρισης ενός κτιρίου στον κατάλογο περιλαμβάνει αυστηρή αξιολόγηση από τις αρχές πολιτιστικής κληρονομιάς. Συνήθως, μια κυβερνητική υπηρεσία ή ένας οργανισμός πολιτιστικής κληρονομιάς αξιολογεί την αρχιτεκτονική αξία, την ιστορική σημασία και την πολιτιστική σπουδαιότητα ενός κτιρίου πριν αποφασίσει αν αξίζει να συμπεριληφθεί στον κατάλογο (Rodwell, 2007).

2.3.2 Η Σημασία των Διατηρητέων Κτιρίων

Τα διατηρητέα κτίρια αποτελούν μνημεία του παρελθόντος που αναφέρουν την ιστορία, την πολιτισμική ποικιλομορφία και την τεχνολογική εξέλιξη. Παρέχουν επίσης ένα πλαίσιο για την κατανόηση του πώς εξελίσσεται η κοινωνία μας μέσα από τον χρόνο. Επιπλέον, τα διατηρητέα κτίρια συχνά αποτελούν πηγή έμπνευσης για καλλιτέχνες, αρχιτέκτονες και σχεδιαστές (Βλαντού & Κουδούνη, 2016).

Η διατήρηση των διατηρητέων κτιρίων είναι σημαντική για πολλούς λόγους. Καταρχάς, η διατήρηση αυτών των κτιρίων μας επιτρέπει να συνδεόμαστε με το παρελθόν μας και να κατανοούμε την ιστορία μας. Επιπλέον, αυτά τα κτίρια προσφέρουν εκπαιδευτική αξία και ευκαιρίες για την ενίσχυση της πολιτισμικής ευαισθητοποίησης (Rodwell, 2007).

Εκτός από την παιδαγωγική αξία, η διατήρηση των διατηρητέων κτιρίων συντελεί στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς των κοινοτήτων μας. Αυτά τα κτίρια μπορούν να αποτελέσουν σύμβολα ταυτότητας και πηγές περηφάνιας για τις τοπικές κοινότητες. Επιπλέον, μπορεί να έχουν οικονομικό όφελος, καθώς μπορούν να ελκύουν τουρίστες και να συνεισφέρουν στην ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας (Korka, 2018).

Τα διατηρητέα κτίρια αποτελούν απτούς δεσμούς με το παρελθόν, αφηγούμενα τις ιστορίες των ανθρώπων που τα έχτισαν και τα κατοίκησαν. Παρέχουν γνώσεις σχετικά με τους αρχιτεκτονικούς ρυθμούς, τις τεχνικές κατασκευής και τις κοινωνικές αξίες περασμένων εποχών. Τα κτίρια αυτά συχνά αντικατοπτρίζουν την πολιτιστική ταυτότητα μιας περιοχής ή ενός έθνους. Αποτελούν ορόσημα για τα οποία οι κοινότητες μπορούν να υπερηφανεύονται, ενισχύοντας την αίσθηση της συνέχειας και της ταυτότητας (Παπαγεωργίου, 2016 ; Μπούρας, 2007).

Πολλά διατηρητέα κτίρια αποτελούν αρχιτεκτονικά αριστουργήματα, αναδεικνύοντας την ικανότητα και τη δημιουργικότητα των σχεδιαστών τους. Χρησιμεύουν ως σημεία αναφοράς για τους σύγχρονους αρχιτέκτονες και σχεδιαστές. Τα διατηρητέα κτίρια μπορούν να αποτελέσουν σημαντικό πόλο έλξης για τους τουρίστες, συμβάλλοντας στην τοπική οικονομία μέσω του τουρισμού πολιτιστικής κληρονομιάς. Μπορούν επίσης να ενισχύσουν τις αξίες των ακινήτων στις γύρω περιοχές (Κόνσολα, 2006).

2.3.3 Οι Προκλήσεις της Διατήρησης

Η διατήρηση των διατηρητέων κτιρίων δεν είναι πάντα εύκολη. Πολλά από αυτά τα κτίρια είναι παλαιά και υποφέρουν από φυσική φθορά και αποσύνθεση. Επιπλέον, οι κοινωνικές αλλαγές και οι οικονομικές πιέσεις μπορεί να θέσουν σε κίνδυνο τη διατήρησή τους. Είναι σημαντικό να αντιμετωπίσουμε αυτές τις προκλήσεις για να διασφαλίσουμε τη μελλοντική διατήρηση των διατηρητέων κτιρίων.

- Οικονομικοί περιορισμοί: Η αποκατάσταση και η συντήρηση μπορεί να είναι δαπανηρή και πολλοί ιδιοκτήτες αγωνίζονται να βρουν τα κεφάλαια που απαιτούνται για τη διατήρηση των διατηρητέων ακινήτων τους.
- Εξισορρόπηση των σύγχρονων αναγκών: Οι ιδιοκτήτες μπορεί να αντιμετωπίσουν δυσκολίες προσαρμογής των διατηρητέων κτιρίων για σύγχρονη χρήση, διατηρώντας παράλληλα τον ιστορικό τους χαρακτήρα.
- Κλιματική αλλαγή και περιβαλλοντικές ανησυχίες: Η προστασία των διατηρητέων κτιρίων από τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, όπως

οι πλημμύρες και τα ακραία καιρικά φαινόμενα, παρουσιάζει νέες προκλήσεις.

- Παραμέληση και φθορά: Παρά τη νομική προστασία, ορισμένα διατηρητέα κτίρια εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν παραμέληση, φθορά ή ακόμη και κατεδάφιση λόγω παραμέλησης (Γοσποδίνη και συν., 2007).

2.3.4. Τα Οφέλη της Διατήρησης

Η διατήρηση των διατηρητέων κτιρίων έχει πολλά οφέλη. Προωθεί την εκπαίδευση και την ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με την ιστορία και τον πολιτισμό τους. Προσφέρει επίσης ευκαιρίες για την ανάπτυξη του τουρισμού και τη δημιουργία οικονομικής ανάπτυξης σε τοπικό επίπεδο. Επιπλέον, η διατήρηση των διατηρητέων κτιρίων διασφαλίζει ότι οι μελλοντικές γενιές θα έχουν τη δυνατότητα να ανακαλύψουν και να απολαύσουν αυτό το πλούσιο πολιτιστικό κληρονομιά (Tuan& Stale, 2008).

Από τη στιγμή που ένα κτίριο είναι διατηρητέο, αποκτά νομική προστασία για να διασφαλιστεί η διατήρησή του. Οι συγκεκριμένοι κανονισμοί διαφέρουν από χώρα σε χώρα, αλλά συχνά περιλαμβάνουν:

- Συναίνεση για αλλαγές: Οποιοσδήποτε προτεινόμενες αλλαγές σε ένα διατηρητέο κτίριο πρέπει να εγκρίνονται από την αρμόδια αρχή πολιτιστικής κληρονομιάς. Αυτό διασφαλίζει ότι οι μετατροπές είναι σύμφωνες με τον ιστορικό χαρακτήρα του κτιρίου.
- Συντήρηση: Οι ιδιοκτήτες των διατηρητέων κτιρίων είναι νομικά υποχρεωμένοι να τα διατηρούν σε εύλογη κατάσταση. Η παραμέληση μπορεί να οδηγήσει σε κυρώσεις ή ακόμη και σε αναγκαστική αγορά από την κυβέρνηση.
- Επιχορηγήσεις πολιτιστικής κληρονομιάς: Ορισμένες κυβερνήσεις παρέχουν οικονομικά κίνητρα, όπως επιχορηγήσεις ή φορολογικά κίνητρα, για την ενθάρρυνση της συντήρησης και αποκατάστασης διατηρητέων κτιρίων.

- Αρχεία καταγραφής: Διατηρούνται λεπτομερή αρχεία και τεκμηρίωση των διατηρητέων κτιρίων για να βοηθηθούν οι εργασίες αποκατάστασης και επισκευής (Tuan & Stale, 2008).

2.3.5. Διαδικασία ελέγχου σύνταξης και έγκρισης μελετών επισκευής και αποκατάστασης διατηρητέων κτιρίων

Η διατήρηση ιστορικών και πολιτιστικά σημαντικών κτιρίων είναι ένα περίπλοκο και λεπτό έργο που απαιτεί προσεκτικό σχεδιασμό και εκτέλεση. Η διαδικασία εξέτασης, σύνταξης και έγκρισης των μελετών επισκευής και αποκατάστασης είναι ένα καίριο βήμα για τη διασφάλιση της μακροζωίας και της αυθεντικότητας αυτών των αρχιτεκτονικών διαμαντιών. Σε αυτό το κεφάλαιο, θα αναλυθούν τα διάφορα στάδια αυτής της διαδικασίας, από την αρχική αξιολόγηση έως την τελική έγκριση (Howard , 2003).

Πριν από την έναρξη οποιασδήποτε εργασίας επισκευής ή αποκατάστασης, πραγματοποιείται μια ενδελεχής προκαταρκτική αξιολόγηση του διατηρητέου κτιρίου. Η αξιολόγηση αυτή διενεργείται συνήθως από μια ομάδα εμπειρογνομόνων, συμπεριλαμβανομένων αρχιτεκτόνων, ιστορικών, δομικών μηχανικών και ειδικών σε θέματα συντήρησης. Πρωταρχικός στόχος είναι η κατανόηση της ιστορικής σημασίας του κτιρίου, της τρέχουσας κατάστασης και τυχόν υφιστάμενων δομικών ή αρχιτεκτονικών ζητημάτων (Rodwell, 2007).

Η σε βάθος έρευνα αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο της διαδικασίας επισκευής και αποκατάστασης. Η έρευνα σε αρχεία, οι ιστορικές φωτογραφίες, τα πρωτότυπα σχέδια και άλλα ιστορικά έγγραφα συμβουλευονται για να αποκτήσουν γνώσεις σχετικά με τον αρχικό σχεδιασμό, τα υλικά και τις τεχνικές κατασκευής του κτιρίου. Η έρευνα αυτή αποτελεί τη βάση για την εκπόνηση μελετών επισκευής και αποκατάστασης (Παπαγεωργίου, 2016).

Η σύνταξη των μελετών επισκευής και αποκατάστασης είναι ένα σχολαστικό έργο που περιλαμβάνει πολλά βασικά βήματα. Αρχικά την εκτίμηση αναγκών, με βάση την προκαταρκτική αξιολόγηση και τα ευρήματα της έρευνας, η ομάδα έργου προσδιορίζει τις συγκεκριμένες ανάγκες επισκευής και αποκατάστασης του κτιρίου. Οι

ανάγκες αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν δομικές επισκευές, αποκατάσταση αρχιτεκτονικών στοιχείων και διατήρηση ιστορικών τελειωμάτων (Μπούρας, 2007).

Έπειτα, αναπτύσσεται ένα ολοκληρωμένο σχέδιο συντήρησης, το οποίο περιγράφει το εύρος των εργασιών που απαιτούνται για την προστασία της ιστορικής ακεραιότητας του κτιρίου. Το σχέδιο αυτό λαμβάνει υπόψη τη λειτουργία του κτιρίου, την αισθητική και τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα (Cros & McKercher, 2015).

Στην συνέχεια, καταρτίζονται λεπτομερείς προδιαγραφές, οι οποίες προσδιορίζουν τα υλικά, τις μεθόδους και τις τεχνικές που θα χρησιμοποιηθούν στη διαδικασία επισκευής και αποκατάστασης. Αυτές οι προδιαγραφές διασφαλίζουν ότι οι εργασίες τηρούν την ιστορική ακρίβεια και τα πρότυπα συντήρησης (Ζήβας, 2002).

Επομένως, δημιουργείται λεπτομερής εκτίμηση κόστους, η οποία καλύπτει όλες τις πτυχές του έργου, από τα υλικά και την εργασία έως τις άδειες και τις επιθεωρήσεις. Η εκτίμηση αυτή είναι απαραίτητη για την εξασφάλιση της χρηματοδότησης και τον προγραμματισμό του χρονοδιαγράμματος του έργου (Παπαγεωργίου, 2016).

Οι αρχιτέκτονες και οι μηχανικοί δημιουργούν κατασκευαστικά σχέδια που παρέχουν μια οπτική αναπαράσταση των προτεινόμενων εργασιών επισκευής και αποκατάστασης. Τα σχέδια αυτά χρησιμεύουν ως οδηγός για τους εργολάβους και τους τεχνίτες κατά τη φάση της εκτέλεσης (Παπαγεωργίου, 2016).

Αφού συνταχθούν οι μελέτες επισκευής και αποκατάστασης, υποβάλλονται σε αυστηρή διαδικασία αναθεώρησης και έγκρισης για να διασφαλιστεί η τήρηση των προτύπων και των κατευθυντήριων γραμμών συντήρησης (Κόνσολα, 2006).

Μετά, πραγματοποιείται εσωτερική αναθεώρηση όπου η ομάδα έργου επανεξετάζει εσωτερικά τις μελέτες επισκευής και αποκατάστασης για να ελέγξει την ακρίβεια, την πληρότητα και τη συμμόρφωση με τις αρχές διατήρησης. Κατά τη διάρκεια αυτού του σταδίου πραγματοποιούνται τυχόν αναγκαίες αναθεωρήσεις. Έπειτα από αυτό το στάδιο, οι εξωτερικοί εμπειρογνώμονες, συχνά από κυβερνητικές υπηρεσίες, οργανισμούς ιστορικής διατήρησης ή ακαδημαϊκούς φορείς, καλούνται να επανεξετάσουν τις μελέτες ανεξάρτητα. Η εμπειρογνωμοσύνη τους συμβάλλει στην

επικύρωση της προτεινόμενης προσέγγισης και διασφαλίζει ότι η εργασία ευθυγραμμίζεται με τα καθιερωμένα πρότυπα (Cros & McKercher, 2015).

Σε ορισμένες περιπτώσεις, επιδιώκεται η συμβολή του κοινού και η ανατροφοδότηση της κοινότητας για την ενσωμάτωση διαφορετικών προοπτικών και τη διασφάλιση της κοινωνικής και πολιτιστικής συνάφειας του έργου. Ακολούθως, οι μελέτες επισκευής και αποκατάστασης πρέπει να λάβουν τις απαραίτητες κανονιστικές εγκρίσεις και άδειες από τις τοπικές, πολιτειακές ή ομοσπονδιακές αρχές πριν από την έναρξη των εργασιών. Οι εγκρίσεις αυτές επικυρώνουν τη συμμόρφωση του έργου με τις νομικές απαιτήσεις (Rodwell, 2007).

Τέλος, μετά την επιτυχή ολοκλήρωση της διαδικασίας αναθεώρησης και έγκρισης, οι μελέτες επισκευής και αποκατάστασης οριστικοποιούνται. Χρησιμεύουν ως το σχέδιο για το έργο συντήρησης και καθοδηγούν τους εργολάβους και τους τεχνίτες καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας επισκευής και αποκατάστασης (Κόνσολα, 2006).

Η αναθεώρηση, η σύνταξη και η έγκριση των μελετών επισκευής και αποκατάστασης για διατηρητέα κτίρια είναι μια πολύπλευρη διαδικασία που συνδυάζει την ιστορική έρευνα, την αρχιτεκτονική εμπειρογνωμοσύνη και τη συμμόρφωση με τις κανονιστικές διατάξεις. Η διαδικασία αυτή είναι απαραίτητη για τη διαφύλαξη της πολιτιστικής μας κληρονομιάς και τη διασφάλιση ότι οι μελλοντικές γενιές θα μπορούν να εκτιμούν και να μαθαίνουν από αυτές τις πολύτιμες δομές. Η συνεργασία εμπειρογνομόνων, κυβερνητικών υπηρεσιών και κοινού σε αυτή την προσπάθεια συμβάλλει στην επίτευξη μιας λεπτής ισορροπίας μεταξύ της διατήρησης και της προόδου, διασφαλίζοντας ότι τα διατηρητέα κτίριά μας θα συνεχίσουν να αφηγούνται τις ιστορίες τους για τα επόμενα χρόνια (Γοσποδίνη και συν., 2007).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

3.1. Θεσμικό πλαίσιο

Το θεσμικό πλαίσιο της πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελεί καίρια συνιστώσα για την προστασία και τη διατήρηση του πολιτιστικού πλούτου της ανθρωπότητας. Μέσω των κρατικών και διεθνών οργανισμών, των εθνικών ινστιτούτων και της

ενεργού συμμετοχής των κοινοτήτων, διασφαλίζει ότι ο πολιτισμικός πλούτος θα διαμορφώσει και θα εμπλουτίσει τις ζωές των μελλοντικών γενεών (Ζήβας, 2013).

Στις μέρες μας, το θεσμικό πλαίσιο της πολιτιστικής κληρονομιάς περιλαμβάνει διάφορα επίπεδα και οντότητες:

1. **Κρατικά Υπουργεία Πολιτισμού:** Σε πολλές χώρες, υπάρχουν υπουργεία που ασχολούνται αποκλειστικά με την πολιτιστική κληρονομιά. Αυτά τα υπουργεία είναι υπεύθυνα για την προστασία, την ανάπτυξη και τη διατήρηση του πολιτιστικού πλούτου της χώρας τους.
2. **Εθνικά Ινστιτούτα και Οργανισμοί:** Σε πολλές χώρες υπάρχουν ειδικοί οργανισμοί και ινστιτούτα που επικεντρώνονται στην έρευνα, την προστασία και τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς.
3. **Διεθνείς Οργανισμοί:** Παγκόσμιοι οργανισμοί όπως η UNESCO διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διατήρηση και προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς.
4. **Τοπικές Αρχές και Κοινότητες:** Οι τοπικές αρχές και κοινότητες συμβάλλουν ενεργά στη διατήρηση και την προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς μέσω πρωτοβουλιών, εκδηλώσεων και εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

3.2. Διεθνείς οργανισμοί και φορείς για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς

Σε έναν κόσμο τόσο ποικιλόμορφο όσο ο δικός μας, με πλούσια υφάσματα παραδόσεων, τέχνης και κληρονομιάς που εκτείνονται σε όλες τις ηπείρους, είναι επιτακτική ανάγκη να διαφυλάξουμε και να διατηρήσουμε αυτούς τους πολιτιστικούς θησαυρούς για τις μελλοντικές γενιές. Οι διεθνείς οργανισμοί πολιτιστικής προστασίας στέκονται ως φρουροί, εργαζόμενοι ακούραστα για την προστασία και τον εορτασμό των μυριάδων πολιτισμών που κάνουν τον πλανήτη μας τόσο μοναδικό (Managing Cultural World Heritage, 2013).

Οι ρίζες των διεθνών οργανισμών προστασίας του πολιτισμού μπορούν να εντοπιστούν στον απόηχο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, μια περίοδο κατά την οποία σημειώθηκε πρωτοφανής καταστροφή της πολιτιστικής κληρονομιάς. Η Σύμβαση της Χάγης του 1954 για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης ήταν αυτή που έθεσε τα θεμέλια της διεθνούς συνεργασίας για τη διαφύλαξη των πολιτιστικών θησαυρών σε περιόδους πολέμου. Η σύμβαση αυτή σηματοδότησε την πρώτη συντονισμένη προσπάθεια για την προστασία της τέχνης, των αντικειμένων και των ιστορικών χώρων από τη φρίκη των ένοπλων συγκρούσεων (Ευανθία, 2022).

Έκτοτε, οι διεθνείς οργανισμοί πολιτιστικής προστασίας έχουν πολλαπλασιαστεί, εστιάζοντας σε διάφορες πτυχές της διατήρησης, αποκατάστασης και προώθησης της πολιτιστικής κληρονομιάς (Council of Europe, 2001).

3.2.1. UNESCO

UNESCO σημαίνει Εκπαιδευτικός, Επιστημονικός και Πολιτιστικός Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών. Είναι ένας εξειδικευμένος οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών που ιδρύθηκε το 1945 με στόχο την προώθηση της διεθνούς συνεργασίας στους τομείς της εκπαίδευσης, της επιστήμης, του πολιτισμού και της επικοινωνίας. Αποστολή της UNESCO είναι να συμβάλει στην ειρήνη και την ασφάλεια προωθώντας τη διεθνή συνεργασία μέσω της εκπαίδευσης, του πολιτισμού και των επιστημών (Managing Cultural World Heritage, 2013).

Η πιο διάσημη πρωτοβουλία της UNESCO είναι ο Κατάλογος Παγκόσμιας Κληρονομιάς, ο οποίος ορίζει και προστατεύει χώρους εξαιρετικής παγκόσμιας αξίας. Από την ημερομηνία αποκοπής των γνώσεων μου τον Σεπτέμβριο του 2021, ο κατάλογος αυτός περιλαμβάνει πάνω από 1.100 ακίνητα σε 167 χώρες, από τις πυραμίδες της Αιγύπτου έως το Μάτσου Πίτσου στο Περού. Η Σύμβαση για την Παγκόσμια Κληρονομιά υποχρεώνει τα κράτη μέλη να διατηρούν και να διαχειρίζονται αυτά τα μνημεία για τις μελλοντικές γενιές, αναγνωρίζοντας τη σημασία τους για το σύνολο της ανθρωπότητας (UNESCO, 2023)

Εκτός από το πρόγραμμα Παγκόσμιας Κληρονομιάς, η UNESCO επιβλέπει και άλλες κρίσιμες πρωτοβουλίες, όπως το πρόγραμμα Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς,

το οποίο επικεντρώνεται στη διαφύλαξη των παραδόσεων, των τελετουργιών και των πρακτικών που περνούν από γενιά σε γενιά. Το έργο της UNESCO επεκτείνεται σε εκπαιδευτικά προγράμματα και προγράμματα ανάπτυξης ικανοτήτων, υποστηρίζοντας την προστασία της πολιτιστικής ποικιλομορφίας και αντιμετωπίζοντας την παράνομη διακίνηση πολιτιστικών αντικειμένων.

3.2.2 ICCROM

Το ICCROM σημαίνει Διεθνές Κέντρο για τη Μελέτη της Διατήρησης και Αποκατάστασης Πολιτιστικών Αγαθών. Είναι ένας διακυβερνητικός οργανισμός αφιερωμένος στη διατήρηση και συντήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς παγκοσμίως. Το ICCROM ιδρύθηκε το 1956 και έχει την έδρα του στη Ρώμη της Ιταλίας (ICCROM, 2023)

Πρωταρχική αποστολή του οργανισμού είναι η προώθηση της διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς, συμπεριλαμβανομένων των αντικειμένων, των κτιρίων και των αρχαιολογικών χώρων, μέσω της έρευνας, της κατάρτισης και των πρωτοβουλιών για την ανάπτυξη ικανοτήτων. Το ICCROM συνεργάζεται στενά με τα κράτη μέλη, τα ιδρύματα και τους επαγγελματίες στον τομέα της διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς για την ανάπτυξη και διάδοση βέλτιστων πρακτικών, κατευθυντήριων γραμμών και εργαλείων για τη διατήρηση και αποκατάσταση της πολιτιστικής κληρονομιάς (Managing Cultural World Heritage, 2013).

Το ICCROM παρέχει ένα ευρύ φάσμα προγραμμάτων και δραστηριοτήτων, συμπεριλαμβανομένων μαθημάτων κατάρτισης, εργαστηρίων, ερευνητικών έργων και δημοσιεύσεων, με στόχο την ενίσχυση των γνώσεων και των δεξιοτήτων των επαγγελματιών που ασχολούνται με την πολιτιστική κληρονομιά. Ο οργανισμός συνεργάζεται επίσης με άλλους διεθνείς οργανισμούς, όπως η UNESCO και το ICOM, για την αντιμετώπιση των παγκόσμιων προκλήσεων στον τομέα της διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς. Συνολικά, διαδραματίζει ζωτικό ρόλο στη διαφύλαξη και τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς για τις μελλοντικές γενιές, διασφαλίζοντας ότι αυτή προστατεύεται, μελετάται και εκτιμάται παγκοσμίως (ICCROM, 2023)

3.2.4. OWHC

Ο OWHC (Οργανισμός Πόλεων Παγκόσμιας Κληρονομιάς) έχει ως έτος ίδρυσης το 1933 και είναι ένα διεθνές δίκτυο πόλεων που φιλοξενούν μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς της UNESCO. Οι πόλεις αυτές συνεργάζονται για να διατηρήσουν και να προωθήσουν την πολιτιστική και ιστορική κληρονομιά τους, καθώς και για να ανταλλάξουν γνώσεις και βέλτιστες πρακτικές για τη διατήρηση και τη διαχείριση των τόπων παγκόσμιας κληρονομιάς τους. Διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στην προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των πόλεων αυτών για τη διασφάλιση της προστασίας και της βιώσιμης ανάπτυξης των τόπων παγκόσμιας κληρονομιάς τους (OWHC, 2023)

3.2.5. ICAHM

Το ICAHM σημαίνει Διεθνής Επιτροπή για τη Διαχείριση της Αρχαιολογικής Κληρονομιάς. Είναι ένας διεθνής οργανισμός αφιερωμένος στη διατήρηση και διαχείριση της αρχαιολογικής κληρονομιάς παγκοσμίως. Η ICAHM εργάζεται για την προώθηση της υπεύθυνης διαχείρισης των αρχαιολογικών χώρων και πόρων, λαμβάνοντας υπόψη πολιτιστικά, ιστορικά και περιβαλλοντικά ζητήματα (ICAHM, 2023).

Ο οργανισμός παρέχει ένα φόρουμ για τους αρχαιολόγους, τους επαγγελματίες της πολιτιστικής κληρονομιάς και άλλους ενδιαφερόμενους φορείς για την ανταλλαγή γνώσεων και βέλτιστων πρακτικών στη διαχείριση της αρχαιολογικής κληρονομιάς. Η ICAHM υποστηρίζει επίσης την ενσωμάτωση της διαχείρισης της αρχαιολογικής κληρονομιάς σε ευρύτερες πρωτοβουλίες διαχείρισης πολιτιστικών πόρων και βιώσιμης ανάπτυξης (Managing Cultural World Heritage, 2013).

Το ICAHM διοργανώνει συνέδρια, δημοσιεύει κατευθυντήριες γραμμές και πόρους και συνεργάζεται με άλλους διεθνείς οργανισμούς και κυβερνήσεις για την προώθηση του τομέα της διαχείρισης της αρχαιολογικής κληρονομιάς. Διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στην αντιμετώπιση των προκλήσεων της διατήρησης και προστασίας των

αρχαιολογικών χώρων και αντικειμένων για τις μελλοντικές γενιές, ενώ παράλληλα προωθεί την εκπαιδευτική και πολιτιστική τους αξία (ICAHM, 2023)

3.2.6. ICOMOS

Το ICOMOS σημαίνει Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Τοποθεσιών. Πρόκειται για μια μη κυβερνητική οργάνωση (ΜΚΟ) και ένα παγκόσμιο δίκτυο εμπειρογνομόνων και επαγγελματιών αφιερωμένο στη διατήρηση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Ιδρύθηκε το 1965 και έχει την έδρα του στο Παρίσι της Γαλλίας (Jokilehto, 2008).

Ο ρόλος που διαδραματίζει είναι υψίστης σημασίας, στην υπεράσπιση της διατήρησης ιστορικών χώρων, κτιρίων και πολιτιστικών τοπίων σε όλο τον κόσμο. Αποστολή του είναι να προάγει την κατανόηση, την εκτίμηση και τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, συμπεριλαμβανομένων των μνημείων, των αρχαιολογικών χώρων και των πολιτιστικών τοπίων (Managing Cultural World Heritage, 2013).

Επιπλέον, παρέχει συμβουλές και συστάσεις εμπειρογνομόνων σε κυβερνήσεις, οργανισμούς και κοινότητες για θέματα που σχετίζονται με τη διατήρηση και τη διαχείριση χώρων πολιτιστικής κληρονομιάς. Οι συμβουλές αυτές συμβάλλουν στην καθοδήγηση των διαδικασιών λήψης αποφάσεων για τη διασφάλιση της προστασίας και της βιώσιμης χρήσης των πόρων πολιτιστικής κληρονομιάς (Managing Cultural World Heritage, 2013).

Το ICOMOS ενθαρρύνει την έρευνα και την τεκμηρίωση των χώρων πολιτιστικής κληρονομιάς, συμβάλλοντας στη διεύρυνση των γνώσεων σχετικά με τους διάφορους χώρους πολιτιστικής κληρονομιάς, την ιστορική τους σημασία και τις προκλήσεις διατήρησης. Φυσικά, συμμετέχει στενά στο πρόγραμμα της UNESCO για την Παγκόσμια Κληρονομιά. Αξιολογεί τις υποψηφιότητες για το καθεστώς της Παγκόσμιας Κληρονομιάς, παρέχει τεχνική βοήθεια στους χώρους Παγκόσμιας Κληρονομιάς και παρακολουθεί τη διατήρησή τους (Jokilehto, 2008).

Διεξάγει εκπαιδευτικά προγράμματα, εργαστήρια και συνέδρια για την ανάπτυξη της ικανότητας των επαγγελματιών και των επαγγελματιών που ασχολούνται

με τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Αυτό συμβάλλει στη διασφάλιση ότι ακολουθούνται οι βέλτιστες πρακτικές στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς (Jokilehto, 2008).

Το ICOMOS υποστηρίζει πολιτικές και πρακτικές που υποστηρίζουν τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, συμπεριλαμβανομένων των νομικών πλαισίων, των μηχανισμών χρηματοδότησης και της διεθνούς συνεργασίας. Επίσης, προωθεί τον υπεύθυνο και βιώσιμο τουρισμό πολιτιστικής κληρονομιάς που σέβεται τις αξίες και την ακεραιότητα των μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς, ενώ παράλληλα προσφέρει οικονομικά οφέλη στις τοπικές κοινότητες. Εργάζεται για την ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με τη σημασία της διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς και την αξία της διατήρησης της κληρονομιάς για τις μελλοντικές γενιές (Jokilehto, 2008).

Το ICOMOS αποτελείται από εθνικές και διεθνείς επιτροπές, καθώς και από μεμονωμένα μέλη που είναι ειδικοί σε διάφορους τομείς που σχετίζονται με την πολιτιστική κληρονομιά, συμπεριλαμβανομένης της αρχιτεκτονικής, της αρχαιολογίας, της ιστορίας και της συντήρησης. Οι εμπειρογνώμονες αυτοί συνεργάζονται σε έργα και πρωτοβουλίες για τη διαφύλαξη και την προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς παγκοσμίως (Managing Cultural World Heritage, 2013).

3.2.7. IUCN

Η IUCN ή αλλιώς η Διεθνής Ένωση για τη Διατήρηση της Φύσης, είναι ένας παγκόσμιος οργανισμός αφιερωμένος στη διατήρηση και τη βιώσιμη χρήση των φυσικών πόρων. Ιδρύθηκε το 1948 και έχει την έδρα της στο Gland της Ελβετίας. Η IUCN είναι το μεγαλύτερο και πιο ποικιλόμορφο περιβαλλοντικό δίκτυο στον κόσμο, το οποίο περιλαμβάνει κυβερνητικές υπηρεσίες, μη κυβερνητικές οργανώσεις, επιστήμονες και εμπειρογνώμονες από διάφορους τομείς (IUCN, 2023).

Η πρωταρχική αποστολή της IUCN είναι η προώθηση της διατήρησης και της βιώσιμης διαχείρισης της βιοποικιλότητας και των οικοσυστημάτων. Για την επίτευξη αυτής της αποστολής, ο οργανισμός αναλαμβάνει μια σειρά από δραστηριότητες. Η IUCN διατηρεί τον Κόκκινο Κατάλογο Απειλούμενων Ειδών της IUCN, ο οποίος είναι

μια ολοκληρωμένη βάση δεδομένων που αξιολογεί τον κίνδυνο εξαφάνισης χιλιάδων ειδών σε όλο τον κόσμο. Τα είδη κατηγοριοποιούνται σε διάφορες κατηγορίες απειλής, όπως "Κρισίμως απειλούμενα", "Κινδυνεύοντα" και "Τρωτά"(IUCN, 2023).

Η IUCN εργάζεται για να επηρεάσει τις κυβερνήσεις, τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και τους διεθνείς οργανισμούς ώστε να υιοθετήσουν και να εφαρμόσουν πολιτικές και στρατηγικές που προωθούν τη διατήρηση και την αειφορία. Η οργάνωση προωθεί την ενσωμάτωση της διατήρησης και της βιώσιμης ανάπτυξης, τονίζοντας τη σημασία της βιοποικιλότητας και των οικοσυστημάτων για την επίτευξη μακροπρόθεσμης ανθρώπινης ευημερίας. Η IUCN συγκαλεί εμπειρογνώμονες από διάφορους τομείς για την παροχή επιστημονικής γνώσης και καθοδήγησης σε θέματα διατήρησης και περιβάλλοντος (Managing Cultural World Heritage, 2013).

Η IUCN υποστηρίζει πρωτοβουλίες για την ανάπτυξη ικανοτήτων στις αναπτυσσόμενες χώρες με στόχο την ενίσχυση της ικανότητάς τους να διαχειρίζονται και να διατηρούν αποτελεσματικά τους φυσικούς πόρους. Επιπλέον, συνεργάζεται με ένα ευρύ φάσμα εταίρων, συμπεριλαμβανομένων κυβερνήσεων, ΜΚΟ, επιχειρήσεων και αυτοχθόνων κοινοτήτων, για την αντιμετώπιση των προκλήσεων διατήρησης σε παγκόσμια κλίμακα. Το έργο της IUCN καλύπτει ένα ευρύ φάσμα θεμάτων, από τη διατήρηση της άγριας ζωής και την προστασία των οικοτόπων μέχρι τον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής και τη βιώσιμη ανάπτυξη. Οι προσπάθειές της είναι ζωτικής σημασίας για την αντιμετώπιση των συνεχιζόμενων παγκόσμιων περιβαλλοντικών προκλήσεων και τη διασφάλιση της διατήρησης της βιοποικιλότητας για τις μελλοντικές γενιές (Managing Cultural World Heritage, 2013).

3.3. Διεθνείς συμβάσεις πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς

Στον διασυνδεδεμένο κόσμο μας, η διατήρηση της πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς υπερβαίνει τα εθνικά σύνορα. Αναγνωρίζοντας την παγκόσμια σημασία της διαφύλαξης αυτών των θησαυρών, έχουν θεσπιστεί πολυάριθμες διεθνείς συμβάσεις και συμφωνίες. Οι συμφωνίες αυτές χρησιμεύουν ως βασικά πλαίσια για την προστασία, τη διατήρηση και την προώθηση της κοινής μας

πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Σε αυτό το κεφάλαιο, θα διερευνήσουμε ορισμένες από τις πιο εξέχουσες διεθνείς συμβάσεις και θα συζητήσουμε τον αντίκτυπό τους στη διατήρηση των ποικίλων πολιτιστικών κληρονομιών του κόσμου (Κόνσολα, 1994).

Οι διεθνείς συμβάσεις για την πολιτιστική και αρχιτεκτονική κληρονομιά παρέχουν ένα ζωτικό πλαίσιο για την προστασία, τη διατήρηση και την προώθηση των κοινών μας πολιτιστικών κληρονομιών. Υπογραμμίζουν την οικουμενική αξία αυτών των θησαυρών και την ανάγκη συνεργατικών προσπαθειών για τη διατήρησή τους. Οι συμβάσεις αυτές δεν είναι στατικές- εξελίσσονται ως απάντηση στις μεταβαλλόμενες συνθήκες, τεχνολογίες και προοπτικές, διασφαλίζοντας ότι η κληρονομιά μας παραμένει ζωντανή και σχετική για τις επόμενες γενιές. Σε έναν ολοένα και πιο παγκοσμιοποιημένο κόσμο, οι συμφωνίες αυτές χρησιμεύουν ως φάροι ελπίδας, υπενθυμίζοντάς μας την ευθύνη μας να προστατεύσουμε και να γιορτάσουμε το πλούσιο μωσαϊκό της ανθρώπινης ιστορίας και δημιουργικότητας που αποτελεί την πολιτιστική και αρχιτεκτονική μας κληρονομιά (Κόνσολα, 1994).

3.3.1 Χάρτα των Αθηνών, 1931

Το πρώτο Παγκόσμιο Συνέδριο Αρχιτεκτόνων και Τεχνικών για τα Ιστορικά Μνημεία, γνωστό και ως "Συνέδριο των Αθηνών για την αποκατάσταση των ιστορικών μνημείων," διοργανώθηκε στην Αθήνα το 1931, με την πρωτοβουλία του Διεθνούς Γραφείου Μουσείων. Κατά τη διάρκεια του συνεδρίου, εγκρίθηκε η Χάρτα των Αθηνών, γνωστή και ως "Carta del Restauro." Αυτή η χάρτα περιλάμβανε ψηφίσματα που υπογράμμιζαν την ανάγκη για τη δημιουργία διεθνών οργανισμών που θα ασχολούνταν με την αποκατάσταση των μνημείων (Αυγουστιανάκη, 2016).

Επιπλέον, η Χάρτα των Αθηνών προέβλεπε την ανάγκη προστασίας των ιστορικών μνημείων μέσω νομοθετικών μέσων σε εθνικό επίπεδο, καθώς και τη χρήση σύγχρονων τεχνικών και υλικών στα έργα αποκατάστασης, προκειμένου να διασφαλιστεί η διατήρηση της ιστορικής αξίας των μνημείων. Επιπλέον, εστίαζε στην προστασία των ιστορικών χώρων και των περιοχών που τους περιβάλλουν (Αυγουστιανάκη, 2016).

3.3.2 Η Σύμβαση της Χάγης, 1954

Σε περιόδους ένοπλων συγκρούσεων, η πολιτιστική και αρχιτεκτονική κληρονομιά συχνά γίνεται παράπλευρη απώλεια. Για την αντιμετώπιση αυτού του ζητήματος, το 1954 υιοθετήθηκε η Σύμβαση της Χάγης για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης. Η σύμβαση αυτή αποσκοπεί στη διαφύλαξη των πολιτιστικών και αρχιτεκτονικών θησαυρών σε περιόδους πολέμου και συγκρούσεων. Απαγορεύει τη σκόπιμη στοχοποίηση πολιτιστικών χώρων και υπογραμμίζει την ανάγκη να ενωθεί η διεθνής κοινότητα για την προστασία αυτών των αναντικατάστατων αγαθών (Ιτσα, 2022).

Η Σύμβαση της Χάγης καθιέρωσε επίσης ένα διακριτικό σύμβολο, τη Γαλάζια Ασπίδα, που μοιάζει με τον Ερυθρό Σταυρό, για να σηματοδοτεί τα πολιτιστικά αγαθά που πρέπει να προστατεύονται κατά τη διάρκεια ένοπλων συγκρούσεων. Το σύμβολο αυτό χρησιμεύει ως υπενθύμιση της συλλογικής μας ευθύνης για τη διατήρηση της κοινής μας κληρονομιάς, ακόμη και στους πιο σκοτεινούς καιρούς (Ιτσα, 2022).

3.3.3. Η Χάρτα της Βενετίας, 1964

Για τους συντηρητές αρχιτεκτονικών μνημείων, η Χάρτα της Βενετίας, επίσημα γνωστός ως Διεθνής Χάρτης για τη συντήρηση και αποκατάσταση μνημείων και χώρων, αποτελεί ένα θεμελιώδες έγγραφο. Δημιουργήθηκε το 1964 από το Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Τοποθεσιών (ICOMOS) και ο εν λόγω χάρτης περιγράφει τις θεμελιώδεις αρχές για τη διατήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Τονίζει τη σημασία του σεβασμού της αυθεντικότητας των πολιτιστικών αγαθών, της χρήσης συμβατών υλικών και της εξασφάλισης του αναστρέψιμου χαρακτήρα των επεμβάσεων (ICOMOS, 2023).

Η Χάρτα της Βενετίας έχει επηρεάσει σημαντικά τις πρακτικές διατήρησης της αρχιτεκτονικής παγκοσμίως. Οι αρχές της δεν ακολουθούνται μόνο στη διατήρηση μεμονωμένων ιστορικών κτιρίων, αλλά και στον αστικό σχεδιασμό και την αναζωογόνηση ιστορικών κέντρων πόλεων (ICOMOS, 2023).

3.3.4 Η σύμβαση για την παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά, 1972

Ίσως η πιο γνωστή διεθνής σύμβαση που είναι αφιερωμένη στην πολιτιστική και αρχιτεκτονική κληρονομιά είναι η Σύμβαση για την Παγκόσμια Κληρονομιά, επίσημα γνωστή ως Σύμβαση για την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς. Η σύμβαση αυτή, η οποία υιοθετήθηκε από τον Εκπαιδευτικό, Επιστημονικό και Πολιτιστικό Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών (UNESCO) το 1972, καθιέρωσε ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο για τον εντοπισμό, τη διατήρηση και την προώθηση τόπων εξαιρετικής πολιτιστικής και φυσικής αξίας. Σήμερα, ο Κατάλογος Παγκόσμιας Κληρονομιάς περιλαμβάνει πάνω από 1.100 τοποθεσίες σε όλο τον κόσμο, από το Σινικό Τείχος της Κίνας μέχρι το ιστορικό κέντρο της Ρώμης (Μπινίκου, 2014)

Η Σύμβαση για την Παγκόσμια Κληρονομιά δίνει έμφαση στην οικουμενική αξία της πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, υπογραμμίζοντας την ιδέα ότι οι θησαυροί αυτοί ανήκουν σε όλη την ανθρωπότητα. Ενθαρρύνει τη διεθνή συνεργασία για τη διατήρηση αυτών των μνημείων και παρέχει οικονομική και τεχνική βοήθεια σε χώρες που αντιμετωπίζουν προκλήσεις στη διαφύλαξη της κληρονομιάς τους (UNESCO, 1994).

3.3.5. Διακήρυξη Άμστερνταμ, 1975

Το Συνέδριο του Άμστερνταμ, το κορυφαίο γεγονός του Ευρωπαϊκού Έτους Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς 1975, αποτελούμενο από αντιπροσώπους από όλα τα μέρη της Ευρώπης, χαιρετίζει ολόψυχα τον Χάρτη που εξέδωσε η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, ο οποίος αναγνωρίζει ότι η μοναδική αρχιτεκτονική της Ευρώπης αποτελεί κοινή κληρονομιά όλων των λαών της και δηλώνει την πρόθεση των κρατών μελών να συνεργαστούν μεταξύ τους και με άλλες ευρωπαϊκές κυβερνήσεις για την προστασία της.

Το Κογκρέσο επιβεβαιώνει επίσης ότι η αρχιτεκτονική κληρονομιά της Ευρώπης αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς ολόκληρου του κόσμου και σημείωσε με μεγάλη ικανοποίηση την αμοιβαία δέσμευση για την προώθηση της συνεργασίας και των ανταλλαγών στον τομέα του πολιτισμού που

περιλαμβάνεται στην Τελική Πράξη του Κογκρέσου για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη που υιοθετήθηκε στο Ελσίνκι τον Ιούλιο του τρέχοντος έτους (ICOMOS, 2023).

3.3.6 Ο Χάρτης Burra, 1979

Η Χάρτα Burra της Αυστραλίας, επίσημα γνωστή ως Χάρτα της Αυστραλίας ICOMOS για τους τόπους πολιτιστικής σημασίας, προσφέρει μια άλλη σημαντική προοπτική για τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Δίνει έμφαση στη σημασία των τόπων στο σύνολό τους και όχι μόνο σε μεμονωμένα κτίρια ή αντικείμενα. Η προσέγγιση αυτή αναγνωρίζει ότι η πολιτιστική κληρονομιά δεν περιορίζεται στα μουσεία, αλλά αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του καθημερινού μας περιβάλλοντος.

Η Χάρτα Burra άσκησε επιρροή στη διαμόρφωση των πρακτικών διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς στην Αυστραλία και πέραν αυτής. Ενθαρρύνει μια προσέγγιση της διατήρησης με βάση το πλαίσιο και τις αξίες, λαμβάνοντας υπόψη την πολιτιστική, κοινωνική και ιστορική σημασία των τόπων.

3.3.5. Η σύμβαση της Γρανάδας 1985

Η Σύμβαση υπογράφηκε την 3η Οκτωβρίου 1985 στη Γρανάδα από τα κράτη-μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης. Σε αυτήν τη Σύμβαση, τα κράτη-μέλη αναγνώρισαν τη σημασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς ως μοναδικής έκφρασης του πλούτου και της ποικιλομορφίας της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης, αποτελώντας μάρτυρα του παρελθόντος και ένα κοινό πολιτιστικό αγαθό για όλους τους Ευρωπαίους. Γι' αυτό, μέσω αυτής της Σύμβασης, θεωρείται αναγκαία η υιοθέτηση ολοκληρωμένων πολιτικών και αναπτυξιακών σχεδίων για την προστασία και την αξιοποίηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Ευρώπης, με τη συνεργασία και την κοινή δράση των κρατών-μελών (Παπακωνσταντίνου, 1999).

3.4. Θεσμικό πλαίσιο και αρμόδιοι φορείς στην Ελλάδα

Όσον αφορά την Ελλάδα και το εθνικό θεσμικό πλαίσιο, οι αρμοδιότητες για την προστασία και την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, συμπεριλαμβανομένων των μνημειακών, ιστορικών, και αρχιτεκτονικών αξιοθέατων, εμπίπτουν κυρίως στα υπουργεία Περιβάλλοντος και Ενέργειας (πρώην ΥΠΕΚΑ) και Πολιτισμού και Αθλητισμού (πρώην ΥΠΟΤ), σε συνδυασμό με τις περιφερειακές υπηρεσίες τους, όπως οι Εφορίες Κλασικών και Προϊστορικών Αρχαιοτήτων - Βυζαντινών Αρχαιοτήτων και Νεότερων Μνημείων. Το υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού είναι υπεύθυνο για τα αρχαία μνημεία και τα περισσότερα μνημεία μετά το 1830, ενώ το υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας επιβλέπει τα Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους (ΤΙΦΚ), τους παραδοσιακούς οικισμούς, τα διατηρητέα κτίρια, όπως και άλλες μνημειακές κατασκευές, π.χ. παραδοσιακές κρήνες, καλντερίμια, γεφύρια και άλλα. (Vassi, et al., 2022; Αυγουστιανάκη, 2016).

Επιπλέον, στην προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς συνεισφέρουν και άλλοι φορείς όπως οι Εφορίες αρχαιοτήτων και νεότερων μνημείων, οι Περιφερειακές Αρχές, οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) Α' και Β' βαθμού, το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας (ΤΕΕ) και οι Γενικές Γραμματείες Μακεδονίας - Θράκης και Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής (Vassi, et al., 2022).

Οι κυριότεροι νόμοι που αφορούν το αντικείμενο μελέτης, διαχείριση δηλαδή πολιτιστικής κληρονομιάς είναι:

- Ν.5351/1932 «περί αρχαιοτήτων»
- Ν.1469/1950 «περί προστασίας ειδικής κατηγορίας οικοδομημάτων και έργων τέχνης μεταγενέστερων του 1830» (ΦΕΚ 169 Α/ 7-8-1950)
- Ν.1103/1980 με τον οποίο κυρώνεται η διεθνής σύμβαση της UNESCO [1970] για την παρεμπόδιση της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών (ΦΕΚ 297 Α/ 29-12-1980)
- Π.Δ. 161/1984 (ΦΕΚ 57 Α/ 30-4-1984) «για την ανακατανομή αρμοδιοτήτων στο Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών Χωροταξίας οικισμού και περιβάλλοντος»
- Ν.1512/1985 άρθρο 1 – υποχρεώσεις ιδιοκτητών για τη συντήρηση ακινήτων (ΦΕΚ 4 Α/ 11-1-1985)

- ΓΟΚ 1985 όπως τροποποιήθηκε το 1988 (Ν.1577/1985) και (1772/1988). Παραδοσιακοί οικισμοί και διατηρητέα κτίρια. Προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος
- Ν.1650/1986 «Για την προστασία του περιβάλλοντος» (ΦΕΚ 160 Α/ 18-10-1986)
- Π.Δ. της 15-4-1988 «Διατήρηση, επισκευή, ανακατασκευή καλλιτεχνικών και στατικών στοιχείων διατηρητέων κτιρίων» (ΦΕΚ 317 Δ/ 28-4-1988)
- Ν.2039/1992 με το οποίο κυρώθηκε η Διεθνής Σύμβαση για την Προστασία της Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς της Ευρώπης (ΦΕΚ 619 Α/ 13-4-1992)
- Ν.2831/2000 ο οποίος συμπλήρωσε το άρθρο 4 του Ν.1577/ 1985 «Γ.Ο.Κ. και άλλες πολεοδομικές διατάξεις « στον οποίο ορίζονται βασικές ρυθμίσεις για τους παραδοσιακούς οικισμούς και τα διατηρητέα κτίρια (ΦΕΚ 140 Α/ 13-6-2000)
- Ν.3028/2002 «Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς (ΦΕΚ 153 Α/ 28-2-2000).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

4.1. Σύστημα πολεοδομικού σχεδιασμού στην Ελλάδα

Ο πολεοδομικός σχεδιασμός αποτελεί ένα θεμελιώδες στοιχείο για την αιεφόρο ανάπτυξη και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής στις πόλεις και τις κοινότητες. Στην Ελλάδα, το Σύστημα Πολεοδομικού Σχεδιασμού αποτελεί έναν ζωτικό τομέα για τη διαμόρφωση του αστικού τοπίου, τη διαχείριση του περιβάλλοντος και την εξυπηρέτηση των αναγκών των πολιτών. Στο παρόν κεφάλαιο, θα εξετάσουμε το Σύστημα Πολεοδομικού Σχεδιασμού στην Ελλάδα, προσδίδοντας έμφαση στη σημασία του, την ιστορία του, και τους τρόπους λειτουργίας του (Ζήβας, 2013).

Η Ελλάδα διαθέτει ένα πολύπλοκο σύστημα χωροταξικού σχεδιασμού που έχει υποστεί σημαντικές αλλαγές με την πάροδο των ετών. Στο ελληνικό σύστημα χωροταξικού σχεδιασμού κυριαρχεί η έμφαση στις καθαρά φυσικές πτυχές. Αντικατοπτρίζει τις στρατηγικές επιλογές της χώρας ως προς τη χωρική οργάνωση και ανάπτυξή της (Vassi, et al., 2022).

Το ελληνικό σύστημα χωροταξικού σχεδιασμού αποτελείται από μια ιεραρχία σχεδίων, συμπεριλαμβανομένων των εθνικών, περιφερειακών και τοπικών σχεδίων. Το εθνικό σχέδιο αποτελεί το υψηλότερο επίπεδο σχεδιασμού, ακολουθούμενο από τα περιφερειακά σχέδια και στη συνέχεια από τα τοπικά σχέδια. Το ελληνικό σύστημα πολεοδομικού σχεδιασμού έχει τις ρίζες του στον αρχαίο ελληνικό και ρωμαϊκό πολιτισμό (Asprogerakas E. & Melissas, 2023).

Οι αρχαίοι Έλληνες ήταν γνωστοί για τις καλά σχεδιασμένες πόλεις τους, όπως η Μίλητος, ανέπτυξαν πόλεις με προσεγμένο σχεδιασμό, με κεντρικές αγορές, δρόμους, και δημόσιους χώρους που αντικατοπτρίζουν τον πολιτισμό και τις ανάγκες της εποχής τους. Οι αρχαίοι νόμοι περί πόλεων, όπως οι νόμοι του Σόλωνα και του Κλεισθένη, αποτέλεσαν προηγμένες προσπάθειες πολεοδομικού σχεδιασμού.

Στη σύγχρονη Ελλάδα, ο πολεοδομικός σχεδιασμός αποκτά νομική βάση τον 20ο αιώνα. Η ίδρυση του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Πολεοδομίας το 1982 συνέβαλε στη δημιουργία ενός οργανωμένου πλαισίου για τον πολεοδομικό σχεδιασμό σε όλη τη χώρα. Η έγκριση του Νόμου 2508/1997 για την Χωροταξία και

τον Πολεοδομικό Σχεδιασμό ήταν μια σημαντική στιγμή, καθώς καθορίστηκε η ανάγκη για συστηματική και συντονισμένη διαχείριση του χώρου και της πόλης (Vyzantiadou & Selevista, 2019).

Το ελληνικό σύστημα πολεοδομικού σχεδιασμού στοχεύει στην επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης, στη διατήρηση της ισορροπίας, της αρμονίας και της ποικιλομορφίας της φύσης και των οικοσυστημάτων, στην ορθολογική και ολοκληρωμένη διαχείριση, στον έλεγχο και την προστασία των υδάτινων πόρων, στον περιορισμό της παράκτιας και θαλάσσιας ρύπανσης, στη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος και των συνθηκών διαβίωσης, στην άμβλυνση των προβλημάτων ανεργίας και στη βελτίωση των συνθηκών εργασίας και ασφάλειας (Taylor & Francis, 2023).

Η μεταρρύθμιση της ελληνικής αστικής πολιτικής υλοποιήθηκε μέσω των Τοπικών Αστικών Σχεδίων (ΤΑΣ) και των Ειδικών Αστικών Σχεδίων (ΕΣΣ), που χρηματοδοτήθηκαν από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΤΑΑ). Τα ΤΑΣ και ΕΣΣ σχετίζονται με την ολιστική μεταρρύθμιση της εθνικής αστικής πολιτικής και του σχετικού συστήματος σχεδιασμού που επηρεάζει οριζόντια ένα ευρύ φάσμα πολιτικών (Vassi, et al., 2022).

Ο πολεοδομικός σχεδιασμός αποτελεί το εργαλείο με το οποίο διαμορφώνεται ο φυσικός και ανθρώπινος χώρος της χώρας. Στην Ελλάδα, με τον πληθυσμό να συγκεντρώνεται κυρίως στις αστικές περιοχές, ο πολεοδομικός σχεδιασμός αποκτά αυξημένη σημασία. Στόχος του είναι η δημιουργία βιώσιμων πόλεων και κοινοτήτων που θα προσφέρουν υψηλή ποιότητα ζωής στους κατοίκους τους (Vassi, et al., 2022).

Πιο συγκεκριμένα ο πολεοδομικός σχεδιασμός αφορά:

1. **Χωροταξία και χρήση της γης:** Ο καθορισμός του τρόπου με τον οποίο θα χρησιμοποιηθεί η γη σε μια περιοχή, συμπεριλαμβανομένων των πολεοδομικών, αγροτικών και φυσικών χώρων.
2. **Σχεδιασμός πόλεων και κοινοτήτων:** Ο σχεδιασμός της φυσικής υποδομής, των κτιρίων, των δρόμων και των δημόσιων χώρων προκειμένου να διευκολύνει την καθημερινή ζωή των πολιτών.

3. **Περιβαλλοντική προστασία:** Ο πολεοδομικός σχεδιασμός διασφαλίζει την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, των υδάτων, των δασών και των πολύτιμων οικοσυστημάτων.
4. **Κοινωνική οικονομική ανάπτυξη:** Ο πολεοδομικός σχεδιασμός στηρίζει την οικονομική ανάπτυξη διαμορφώνοντας επιχειρηματικά κέντρα και υποδομές που προσελκύουν επενδύσεις και δημιουργούν θέσεις εργασίας. (Asprogerakas E. & Melissas, 2023).

Συμπερασματικά, το σύστημα πολεοδομικού σχεδιασμού στην Ελλάδα είναι ένα πολύπλοκο σύστημα που έχει υποστεί σημαντικές αλλαγές με την πάροδο των ετών. Αποτελείται από μια ιεραρχία σχεδίων, συμπεριλαμβανομένων των εθνικών, περιφερειακών και τοπικών σχεδίων, και στοχεύει στην επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης και στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των πολιτών (Serraos, et al., 2005).

4.2. Η προστασία και διαχείριση της πολιτιστικής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς στην Ελλάδα

Η προστασία και η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελούσε πάντοτε προτεραιότητα για το ελληνικό κράτος από την ανεξαρτησία του το 1830. Το Σύνταγμα της Ελλάδας ορίζει ότι *"η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους και δικαίωμα κάθε ανθρώπου"*. Η κύρια νομοθεσία που διέπει την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς είναι ο νόμος 3028/2002, *"Για την προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς"*. Ο νόμος αυτός αναπτύσσει ένα ολοκληρωμένο και λεπτομερές σύστημα προστασίας όσον αφορά τα κινητά και ακίνητα μνημεία και τεχνουργήματα και την άυλη κληρονομιά (Ζήβας, 2013).

Το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού είναι αρμόδιο για την προστασία και διαχείριση της πολιτιστικής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς στην Ελλάδα. Σε συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες της Γενικής Διεύθυνσης Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς, είναι υπεύθυνο για τη μελέτη και την υλοποίηση έργων προστασίας, σταθεροποίησης, αποκατάστασης και ανάδειξης αρχιτεκτονικών μνημείων και μνημειακών συνόλων (Taylor & Francis, 2023; Korka, 2018).)

Η διαδικασία χαρακτηρισμού χρησιμοποιείται για την προστασία κτιρίων υψηλής αρχιτεκτονικής αξίας στο ιστορικό κέντρο της πόλης και την εντολή διατήρησής τους. Η διαδικασία χαρακτηρισμού κινείται από το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού και πραγματοποιείται σε συνεργασία με τις τοπικές αρχές (Vyzantiadou & Selevista, 2019 ; Korka, 2018).

Η εμπορευματοποίηση και η πολιτικοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς αποτέλεσαν πρόσφατα θέμα συζήτησης στην Ελλάδα. Η συνεχιζόμενη συζήτηση σχετικά με την επιστροφή των μαρμάρων του Παρθενώνα αποτελεί ένα παράδειγμα αυτής της. Οι πολιτικές διατήρησης επηρεάζουν τις τοπικές αντιλήψεις για την κληρονομιά σε τόπους ζωντανής κληρονομιάς (Serraos, et al., 2005)

Ο ρόλος των πολιτικών διατήρησης στις τοπικές αντιλήψεις για την κληρονομιά στην Ελλάδα έχει μελετηθεί, και η εργασία εξετάζει τον ρεαλιστικό τρόπο με τον οποίο οι πολιτικές διατήρησης της κληρονομιάς επηρεάζουν τις τοπικές αντιλήψεις για την κληρονομιά (Taylor & Francis, 2023).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

5.1. Γενικά χαρακτηριστικά Λάρισας

Η Λάρισα, η μεγαλύτερη πόλη στη Θεσσαλία και μία από τις πιο σημαντικές κι αρχαιότερες πόλεις στην Ελλάδα, αναδεικνύεται ως ένας θησαυρός πολιτισμικής κληρονομιάς, με βαθιές ιστορικές ρίζες, χαρακτηριστικά που την καθιστούν ξεχωριστή και ενδιαφέρουσα, καθώς και μία συνεχή πολεοδομική εξέλιξη που την κρατάει σύγχρονη και δυναμική. Είναι η μοναδική πόλη στην Ελλάδα που, σύμφωνα με τα αρχαιολογικά ευρήματα, βρίσκεται πάντα στην ίδια τοποθεσία και διατηρεί το ίδιο όνομα, έχοντας μια συνεχή ιστορία που χρονολογείται 4.000 χρόνια, είναι τοποθετημένη στη δεξιά όχθη του Πηνειού. Αποτελεί ένα δυναμικό κέντρο σε όλους τους τομείς, όπως η διοίκηση, το εμπόριο, η οικονομία, η εκπαίδευση, η γεωργία, οι μεταφορές και η πολιτιστική ζωή της χώρας (Δήμος Λάρισας, 2023)

Μερικά από τα πιο βασικά χαρακτηριστικά της πόλης, για τα οποία ξεχωρίζει είναι το Κάστρο της Λάρισας, ένα από τα πιο εμβληματικά χαρακτηριστικά της πόλης είναι το κάστρο της, γνωστό και ως "Φρούριο της Ακρόπολης." Χτισμένο στον λόφο της Λάρισας, αυτό το κάστρο αποτελεί συμβολική αναφορά στην πλούσια ιστορία της περιοχής. Ο Πορισμός του Πηνειού αποτελεί σήμα κατατεθέν για τη Λάρισα, η οποία βρίσκεται κοντά στον πορισμό του Πηνειού, ένα φυσικό σχηματισμό που διαθέτει όμορφη παραλία και πολλές δραστηριότητες για τους επισκέπτες και τους κατοίκους (Δήμος Λάρισας, 2023)

5.2. Ιστορία της πόλης

Η ιστορία της Λάρισας ανιχνεύεται από τους αρχαίους χρόνους καθώς για αρχή ιδρύθηκε ως αποικία από τους αρχαίους Θεσσαλούς. Σύμφωνα με την απόφαση του Υπουργείου Πολιτισμού με αριθμό 18742/1272/03 και δημοσιευμένη στο Φύλλο Εφημερίδας της Κυβέρνησης με αριθμό 687/Β/3-06-03, η πόλη της Λάρισας έχει καταταχθεί ως αρχαιολογικός χώρος σε ολόκληρά της, με εξαίρεση ορισμένες περιοχές, καθώς η σύγχρονη πόλη έχει κατασκευαστεί επάνω στα αρχαία ερείπια (Δήμος Λάρισας, 2023)

Ως πόλη έχει καταληφθεί από τους Αχαιούς, τους Μακεδόνες και τους Ρωμαίους. Η σημασία της πόλης αυξήθηκε σημαντικά κατά τη διάρκεια της βυζαντινής αυτοκρατορίας, όταν η Λάρισα εξελίχθηκε σε ένα από τα κύρια εμπορικά κέντρα της περιοχής. Στη συνέχεια, έπεσε υπό την κυριαρχία των Οθωμανών, και το 1881 ενσωματώθηκε στο Ελληνικό Κράτος (Μπάντζιου, 2008)

Η ονομασία της πόλης Λάρισα προέρχεται από την αρχαία πελασγική λέξη "λάα," που ερμηνεύεται ως "φρουρίο" ή "ακρόπολη." Στο παρελθόν, η Λάρισα αναδείχθηκε ως η ισχυρή πρωτεύουσα της Πελασγιώτιδας, μίας από τις τέσσερις θεσσαλικές "τετράδες" που συγκροτούσαν το "κοινό των Θετταλών." Μετά το έτος 500 π.Χ., η πόλη αυτή εξέλιξε μια ξεχωριστή περίοδο ακμής, χάρη στη Θεσσαλική Νομισματική Ένωση, που είχε δημιουργήσει το νόμισμα για το "κοινό των Θετταλών." (Χαστάογλου, 2006).

Η ακμή της Λάρισας συνέπεσε με τη χρονική περίοδο 450-370 π.Χ., όπως αναφέρεται στην έρευνα του Μπάντζιου-Ευσταθίου το 2008. Σε έναν χάρτη που χρονολογείται το 1586, παρατηρούμε ότι η πόλη της Λάρισας εκτείνεται κάτω από τον λόφο του Φρουρίου και βρίσκεται δίπλα στον ποταμό, με τους κύριους δρόμους να τρέχουν κατά μήκος των αξόνων Β-Ν και Α-Δ. Επίσης, οι ανοικτοί χώροι της Κεντρικής Πλατείας και της Πλατείας Ταχυδρομείου ήταν ήδη παρόντες από αυτήν την εποχή και διατηρούνται ακόμα σήμερα, μερικοί από τους βασικούς δρόμους της πόλης. Κατά τον 17ο αιώνα, η Λάρισα περιγράφεται ως μια χαρακτηριστική τουρκική πόλη με την ονομασία "Γενί Σεχίρ", αποτελώντας σημαντικό εμπορικό και στρατιωτικό κέντρο (Δήμος Λάρισας, 2023)

Μετά την απελευθέρωση του 1881, η πόλη είχε μια πληθυσμιακή κατοικία που ανερχόταν σε 13.610 άτομα. Το πρώτο υπόβαθρο πόλης εκπονήθηκε το 1883. Από το 1922, πρόσφυγες εγκαταστάθηκαν στην πόλη, προκαλώντας σημαντικές αλλαγές στην οικονομία της περιοχής. Στις 1 Μαρτίου 1941, η πόλη χτυπήθηκε από έναν σεισμό και μετατράπηκε σε ερείπια. Κατά τη δεκαετία του 1950 και του 1960, η Λάρισα υπέστη και πάλι καταστροφικούς σεισμούς, με αποτέλεσμα την επισκευή ή ανοικοδόμηση του μεγαλύτερου μέρους των κτιρίων, χωρίς ωστόσο να συνοδευτεί από οποιαδήποτε αναμόρφωση του σχεδίου, ενώ διατηρήθηκαν τόσο το σύστημα δόμησης όσο και η διαίρεση σε μικρά οικόπεδα, καθώς και τα πλάτη των οδών (Δήμος Λάρισας, 2023)

Κατά τη δεκαετία του '70, παρατηρήθηκε μια σημαντική αύξηση του πληθυσμού, φτάνοντας τους 72,760 κατοίκους. Αυτή η αύξηση είχε ως αποτέλεσμα την αυξημένη ζήτηση για κατοικίες και παραγωγικές εγκαταστάσεις. Ο τομέας της οικοδομής αναπτύχθηκε μέσω μιας ιδιόρρυθμης διαδικασίας που ονομάζεται "αντιπαροχή," με αποτέλεσμα την ανεξέλεγκτη και ταχεία μεταμόρφωση του κέντρου της πόλης. Οι μονοκατοικίες και διώροφα κτίρια με αυλή χάνονται, αντικαθιστώντας τις πολυκατοικίες. Δυστυχώς, κατά την περίοδο αυτή χάνονται πολύτιμα κτίρια που ανήκουν στην πολιτιστική κληρονομιά της πόλης μας, ενώ παράλληλα αυξάνεται ο όγκος των κτιρίων στο κέντρο της πόλης (Μπάντζιου, 2008)

Σχετικά με τους συντελεστές δόμησης που έχουν εφαρμοστεί, ο υψηλότερος είναι 2,9, ενώ ο χαμηλότερος είναι 0,6. Ο συντελεστής δόμησης 2,9 ισχύει στην κεντρική περιοχή της πόλης, όπου συγκεντρώνεται η εμπορική δραστηριότητα. Αντίθετα, ο συντελεστής δόμησης 0,6 έχει θεσμοθετηθεί για τις περιοχές επεκτάσεων.

Με την εφαρμογή της Μελέτης Αναθεώρησης, σύμφωνα με τις οδηγίες του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου, πραγματοποιήθηκε σημαντική μείωση των συντελεστών δόμησης σε ολόκληρη την πόλη. Ειδικότερα, στη Λάρισα, η περιοχή του Φρουρίου είδε σημαντική μείωση του συντελεστή δόμησης από 2,9 σε 1,0, με σκοπό τη διατήρηση και ανάδειξη της περιοχής ως αρχιτεκτονικό σύνολο. Αυτό το μέτρο επέτρεψε την απαλλοτρίωση των ακινήτων που απαιτούνταν για την αποκάλυψη του Αρχαίου Θεάτρου Α'. Συνολικά, σε καμία περιοχή της πόλης δεν έχει εξαντληθεί η δυνατότητα δόμησης, σύμφωνα με τους συντελεστές δόμησης που έχουν καθοριστεί από τους θεσμοθετημένους κανονισμούς (Χαστάογλου, 2006).

5.3. Πολεοδομική Εξέλιξη

Η πολεοδομική εξέλιξη της Λάρισας έχει επηρεαστεί από τις αλλαγές της ιστορίας και τις ανάγκες της κοινότητας. Στην παλιά πόλη, μπορείτε να βρείτε παραδοσιακές κατοικίες με πλακόστρωτους δρόμους και πέτρινα κτίρια, δίνοντας μια αίσθηση της παλαιάς Ελληνικής αρχιτεκτονικής. Ταυτόχρονα, η πόλη έχει αναπτύξει νέες περιοχές με σύγχρονη υποδομή, εμπορικά κέντρα και κτίρια υψηλής τεχνολογίας (Tellaki, 2011).

Μετά την απελευθέρωσή της από την Οθωμανική αυτοκρατορία, η πόλη ξεκίνησε έναν μεγάλο αγώνα για την αναζωογόνησή της και τη μετατροπή της σε ένα κέντρο επικοινωνίας. Το 1883, εγκρίθηκε το πρώτο επίσημο σχέδιο ρυμοτομίας.

Αρχικά, το κέντρο της πόλης διαμορφώθηκε εντός των παλαιών οθωμανικών συνόρων, ακολουθώντας την υπάρχουσα υποδομή και την προϋπάρχουσα ρυμοτομία. Μετά τον εμφύλιο πόλεμο, άρχισε να εισρέει νέος πληθυσμός από την ύπαιθρο, αναζητώντας μια καλύτερη ζωή (Samaras, 2001a).

Κατά την περίοδο αυτή, αναπτύχθηκαν επίσης βιομηχανικές εγκαταστάσεις. Επιπλέον, η αρχιτεκτονική της πόλης και η επίπεδη δομή της διευκόλυναν τη μετακίνηση των πολιτών με ποδήλατα, ενώ τα περισσότερα κτίρια ήταν μονό-ή διώροφα και διέθεταν αυλές (Μπάντζιου, 2008)

Κατά τις δεκαετίες του '60 και '70, η ασταθής αύξηση του πληθυσμού και η έλλειψη συνεκτικής χωροταξικής και πολεοδομικής στρατηγικής από την αρχή είχαν ως αποτέλεσμα την καταστροφή πολλών σημαντικών κτιρίων και την αλλαγή της χαρακτηριστικής εικόνας και της ιστορίας της πόλης. Πολλά διώροφα σπίτια μετατράπηκαν σε πολυκατοικίες, και οι παραδοσιακές αυλές με λουλούδια αντικαταστάθηκαν από σκληρές τσιμεντένιες επιφάνειες (Χαστάογλου, 2006).

Το 1974, δημιουργήθηκε ένα νέο σχέδιο ρύθμισης για την πόλη, αλλά δεν υλοποιήθηκε ποτέ. Το 1976 και το 1979, πραγματοποιήθηκαν σημαντικές επεκτάσεις του σχεδίου πόλης. Έτσι, τη δεκαετία του '80, η Λάρισα εμφανίστηκε ως μια αναπτυσσόμενη πόλη χωρίς χαρακτήρα και χωρίς συνάφεια με την ιστορία της. Αντιμετωπίζοντας κρίσιμα προβλήματα, το 1986 τελικά θεσμοθετήθηκε το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο. Το 1988-89, πραγματοποιήθηκε μια ακόμη επέκταση του σχεδίου πόλης και γίνεται αναθεώρηση των σχεδίων επέκτασης που είχαν δημιουργηθεί το 1976 και το 1979. Έτσι, η πόλη καθορίστηκε στα όρια της σημερινής έκτασής της, περιλαμβάνοντας 19 πολεοδομικές ενότητες (Χαστάογλου, 2006).

Σήμερα, η Λάρισα θεωρείται μία από τις πιο δυναμικές αστικές περιοχές της χώρας, λόγω της γεωγραφικής της θέσης και των φυσικών πόρων στην ευρύτερη περιοχή. Βρίσκεται στο κέντρο της Θεσσαλίας, στην καρδιά της Ελλάδας, καταλαμβάνοντας έκταση 19.000 στρεμμάτων με 269.151 κατοίκους σύμφωνα με την απογραφή του 2021 (Ψηφιακή Πολιτιστική Πύλη Δήμου Λαρισαίων, 2023).

5.4. Αρχιτεκτονική της πόλης

Η αρχιτεκτονική προσέγγιση των σπιτιών μετά την απελευθέρωση απομακρύνεται από τα παραδοσιακά πρότυπα, όπως φαίνεται από τις σχεδιαγραφήσεις τους και τη διάταξη των εσωτερικών χώρων, ενώ ακολουθεί τον αθηναϊκό νεοκλασικισμό. Κατά τη δεκαετία του 1950 και του 1960, η Λάρισα, μετά από καταστροφικούς σεισμούς, ανοικοδομείται χωρίς σχέδιο αναμόρφωσης, χαρακτηριζόμενη από την μικρή έκταση της κάθε ιδιοκτησίας και τα στενά δρομάκια. Κατά την περίοδο αυτή, κατασκευάζονται μερικά δημόσια κτήρια, όπως το Δημοτικό Ωδείο, η Δημοτική Βιβλιοθήκη και το Μουσείο, καθώς και οικοδομικά έργα. Τα χαμηλά κτίρια αυτής της περιόδου, κυρίως διώροφα με μεγάλες αυλές, διατηρούνται σήμερα μόνο σε συγκεκριμένες περιοχές, όπως το Φρούριο και ορισμένες αποκεντρωμένες περιοχές (Tellaki, 2011).

Εικόνα 1: Φωτογραφία από την παλιά Λάρισα (Πηγή: larissapress.gr)

Όπως αναφέρει ο Τσαντίλης, στα «35 Κομμάτια Μνήμης και Μάχης» *«Φθάσαμε να ζούμε σε πόλεις - χύμα, άμορφες, στερημένες από ψυχή και αισθητική, γεμάτες προβλήματα και οι οποίες εκπέμπουν εγκατάλειψη και απογοήτευση. Η κατάσταση αυτή είναι, είναι αποτέλεσμα της συνεχούς υποβάθμισης του ελληνικού χώρου, η οποία ξεκίνησε την αυγή της δεκαετίας του 50' και συνεχίζεται αδιαλείπτως μέχρι τις μέρες μας. Η διάλυση του προπολεμικού πλέγματος της παραγωγής και η κατάρρευση της ελληνικής περιφέρειας ανέτρεψε εκ βάθρων την ανθρωπογεωγραφία του ελλαδικού χώρου, οδήγησε τους ανθρώπους να εγκαταλείψουν τους γενέθλιους τόπους τους και να καταφύγουν στα αστικά κέντρα».* (Τσαντίλης, 2013)

Από τη δεκαετία του 1980 και μετέπειτα, η εμφάνιση της πόλης υποστέλλει μια εντυπωσιακή μεταμόρφωση. Μετατρέπεται σε μια σύγχρονη ελληνική μεγαλούπολη με ευρωπαϊκή ταυτότητα. Η Λάρισα δημιουργεί νέα κτίρια, όπως το Λαογραφικό Μουσείο, η Δημοτική Πινακοθήκη "Γ. Ι. Κατσίγρας", το Νέο Δημοτικό Ωδείο, το Χατζηγιάννειο Πνευματικό Κέντρο, το κτίριο της Ιατρικής Σχολής, το Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο, και πολλά άλλα. Ταυτόχρονα, εξελίσσεται η αναβάθμιση και ανακαίνιση του κεντρικού κέντρου με το εκτεταμένο δίκτυο πεζοδρομίων και, ειδικότερα, του χώρου του Φρουρίου, με σκοπό την αναζήτηση της χαμένης "πολεοδομικής ταυτότητας". Η ανακάλυψη του Α' Αρχαίου Θεάτρου, που είναι συγκρίσιμο με αυτό της Επιδαύρου, καθιστά τη Λάρισα τη μοναδική πόλη, εκτός από την Αθήνα, με δύο αρχαία θέατρα στον πολεοδομικό της ιστό. Η πλήρης αποκάλυψη, αναστήλωση και ενσωμάτωσή του στην πόλη έρχονται να αναβαθμίσουν τον πολιτισμό της και να τη συνδέσουν με το ιστορικό της παρελθόν (Ψηφιακή Πολιτιστική Πύλη Δήμου Λαρισαίων, 2023).

5.5. Πολιτιστική κληρονομιά πόλης

Είναι γεγονός πως η πόλη της Λάρισας, είναι μια πόλη πλούσια τόσο σε ιστορία όσο και σε πολιτιστική κληρονομιά αντικατοπτρίζοντας τον πολυσύνθετο πολιτισμό της, με το πέρασμά του σε διάφορες εποχές που έχουν χαραχθεί στην παγκόσμια αλλά και ελληνική ιστορία. Συγκεκριμένα, τα μνημεία που διαθέτει, προέρχονται από την εποχή της αρχαιότητας, της βυζαντινής και της οθωμανικής περιόδου (Tellaki, 2011; Samaras, 2001a).

5.5.1. Αρχαία μνημεία

Η Λάρισα διαθέτει μια πλούσια συλλογή αρχαιολογικών ευρημάτων που μαρτυρούν την ύπαρξη μιας ανθούσας πόλης από τους πρώτους πολιτισμούς. Το αρχαίο θέατρο της Λάρισας, το οποίο χτίστηκε τον 3ο αιώνα π. Χ., στον νότιο πλευρά του λόφου Φρούριο, όπου κατά την αρχαιότητα βρισκόταν η οχυρωμένη ακρόπολη της πόλης, αποτελεί έναν εκπληκτικό μαρτυρικό της αρχαίας ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς. Ο αρχαιολογικός χώρος της Λάρισας αποτελεί επίσης τον τόπο όπου ανασκαφές έχουν ανακαλύψει αρχαίες αγορές, ναούς και άλλες αρχιτεκτονικές δομές που ρίχνουν φως στον πολιτισμό της αρχαίας Λάρισας (Tellaki, 2011).

Ειδικότερα, το Α΄ Αρχαίο Θέατρο Λάρισας αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς αρχαιολογικούς θησαυρούς της πόλης και χρονολογείται ανάμεσα στον 3ο και 2ο αιώνα π.Χ. και ανήκει στην περίοδο της ελληνιστικής αρχιτεκτονικής. Οι ανασκαφές το ανέδειξαν στην επιφάνεια κατά τα μέσα της δεκαετίας του '90.

Το θέατρο αυτό αποτελεί ένα από τα πιο εντυπωσιακά παραδείγματα αρχαίας ελληνικής αρχιτεκτονικής. Η κεντρική αίθουσα, η οποία χωρούσε περίπου 5.000 θεατές, περιλάμβανε τη σκηνή και τον θεατρικό χώρο. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του θεάτρου είναι η ύπαρξη τριών διαφορετικών καθισμάτων για τους θεατές ανάλογα με το κοινωνικό τους κύρος, κάτι που αντικατοπτρίζει την κοινωνική δομή της εποχής: το κοίλο, την ορχήστρα και τη σκηνή. Το κοίλο του αρχαίου θεάτρου αποτελείτο από την κλίση του λόφου "Φρούριο". Ένας περίπατος, γνωστός ως διάζωμα, χωρίζει το κοίλο σε δύο τμήματα, το κυρίως θέατρο και το επιθέατρο. Το Α' Αρχαίο Θέατρο είναι εντυπωσιακό κτίσμα με εκτιμώμενη χωρητικότητα περίπου 12.000 θεατών.

Το Α΄ Αρχαίο Θέατρο Λάρισας έχει μεγάλη σημασία ως πολιτιστικό μνημείο για πολλούς λόγους. Στο Αρχαίο Θέατρο διεξάγονταν λατρευτικές τελετές, θεατρικές παραστάσεις, μουσικά εκδηλώσεις, αγώνες ωδής και πολιτικές εκδηλώσεις που συνδέονταν με το Κοινό των Θεσσαλών, το ανώτατο διοικητικό όργανο της πόλης. Σύμφωνα με αρχαιολογικά ευρήματα και επιγραφές, φαίνεται ότι κοντά στο θέατρο υπήρχε το ιερό του Διόνυσου.

Επιπλέον, το θέατρο λειτουργεί ως μέσο εκπαίδευσης και πολιτιστικής ενημέρωσης, προσφέροντας διάφορες εκπαιδευτικές εκδηλώσεις και εκθέσεις για τους επισκέπτες. Έτσι, συμβάλλει στη διάδοση της γνώσης και της πολιτιστικής κληρονομιάς. Επιπλέον, το θέατρο διοργανώνει πολιτιστικές εκδηλώσεις, όπως θεατρικές παραστάσεις, μουσικές συναυλίες και εκθέσεις τέχνης, που συνεισφέρουν στην ενίσχυση του πολιτισμού και της τέχνης στην πόλη.

Κατά τη ρωμαϊκή περίοδο, μετατράπηκε σε αρένα και τα θεατρικά δρώμενα της πόλης μεταφέρθηκαν στο Β' Αρχαίο Θέατρο, το οποίο αποτελεί το δεύτερο σημαντικό μνημείο της αρχαίας εποχής και κατασκευάστηκε ως αντικατάσταση του πρώτου αρχαίου θεάτρου κατά τη ρωμαϊκή περίοδο. Το θέατρο αυτό βρισκόταν στη νοτιοδυτική πλευρά του λόφου Πευκάκια, αλλά αυτός ο λόφος κατεδαφίστηκε το 1950 για λόγους πολεοδομικής ανάπτυξης. Το θέατρο ανακαλύφθηκε το 1978 κατά τη διάρκεια ερευνών για την κατασκευή ενός νέου κτιρίου.

Οι αρχαιολόγοι το εξέσκαψαν πλήρως το 1985-1986 και ανακάλυψαν τη σκηνή, την ορχήστρα, το αρχιτεκτονικό κοίλο, καθώς και ένα τμήμα της αριστερής πλευράς του. Το αρχιτεκτονικό κοίλο του θεάτρου διαμερίζεται σε δεκατέσσερις επίπεδες κερκίδες, με δύο σειρές εδωλίων ανά κερκίδα. Στο υπόλοιπο τμήμα υπήρχαν ικρία. Η διάμετρος της ορχήστρας υπολογίζεται σε 29,70 μέτρα. Από τις τρεις βαθμίδες, διατηρούνται μόνο η βάση και η κατώτερη βαθμίδα. Λόγω οικονομικών προβλημάτων, δεν ολοκληρώθηκε ποτέ η επένδυση σε μάρμαρο, και για αυτό τον λόγο, το κοίλο διαθέτει μόνο δύο σειρές μαρμαρένιων εδωλίων. (Ψηφιακή Πολιτιστική Πύλη Δήμου Λαρισαίων, 2023).

5.5.2. Βυζαντινά μνημεία

Κατά την περίοδο του Βυζαντίου, η Λάρισα ανακηρύχθηκε σε σημαντικό κέντρο πολιτισμού και τέχνης. Πολλοί βυζαντινοί ναοί και μοναστήρια αντιστέκονται ακόμα και σήμερα στον χρόνο και αποτελούν σημαντικά αρχιτεκτονικά αξιώματα. Η Βασιλική του Αγίου Αχιλλείου, η οποία βρίσκεται στον λόφο του Φρουρίου αποτελεί ένα αξιοσημείωτο μνημείο της βυζαντινής εποχής, το οποίο χρονολογείται τον 6^ο αιώνα μ. Χ. και υπολογίζεται πως πιθανόν να είναι η πρώτη εκκλησία της πόλης αφιερωμένη

στον πολιούχο. Άλλα βυζαντινά μνημεία στην Λάρισα είναι τα Παλαιοχριστιανικά λουτρά (βαλανεία), ο βυζαντινός ναός και η Ιουστινιάνεια οχύρωση (Γιαλούρη, 2008).

5.5.3. Οθωμανικά μνημεία

Η Οθωμανική πολιτιστική κληρονομιά έχει αφήσει το στίγμα της στην πόλη της Λάρισας, καθώς πολλά από τα οθωμανικά μνημεία αποτελούν σημείο αναγνώρισης και ταυτότητας της πόλης, αναδεικνύοντας την μεγάλη αρχιτεκτονική επιρροή που ασκήθηκε κατά την οθωμανική εποχή. Πρώτα απ' όλα, ένα από τα σημαντικότερα μνημεία στην καρδιά της πόλης αποτελεί το Μπεζεστένι, το οποίο τοποθετείται κι αυτό στην κορυφή του φρουρίου. Αυτό το κτίριο είναι παραλληλόγραμμο και διαθέτει τρία αψιδωτά μνημειακά πυλώνες στις νότια, ανατολική και δυτική πλευρά του. Η χαμηλή πόρτα στη βόρεια πλευρά οδηγεί σε μια μικρή σκεπή με καμάρα πιθανώς χρησιμοποιούμενη ως θησαυροφυλάκιο. Αυτό το κτίριο αποτελείται από έξι θόλους, που στηρίζονται σε δύο μεγάλους στύλους (Γιαλούρη, 2008).

Γύρω από το κτίριο και μεταξύ των πυλών υπήρχαν εμπορικά καταστήματα σε μια ανοικτή στοά. Χτίστηκε στα τέλη του 15ου αιώνα και λειτούργησε ως κλειστή αγορά για υφάσματα (*bez*) και πολύτιμα αγαθά. Για περίπου τρεις αιώνες, ήταν το κέντρο της οικονομικής δραστηριότητας της πόλης. Γύρω από αυτό οργανώθηκε το εμπορικό κέντρο με το τσαρσί και το "τρανό παζάρι". Το 1799 καταστράφηκε από πυρκαγιά και στη συνέχεια, κατά τον 19^ο αιώνα, υπέστη αλλαγές στην δομή του και μετατράπηκε σε πυριτιδαποθήκη και φρούριο. Σήμερα, το κτίριο αυτό εξακολουθεί να υπάρχει ως το Φρούριο και έχει περάσει διάφορες φάσεις και αλλαγές χρήσεων κατά τους αιώνες. Υπάρχει και η πιθανότητα ότι εντός του Μπεζεστένι υπάρχουν μαρμάρινα αρχιτεκτονικά μέλη από τον αρχαίο ναό της Πολιάδος Αθηνάς, που υπήρχε στο παρελθόν στον ίδιο το λόφο (Γιαλούρη, 2008).

Στα οθωμανικά μνημεία κατατάσσονται το Γενί Τζαμί, το οποίο μέχρι το 1924 λειτουργούσε ως τζαμί, ενώ στην συνέχεια τέλεσε το έργο του αρχαιολογικού μουσείου έως και το 2011, τα Οθωμανικά Λουτρά (Μεγάλο Χαμάμ), από το οποίο διατηρείται και φαίνεται ο κεντρικός τρούλος και στην τοποθεσία του στεγάζονται μαγαζιά, το Μπαϊρακλί Τζαμί και η Πυριτιδαποθήκη είναι μερικά ακόμα οθωμανικά στοιχεία που σώζονται έως και σήμερα (Γιαλούρη, 2008).

5.5.4. Κύριες αιτίες σημαντικών απωλειών

Η Λάρισα, ως ένας αρχαίος και ιστορικός τόπος, έχει υποστεί απώλεια σημαντικών κτιρίων κατά τη διάρκεια των χρόνων, με αρκετούς λόγους να εξηγούν αυτήν την απώλεια πολιτιστικής κληρονομιάς.

1. **Φυσικές Καταστροφές:** Η περιοχή της Λάρισας έχει εκτεθεί σε φυσικές καταστροφές, όπως σεισμούς, πλημμύρες και πυρκαγιές. Αυτές οι φυσικές καταστροφές μπορούν να οδηγήσουν στην καταστροφή σημαντικών κτιρίων και ιστορικών μνημείων. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα που αναφέρει ο Ν. Παπαθεοδώρου είναι ο μεγάλος σεισμός της 1^{ης} Μαρτίου του 1941.
2. **Πολεμικές Συγκρούσεις:** Κατά τη διάρκεια πολεμικών συγκρούσεων, η Λάρισα έχει υποστεί σημαντικές ζημιές. Καταστροφές που οφείλονται σε συγκρούσεις και εχθροπραξίες μπορούν να επηρεάσουν σοβαρά τον πολιτιστικό πλούτο της περιοχής, συγκεκριμένα πολλά προπολεμικά αρχοντικά καταστράφηκαν ολοσχερώς ή τραυματίστηκαν ανεπανόρθωτα έπειτα από βομβαρδισμούς της ιταλικής και μετέπειτα γερμανικής αεροπορίας.
3. **Ανακαίνιση και Αναπτυξιακά Έργα:** Σε ορισμένες περιπτώσεις, για να προχωρήσουν αναπτυξιακά έργα ή ανακαινίσεις, κτίρια με ιστορική αξία μπορεί να θυσιαστούν. Η ανάγκη για υποδομές και νέες κατασκευές μπορεί να οδηγήσει στην απώλεια παλαιότερων κτιρίων.
4. **Εγκατάλειψη και Απομόνωση:** Σε ορισμένες περιπτώσεις, η έλλειψη συντηρητικής φροντίδας ή η απομόνωση μιας περιοχής μπορεί να οδηγήσει στην εγκατάλειψη κτιρίων. Η απουσία πόρων για την ανακαίνιση και συντήρηση μπορεί να οδηγήσει στην παρακμή και, τελικά, στην απώλεια τους.

Αυτοί οι λόγοι συντείνουν στην απώλεια κτιρίων και ιστορικών μνημείων στη Λάρισα, αναδεικνύοντας την ανάγκη για διαρκή προστασία, συντήρηση και προσοχή στην πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής.

5.6. Η δόμηση της πόλης στη νεότερη ιστορία

5.6.1. Αυθαίρετη δόμηση και αντιπαροχή

Σύμφωνα με τον Κώστα Τσαντίλη, στο βιβλίο του «Αυτά που θέλω να σου πω», καταγράφει την Λάρισα και την δόμηση της, από την δεκαετία του '50 κι έπειτα, με μια εσωτερική ματιά. Συγκεκριμένα, στο ξεκίνημα της δεκαετίας του '50, λόγω των άθλιων συνθηκών που επικρατούσαν εξαιτίας του πολέμου, οι άνθρωποι ξεκίνησαν να καταφεύγουν στα αστικά κέντρα όπου άρχισε να φουντώνει η αυθαίρετη δόμηση. Στα χρόνια μετά τον πόλεμο, ο πληθυσμός άρχισε να αυξάνεται σημαντικά, ειδικότερα στην πόλη, χωρίς όμως να υπάρχουν οι ανάλογες υποδομές ώστε να μπορεί να κατοικήσει το ανάλογο πληθυσμιακό φορτίο (Τσαντίλης, 2021).

Η γρήγορη και απότομη αλλαγή δεν επέτρεψε την διαδικασία επέκτασης ενός νέου σχεδίου πόλης με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί αυθαίρετη κατάτμηση αγροτεμαχίων με προσύμφωνα. Έτσι, μέσα σε 20 χρόνια κατατμήθηκαν γύρω στα 10 χιλιάδες στρέμματα, σε μικρά οικόπεδα, με την οικοδόμηση τους, φυσικά, να γίνει βιαστικά και πρόχειρα. Αυτό, λοιπόν, το γεγονός, σηματοδότησε την αρχή της αυθαίρετης δόμησης στην Λάρισα. Αναμφίβολα, ήταν κάτι που «βόλεψε» μια μεγάλη μερίδα ανθρώπων, συμπεριλαμβανόμενων των πολιτών, των οικοδόμων ακόμα και του πολιτικού συστήματος, που βέβαια, αψηφούσαν τις πιθανές αρνητικές συνέπειες που θα είχαν. Αναφερόμενου φυσικά, στην εγκληματική πλευρά της αυθαίρετης δόμησης που ταλαιπώρησε για πολύ καιρό την κοινωνία (Τσαντίλης, 2021).

Σε αυτό το σημείο, δηλαδή το '60 ξεκίνησε να έρχεται στην επιφάνεια η αντιπαροχή. Έως τότε το επιτρεπτό όριο ορόφων ήταν στους τέσσερις, ενώ στην συνέχεια αυξήθηκε κατά δύο ορόφους, χωρίς να υπάρχει συντελεστής δόμησης κι ούτε κάποια πολεοδομική μελέτη. Η πρώτη αύξηση κατά έναν όροφο έγινε από την κυβέρνηση των «αποστατών» και η δεύτερη αύξηση ενός ορόφου έγινε κατά την δικτατορία (Τσαντίλης, 2021).

Το γεγονός αυτό, όρισε ως έμμεσο συντελεστή δόμησης 5 και 6, αλλά τα πατάρια και τα ημιυπόγεια δεν μετρούσαν πράγμα που σημαίνει πως τις περισσότερες φορές ο συντελεστής υπερέβαινε το 7, κάτι που αποτέλεσε τον ανασταλτικό παράγοντα για τις διανοίξεις των δρόμων την πρόσκτηση κοινόχρηστων χώρων και τη διάσωση οικοδομημάτων με ιστορία ή αισθητικά χαρακτηριστικά (Τσαντίλης, 2021).

5.6.2. Παρανοϊκές αποφάσεις πολεοδομίας στην δικτατορία

Τον Σεπτέμβριο του '72, απεφάνθη, μόνο για την πόλη της Λάρισας, εν όψει δικτατορίας, να νομιμοποιηθούν οι αυθαιρεσίες. Επί της ουσίας, μπορούσαν να εκδοθούν νόμιμες άδειες για να χτίσει ο καθένας όπου ήθελε. Αυτό το συμβάν, φυσικά προκάλεσε μεγάλο πανικό στο κοινό, ως απόρροια να συγκεντρώνεται πλήθος πολιτών στο γραφείο Πολεοδομίας και να απαιτούν να εκδοθεί άδεια για να χτίσουν. Αυτό, έφερε την διαπίστωση πως αυτοί που εισηγήθηκαν γι' αυτήν την απόφαση είχαν ήδη έτοιμους τους φακέλους πριν 2-3 μήνες (Τσαντίλης, 2021).

Λίγους μήνες αργότερα, τον Μάρτιο του '73, ακόμα μια απόφαση που ξεπερνούσε την φαντασία κάθε πολίτη λήφθηκε από την κυβέρνηση κι αφορούσε όλη την Ελλάδα. Ο Γ. Παπαδόπουλος, ανακοίνωσε μέσω της τηλεόρασης, πως η έκδοση οικοδομικής άδειας πλέον έφερε υψηλούς οικονομικούς πόρους, πράγμα που σήμαινε πως η οικοδομική δραστηριότητα ήταν σχεδόν απίθανη καθώς το ποσό που ζητούνταν ήταν εξωφρενικό. Το συμβάν αυτό οδήγησε για 15 μήνες μηχανικούς, οικοδόμους και εργαζόμενους σε ανεργία. Αυτήν η απόφαση καταργήθηκε ένα χρόνο μετά επί της κυβέρνησης Καραμανλή (Τσαντίλης, 2021).

5.6.3 Το πολεοδομικό έργο ως αρμοδιότητα του δήμου

Το 1978, μέσα στις αρμοδιότητες του δήμου περιλαμβανόταν η υλοποίηση σχεδίου πόλης, του οποίου χρέος ήταν να αναλαμβάνει τις διανοίξεις δρόμων, την απόκτηση κοινόχρηστων χώρων, πάρκων κλπ. Παρόλο που παραχωρήθηκε στον δήμο αυτή η ευθύνη, δεν δόθηκε ποτέ το απαιτούμενο οικονομικό μέσο ώστε να προβεί στις απαραίτητες διαδικασίες, ούτε τα κατάλληλα πολεοδομικά εργαλεία για την

δημιουργία των έργων. Αντιθέτως, ήταν υπόχρεος σ' ένα σύντομο χρονικό διάστημα των 9 μηνών, αν δεν αποζημιώνει τον ιδιοκτήτη του εκάστοτε χώρου να επέστρεφε την οικοδόμηση (Τσαντίλης, 2021).

Όπως είναι φυσικό, ο δήμος δεν διέθετε μεγάλους οικονομικούς πόρους για τέτοιες αποζημιώσεις, οπότε υπήρχε ο κίνδυνος να κλείσουν δρόμοι και να χαθούν κοινόχρηστοι χώροι. Για τον λόγο αυτό, η μόνη λύση ήταν η ανταλλαγή δημοτικών οικοπέδων, οι δημοπρασίες δημοτικών περιουσιών και πολλές φορές ως έσχατη λύση, ο δήμος κατέφευγε σε πιέσεις προς το Υπουργείο για χρηματοδότηση έργων (Τσαντίλης, 2021).

Την ίδια εποχή, δόθηκε η δυνατότητα στους δήμους να λειτουργήσουν πολεοδομικά γραφεία, με την Λάρισα να αποτελεί πρωτοπόρα, λειτουργώντας κι ελπίζοντας στην μεταφορά και άλλων πολεοδομικών αρμοδιοτήτων. Επιτέλους, καθορίστηκαν άμεσοι συντελεστές δόμησης, κι ο τότε Υπουργό Περιβάλλοντος Στέφανος Μάνος μείωσε τον συντελεστή δόμησης για την περιοχή Φρουρίου από 3,6 σε 1,00 υποβιβάζοντας έτσι, το κόστος των απαλλοτριώσεων για να ξεκινήσει η αποκάλυψη του αρχαίου θεάτρου (Τσαντίλης, 2021).

Τον Οκτώβριο του '80, η Λάρισα εντάχθηκε στον Ν. 1069/80, με τον οποίο ξεκίνησαν τα έργα αποχέτευσης, ως μάλιστα η πρώτη πόλη που τα ξεκίνησε. Μετά από ένα χρόνο, προχώρησε σε μελέτη βιολογικού καθαρισμού και στον εφοδιασμό μηχανήματος καθαρισμού φρεατίων. Στην συνέχεια αναζητήθηκε νέος χώρος απόθεσης απορριμμάτων όπου και ορίστηκε η περιοχή Μαυρόλιθος. Επιπλέον, υπήρξε μια αναδιοργάνωση του δήμου, με την πρόσληψη υπαλλήλων με πανεπιστημιακή κατάρτιση, δίνοντας ιδιαίτερη βαρύτητα στην πρόσληψη μηχανικών και αρχιτεκτόνων με σκοπό την συγκρότηση της τεχνικής υπηρεσίας και του πολεοδομικού γραφείου (Τσαντίλης, 2021).

5.6.4 Η επιδίωξη της «αξιοβίωσης» Πόλης

Με τον όρο “η επιδίωξη της αξιοβίωτης πόλης” δημιουργείται σύζευξη των προϋποθέσεων οι οποίες εξασφαλίζουν τη βιωσιμότητα και την αειφορία της πόλης με

τις δημιουργικές διαθέσεις και πρωτοβουλίες των πολιτών της. Συγκεκριμένα, η “αξιοβίωτη πόλη” είναι μια πόλη:

- I. “Φιλική στο περιβάλλον”. Αυτό σημαίνει ότι επιδιώκει την πολεοδομική οργάνωση της, τις ήπιες μετακινήσεις, την ανασυγκρότηση της φύσης στον ιστό της, την ελαχιστοποίηση των αποβλήτων, της ατμοσφαιρικής και ηχητικής ρύπανσης, την μη φειδώ διαχείριση του νερού και της ενέργειας, την αισθητική διαμόρφωση της και την απόκτηση περιβαλλοντικής ταυτότητας.
- II. “Φιλική στον άνθρωπο”. Αυτό σημαίνει ότι επιδιώκει την καλλιέργεια της παιδείας και του πολιτισμού, υπερασπίζεται τα ανθρώπινα δικαιώματα, προσπαθεί να διαμορφώσει συνθήκες για να υπάρξει αλληλεγγύη και κοινωνική συνοχή.
- III. Η οποία να εμφανίζει παραγωγική συνοχή, έχει τις δυνατότητες να καινοτομεί και να δημιουργεί θέσεις εργασίας.
- IV. Η οποία προωθεί το διάλογο, τη συμμετοχή των πολιτών της στις τοπικές υποθέσεις και διαμορφώνει ένα πολιτικό πλαίσιο ικανό να εργαστεί για την ευημερία και την ποιότητα ζωής των πολιτών της.

Η “αξιοβίωτη πόλη” είναι ένα όραμα, ένας στόχος. Όμως η έμπνευση, ο σχεδιασμός και η υλοποίηση αυτού του οράματος δεν μπορεί να υπάρξει σε μία κοινωνία στην οποία οι πολίτες της επιλέγουν την αδράνεια, την αποχή και την παραίτηση (Τσαντίλης, 2013).

Σύμφωνα με τον Τσαντίλη, στο βιβλίο του «Η επιδίωξη της αξιοβίωτης πόλης», η επιλογή των στόχων και των τρόπων που υλοποιούν το όραμα της αξιοβίωτης πόλης είναι αναμφίβολα αποκλειστικό έργο της τοπικής κοινωνίας και της τοπικής της εκπροσώπησης, δηλαδή της αυτοδιοίκησης (Τσαντίλης, 2001).

II. ΕΙΔΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΔΙΑΤΗΡΗΤΕΑ ΚΤΙΡΙΑ ΛΑΡΙΣΑΣ

6.1 Διατηρητέα Κτίρια

Η πόλη της Λάρισας, με την πολυποίκιλη αρχιτεκτονική της, αποτελεί έναν πολύτιμο θησαυρό πολιτιστικής κληρονομιάς στον ελλαδικό χώρο. Ανάμεσα στις ιστορικές γειτονιές και τα μνημεία που αναδεικνύουν την πολυποίκιλη ιστορία της, εκτιμώντας και διατηρώντας τα αξιόλογα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα του παρελθόντος αποτελεί μια αναγκαιότητα και μια υποχρέωση προς τις μελλοντικές γενιές. Η παρούσα διπλωματική εργασία αποσκοπεί στην ανάλυση των ιστορικών κτιρίων της Λάρισας, εστιάζοντας στην ιστορία τους, την αρχιτεκτονική τους ποιότητα, τη σημασία τους για την τοπική κοινότητα και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν στο πλαίσιο της σύγχρονης αστικής ανάπτυξης. Μέσα από αυτήν την ανάλυση, θα διαπιστωθεί η σημαντικότητα της διατήρησης και προστασίας αυτών των κτιρίων για τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και τη διαμόρφωση μιας βιώσιμης αστικής περιβαλλοντικής ανάπτυξης. Στην πόλη της Λάρισας, έχουν χαρακτηριστεί διατηρητέα κάποια κτήρια από τα 76 που είχαν προταθεί το 1994, διατηρούνται μέχρι σήμερα περίπου 40, ενώ μερικά έχουν κατεδαφιστεί. Σήμερα υπολογίζεται πως η πόλη διαθέτει 9 χαρακτηρισμένα διατηρητέα κτίρια και 28 αξιόλογα παλιά κτίρια, τα οποία όμως δεν έχουν χαρακτηριστεί ακόμη διατηρητέα.

Τα διατηρητέα κτήρια σύμφωνα με το Τ.Ε.Ε. είναι τα εξής:

1. Μύλος του Παππά

Ο Μύλος του Παππά είναι ένα πενταόροφο κτίριο αλευροποιίας που κατασκευάστηκε το 1883 και βρίσκεται στην οδό Γεωργιάδου, δίπλα από τα υπεραστικά ΚΤΕΛ και κάτω από το Φρούριο στη Λάρισα. Είναι ένα από τα πιο χαρακτηριστικά κτίρια της Θεσσαλίας και, παρά τις δύο καταστροφές που υπέστη το 1920 και το 2001 - με την τελευταία να καταστρέφει πολύτιμα ξύλινα μηχανήματα - σήμερα έχει αναστηλωθεί με στόχο να μετατραπεί σε χώρο πολιτιστικού,

εκπαιδευτικού και ψυχαγωγικού χαρακτήρα, φιλοξενώντας παρουσιάσεις βιβλίων, διαμορφωμένους χώρους βιβλιοθήκης, σεμινάρια και παρουσιάσεις.

Εικόνα 2: Μόλος του Παππά (Πηγή: *larissanet.gr*)

2. Κατοικία στην οδό Σεφέρη 39

Πρόκειται για διώροφο κτίσμα κτισμένο περίπου το 1870 το οποίο αρχικά χρησιμοποιήθηκε ως κατοικία, αλλά πλέον ανήκει στον Δήμο Λάρισας. Χαρακτηρίστηκε διατηρητέο και ως ιστορικό κτήριο που χρειάζεται ειδική κρατική προστασία. Οι εξωτερικοί τοίχοι του ισογείου είναι πλίνθινοι και στον όροφο ο φέρων οργανισμός είναι ξύλινη κατασκευή με πλήρωση από τσασμά. Αρχιτεκτονικά παρουσιάζει αξιόλογο μορφολογικό ενδιαφέρον με τη συμμετρική του πρόσοψη, τα δύο σαχνισιά στα άκρα του ορόφου που στηρίζονται σε χαρακτηριστικά ξύλινα φουρούσια, τα συμμετρικά ξύλινα κουφώματα με πατζούρια τοποθετημένα εξωτερικά στην τοιχοποιία και τη δίρριχτη ξύλινη στέγη του. Είναι ένα από τα τελευταία δείγματα της αρχιτεκτονικής των Ελληνικών σπιτιών που διατηρούσαν στη Λάρισα οι ευκατάστατοι έμποροι πριν από την προσάρτηση (1881). Θεωρείται ως το μοναδικό οθωμανικό σπίτι και το παλαιότερο σε κατασκευή στη Λάρισα.

Εικόνα 3: Οικεία Γερολυμάτου στην οδό Σεφέρη στη Λάρισα (Πηγή: *kathimerini.gr*)

3. Κτήριο Νικόδημου

Πρόκειται για διώροφο νεοκλασικό κτίσμα του 1906 στην οδό Καραϊσκάκη και Φαρμακίδου. Το ισόγειο είχε κτισθεί και χρησιμοποιήθηκε από τους ιδιοκτήτες ως μπακάλικο, ενώ στη διάρκεια της κατοχής είχε μετατραπεί σε αποθήκη από τους Γερμανούς. Μετά από συντήρηση το ισόγειο κατάστημα μετατράπηκε σε ουζερί με την επωνυμία «ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ» στο όνομα του αρχικού ιδιοκτήτη Βασίλη Νικόδημου. Έχει χαρακτηριστεί διατηρητέο διότι αποτελεί αντιπροσωπευτικό δείγμα τοπικής αρχιτεκτονικής των αρχών του αιώνα, με επιμέρους στοιχεία τα οποία είναι απαραίτητο να διατηρηθούν για τη μελέτη της εξέλιξης της αρχιτεκτονικής και διότι αποτελεί κτήριο ειδικής λειτουργίας. Ο χώρος, που εδώ και 35 χρόνια στεγάζεται ο Νικόδημος ως εστιατόριο, πρώτο-λειτουργήσε το 1906 ως οινοπαντοπωλείο ή μπακάλικο από τον Βαγγέλη Νικόδημο, μέχρι το 1982 που έκλεισε λόγω συνταξιοδότησης. Το νεοκλασικό κτήριο άρχισε να κτίζεται το 1898 και τελείωσε το 1904 από κτίστες από τα χωριά της Ηπείρου και θεωρείται ότι το κόστος κατασκευής του ήταν υπέρογκο για την εποχή· χρησιμοποιήθηκαν πολυτελή υλικά, χαρακτηριστικό δείγμα ο νιπτήρας από μονοκόμματο μάρμαρο Πεντέλης που βρίσκεται στο κέντρο του χώρου και τότε

χρησιμοποιούνταν για να ξεπλύνουν οι πελάτες τις νταμιτζάνες τους και να αγοράσουν το φρέσκο κρασί.

Εικόνα 4: Νικόδημος (Πηγή: Ιδία Επεξεργασία)

4. Κτήριο Μουσών Παλαιστίνης και Φαρμακίδου

Πρόκειται για διώροφη κατοικία με υπόγειο στην συμβολή των οδών Παλαιστίνης και Φαρμακίδου. Το κτήριο διακρίνεται για την ποιότητα των υλικών του και την αισθητική του. Αρχιτεκτονικά το οίκημα ανήκει στο κίνημα του εκλεκτισμού του μεσοπολέμου, το οποίο άρχισε να βρίσκει εφαρμογή κυρίως στα τέλη της δεκαετίας του 1920. Κατασκευαστής του ήταν ο Αβραάμ Μπενσουσάν, Εβραίος καπνέμπορος από την Καβάλα και η οικοδόμησή του άρχισε το 1929, σε οικοπέδο του Μουσών Αβραάμ. Αρχιτέκτονας του κτιρίου είναι ο Μακ Ρουμπέν από την Κωνσταντινούπολη. Κατοικήθηκε αρχικά από τον Λευτέρη Παπαγεωργίου, στην κατοχή από Γερμανούς, μεταπολεμικά χρησιμοποιήθηκε ως Δημαρχείο, στη συνέχεια στέγασε τη Νευρολογική Κλινική «Ντίνα» και ακολούθησαν άλλοι ενοικιαστές. Μεταξύ των τελευταίων ιδιοκτητών ήταν ο Ευριπίδης Σταθόπουλος. Τα τελευταία χρόνια λειτουργούσε ως bar – restaurant. Σήμερα γίνονται προσπάθειες αξιοποίησης του από τον Δήμο Λαρισαίων.

Εικόνα 5: Κτήριο Παλαιστίνης - Φαρμακίδου(Πηγή: larissapress.gr)

5. Οικεία Οικονόμου

Πρόκειται για κατοικία στην οδό Μανωλάκη στο κέντρο της Λάρισας. Κατασκευάστηκε στις αρχές του 20ου αιώνα. Είναι κτίσμα νεοκλασικού ρυθμού με ενδιαφέροντα αρχιτεκτονικά στοιχεία όπως η συμμετρική διάταξη των όψεων και αξιόλογα επιμέρους μορφολογικά και νεοκλασικά στοιχεία όπως είναι οι παραστάδες με τα κορινθιάζουσα επίκρανα, το μαρμάρινο μπαλκόνι που στηρίζεται πάνω σε φουρούσια με διπλή έλικα, τα διακοσμητικά πλαίσια των παραθύρων, το γείσο και το αέτωμα στο κέντρο της προσόψεως. Χαρακτηριστική είναι, επίσης, η επιμέλεια κατασκευής τζακιού στο εσωτερικό του. Αρχικά χρησιμοποιήθηκε ως κατοικία, ενώ αργότερα ως μπαράκι. Σήμερα στεγάζει υπηρεσίες του Οργανισμού κατά των Ναρκωτικών της περιφερειακής ενότητας Λάρισας.

Εικόνα 6: Οικεία Οικονόμου- Φαληρέα (Πηγή: *larissapress.gr*)

6. Κινηματογράφος Παλλάς

Το κτίριο του κινηματογράφου Παλλάς βρίσκεται στη διασταύρωση των οδών Παναγούλη και Κούμα στο κέντρο της Λάρισας. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του τμήματος Παραδοσιακών Οικισμών του υπουργείου Περιβάλλοντος, ανεγέρθηκε το 1936 και είναι έργο του ιταλικής καταγωγής αρχιτέκτονα Κολονέλου. Είναι ένα από τα λίγα εναπομείναντα δείγματα αρχιτεκτονικής του μεσοπολέμου της πόλης, με στοιχεία artdeco, ιδιαίτερη διάρθρωση, ρυθμολογία και μορφολογία, αφού κτίστηκε για να χρησιμοποιηθεί ως κινηματοθέατρο. Ήταν το πρώτο κτήριο στη Λάρισα που κτίστηκε ως κινηματογράφος. Το Παλλάς ήταν ο δεύτερος κινηματογράφος της Λάρισας μετά το Ολύμπια και ξεκίνησε να λειτουργεί το 1937 έως και το 1988, οπότε και μετετράπη σε εμπορικό κατάστημα ηλεκτρικών ειδών. Σήμερα μετά την ανάδειξη του και την κήρυξη του ως διατηρητέο κτήριο, μετατράπηκε σε κατάστημα αθλητικών ειδών.

Εικόνα 7: Κινηματογράφος Παλλάς (Πηγή: *kathimerini.gr*)

7. Αβερώφειος Γεωργική Σχολή

Η Αβερώφειος Γεωργική Σχολή βρίσκεται στην έξοδο της Λάρισας προς Τρίκαλα και αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα αρχιτεκτονικά δημιουργήματα που αξίζει να επισκεφθεί κανείς. Πρόκειται για νεοκλασικό συγκρότημα κτηρίων, χτισμένα το 1908 στην δυτική είσοδο της πόλης δίπλα στο κτηριακό συγκρότημα των ΤΕΙ, περιβάλλεται από πευκόφυτο άλσος.

Λειτουργεί συνεχώς από το 1911 και κατασκευάστηκε με δαπάνες του κληροδοτήματος Γ. Αβέρωφ και λειτούργησε ως Μέση Γεωπονική Σχολή μέχρι τα μέσα του 20ου αιώνα . Οι κτηριακές της εγκαταστάσεις εκτείνονται σε έναν περιφραγμένο χώρο συνολικής έκτασης περίπου 42 στρεμμάτων και είναι διαρθρωμένες σε τρία επίπεδα. Μπαίνοντας στον χώρο, κανείς βλέπει το κεντρικό κτήριο με το μεγάλο ρολόι στην οροφή, το οποίο μαζί με τη βιβλιοθήκη αποτελούν τα πιο επιβλητικά κτίρια. Το κτήριο αυτό από την αρχή της λειτουργίας της Σχολής χρησιμοποιείται ως Διδακτήριο και οικοτροφείο. Ολόκληρο το κτηριακό συγκρότημα της Αβερώφειου Σχολής έχει χαρακτηριστεί από το Υπουργείο Πολιτισμού ως έργο τέχνης και ιστορικά διατηρητέο μνημείο διότι πρόκειται για ένα πολύ αξιόλογο και αντιπροσωπευτικό δείγμα συγκροτήματος κτηρίων με εκπαιδευτικό χαρακτήρα, με ιδιαίτερα μορφολογικά, αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά και εκλεκτά στοιχεία που εκφράζουν την αρχιτεκτονική της εποχής του. Θεωρείται μοναδικό για την περιοχή και αναπόσπαστα συνδεδεμένο με τις μνήμες των κατοίκων της.

Εικόνα 7: Αβερώφειος Γεωργική Σχολή (Πηγή: larisa.gov.gr)

8. Κονάκι Αβέρωφ

Βρίσκεται επί της οδού Βασίλη Τσιτσάνη στην συνοικία της Νέας Πολιτείας. Ήταν ιδιοκτησία του Γεώργιου Αβέρωφ του ευεργέτη που χάρισε το θωρηκτό Αβέρωφ στο ελληνικό κράτος και έχτισε με δικά του έξοδα την « Αβερώφειο Γεωργική Σχολή » στην Λάρισα. Σήμερα ότι έχει διατηρηθεί από το κονάκι Αβέρωφ είναι δύο διώροφα κτίρια τα οποία γεφυρώνονται με μία συνδετήρια πτέρυγα. Τα δύο διώροφα κτίρια χρησίμευαν για την κατοικία και τη διημέρευση του ιδιοκτήτη και των εργαζομένων, ενώ η συνδετήρια πτέρυγα για την αποθήκευση εργαλείων ή αγροτικών προϊόντων. Το δυτικό διώροφο κτίριο είναι κεραμοσκεπές και σήμερα στεγάζει τις δραστηριότητες του Πολιτιστικού Συλλόγου της Νέας Πολιτείας «Αμυγδαλιές». Το ανατολικό διώροφο κτίριο είναι επίσης κεραμοσκεπές και έχει υποστεί σημαντικές φθορές χωρίς όμως βλάβες στον φέροντα οργανισμό.

Από τη συνδετήρια πτέρυγα που γεφυρώνει τα δύο κτίρια έχει απομείνει ο φέροντας οργανισμός και δομημένα τμήματα από τσιμεντόπλινθους. Η ασκεπής σήμερα συνδετήρια πτέρυγα, έφερε δίριχτη κεραμοσκεπή στέγη. Το ανατολικό διώροφο κτίριο και η συνδετήρια πτέρυγα είναι σε ερειπιώδη κατάσταση και δεν χρησιμοποιούνται. Σήμερα ανήκει στον δήμο Λαρισαίων, ο οποίος προκήρυξε διαγωνισμό στοχεύοντας για τη συντήρηση, ανακατασκευή και επανάχρηση του κτιρίου για να μετατραπεί σε εστία πολιτισμού.

Εικόνα 8: Κονάκι Αβέρωφ (Πηγή: *larisa.gov.gr*)

9. Πύργος του Χαροκόπου

Το κτίριο είναι από χρόνια σε κίνδυνο κατάρρευσης (2020). Βρίσκεται στην βόρεια πλευρά της πόλης. Πρόκειται για διατηρητέο νεοκλασικό συγκρότημα κτηρίων του 1902. Αρχιτέκτονας του πύργου είναι ο Αναστάσιος Μεταξάς, ο οποίος εκτός από τον «Πύργο της Λάρισας» έχει ανακαινίσει το Μέγαρο Χαροκόπου στην Αθήνα, σημερινό Μουσείο Μπενάκη, έχει σχεδιάσει τη Χαροκόπειο Σχολή Οικοκυρικών στην Καλλιθέα, το σημερινό Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, κ.α..

Η αρχιτεκτονική σύνθεση του συγκροτήματος είναι προσαρμοσμένη στις ανάγκες μιας αρχοντικής κατοικίας στο πνεύμα της εποχής, αλλά συγχρόνως ανταποκρίνεται πλήρως και στην ανάγκες των γεωργοκτηνοτροφικών εργασιών, που ήταν ο βασικός οικονομικός τομέας της περιοχής. Ο Πύργος του Χαροκόπου είναι συνδεδεμένος με προσωπικότητες της πολιτικής και της τέχνης και στην ευρύτερη περιοχή, είναι συνδεδεμένος, κυρίως, με την Μελίνα Μερκούρη η οποία υπήρξε σύζυγος ενός νεότερου μέλους της οικογένειας, του Παναγή Χαροκόπου.

Εικόνα 9 : Πύργος Χαροκόπου (Πηγή: larissanet.gr)

10. Δίδυμο Νεοκλασικό κτίριο επί της 31^{ης} Αυγούστου(προς διατήρηση)

Τα «δίδυμα κτίρια» στην οδό 31^{ης} Αυγούστου στη Λάρισα δεν έχουν ακόμη επίσημα χαρακτηριστεί ως διατηρητέα κτίρια, αλλά έχουν τεθεί υπό προστασία και προτείνεται να αναδειχθούν ως τέτοια. Ο Δήμος Λαρισαίων, σε συνέργεια με την Επιτροπή Ποιότητας Ζωής, έχει λάβει μέτρα για την τροποποίηση του ρυμοτομικού σχεδίου της περιοχής, περιορίζοντας τις χρήσεις των κτιρίων με σκοπό την διάσωση τους. Η πρόταση για τον χαρακτηρισμό έχει αποσταλεί στα αρμόδια Υπουργεία Πολιτισμού και Περιβάλλοντος για την επίσημη έγκριση. (Ελευθερία,2023).

Τα δύο προπολεμικά σπίτια στη Λάρισα, που βρίσκονται σε έναν από τους κεντρικούς δρόμους της πόλης και παρουσιάζουν ιδιαίτερο αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον, είχαν προσελκύσει την προσοχή του Δήμου, των σχετικών Συλλόγων και πολλών συνειδητοποιημένων πολιτών της Λάρισας. Η διάσωσή τους θεωρήθηκε απαραίτητη, ειδικά μετά το 1994, όταν το τρίτο από αυτά, που βρισκόταν στη γωνία των οδών Μαβίλη και Δροσίνη, κατεδαφίστηκε και στη θέση του ανεγέρθηκε ένα σύγχρονο κτίριο.

Σήμερα μιλάμε για «δίδυμα σπίτια», αλλά μέχρι το 1994 υπήρχαν τρία. Και τα τρία είχαν την ίδια εξωτερική αρχιτεκτονική και σχεδόν την ίδια εσωτερική διαρρύθμιση. Μερικοί παλιοί κάτοικοι της περιοχής αναφέρουν ότι υπήρχε και ένα τέταρτο σπίτι, επί της οδού 31ης Αυγούστου, δίπλα στο σπίτι του Οικονόμου. Ωστόσο, αυτό το σπίτι δεν είχε την ίδια αρχιτεκτονική με τα άλλα τρία, δεν κατασκευάστηκε από τον ίδιο ιδιοκτήτη, κατεδαφίστηκε λίγο μετά το 1960 και στη θέση του ανεγέρθηκε ένα πολυώροφο κτίριο που υπάρχει μέχρι σήμερα.

Εικόνα 10: Οδός 31ης Αυγούστου και Μαβίλη, τα «δίδυμα» (Πηγή: *larissapress.gr*)

6.2. Αξιόλογα Κτίρια

Σε αυτό το υποκεφάλαιο, γίνεται αναφορά των αξιόλογων κτιρίων που υπάρχουν στην πόλη της Λάρισας, που όμως δεν έχουν κηρυχθεί ως διατηρητέα ακόμη. Τα κτίρια αυτά, αποτελούν ένα απόθεμα του παρελθόντος και αρχιτεκτονικό σημείο αναφοράς, καθώς είναι κομμάτι της ταυτότητάς της. Είναι κτίρια, που έχουν διασωθεί έως σήμερα και αξίζει να διατηρηθούν καθώς αποτυπώνουν όχι μόνο την παλιά οπτική της πόλης, αλλά αντικατοπτρίζουν διάφορες εποχές, που πρέπει κατά κάποιο τρόπο να σωθούν μέσω της διατήρησής τους.

Αξίζει να σημειωθεί πως ένα μεγάλο μέρος των κτιρίων της Λάρισας που έχουν χαρακτηριστεί ως αξιόλογα είναι του αρχιτέκτονα Ελευθέριου Κολονέλο, ο οποίος δραστηριοποιήθηκε στη Λάρισα από τις αρχές της δεκαετίας του 1930 μέχρι τις αρχές του 1961, χρονιά κατά την οποία απεβίωσε. Τα κτίρια του διακρίνονταν για την ιδιαίτερη αρχιτεκτονική τους, που ήταν πρωτοποριακή για την εποχή, με ημικυκλικά

μπαλκόνια, σκοτίες στις προσόψεις, καλαίσθητες εξώπορτες και στρογγυλά ανοίγματα δίπλα σε αυτές, θυμίζοντας την αισθητική της Art Deco. Είναι ο μοναδικός γνωστός αρχιτέκτονας της εποχής του, στη Λάρισα, και παρά το γεγονός ότι έχουν διασωθεί περισσότερα από δώδεκα σπίτια και κτίρια του στην πόλη, γνωρίζουμε πολύ λίγα για τη ζωή του.

Αυτά, λοιπόν, αποτελούν τμήμα του αστικού πολιτισμού, οι κατοικίες και τα κτίρια, που αναπτύχθηκαν μέσα στον αστικό ιστό της πόλης από την ένταξή της στο Ελληνικό κράτος το 1881 μέχρι σήμερα. Διαφέρουν μεταξύ τους ανάλογα με την περιοχή, την καταγωγή και τη θρησκευτική ταυτότητα των κατοίκων. Δυστυχώς, ο σεισμός της 1ης Μαρτίου 1941 και οι συνεχόμενοι βομβαρδισμοί κατέστρεψαν το μεγαλύτερο μέρος του κεντρικού τομέα της πόλης, περιορίζοντας σημαντικά την ύπαρξη κτιρίων με διαφορετική αρχιτεκτονική. Αντίθετα, σε πόλεις όπως ο Βόλος, η Καρδίτσα και τα Τρίκαλα, υπάρχουν κατοικίες και βιομηχανικά κτίρια με διαφορετική αρχιτεκτονική εμφανίζονται σε πολλά σημεία των γειτονικών πόλεων, δίνοντας στους επισκέπτες μια πληρέστερη εικόνα του αστικού πολιτισμού τους. Δυστυχώς, στην Λάρισα, σώζονται πολύ λίγα κτίρια καθώς ένα μεγάλο ποσοστό έχει καταστραφεί, εγκαταλειφθεί και κατεδαφιστεί ανά καιρούς.

Πιο συγκεκριμένα, η λίστα με τα 28 αξιόλογα κτίρια του Τ.Ε.Ε. είναι τα εξής:

1. Κτίριο επί της οδού Βενιζέλου 107 (ακριβώς απέναντι από το Ά Αρχαίο Θέατρο και κτίστηκε τη δεκαετία του 1930. Είναι τριώροφο με ψηλοτάβανο ισόγειο και πατάρι.)
2. Τράπεζα Πειραιώς επί της οδού Ίωνος Δραγούμη (Προπολεμικό κτίριο, βρίσκεται σε λειτουργία από το έτος 1939 κι εντάσσεται στο ρεύμα του ύστερου νεοκλασικισμού.)
3. Τράπεζα Ελλάδος επί της οδού Κύπρου (ακροβατεί μεταξύ νεοκλασικού και μοντέρνου ύφους. Αξίζει να αναφέρουμε ότι δεν έχει υποστεί προσθήκες ή τροποποιήσεις και παραμένει αναλλοίωτο στο χρόνο).
4. Ξενοδοχείο "ΤΟ ΝΕΟΝ" επί της οδού Πτολεμαίου (Χρονολογείται στα τέλη του 19ου αιώνα. Είναι νεοκλασικού ρυθμού και χρησιμοποιείται σαν ξενοδοχείο)

5. Κτίριο επί των οδών Βενιζέλου & Απόλλωνος (Βρίσκεται και αυτό ακριβώς μπροστά από το Α΄ Αρχαίο Θέατρο και χρονολογείται στις αρχές του 20ου αιώνα)
6. Κτίριο επί της οδού Απόλλωνος.
7. Κτίριο επί των οδών Κύπρου & Ολύμπου (κατασκευασμένο στις αρχές του 20ου αιώνα, δεκαετία 1900)
8. Κτίριο επί της οδού Φειδίου (Διώροφη Αστική κατοικία της δεκαετίας του 1930 που προπολεμικά χρησιμοποιήθηκε ως μαιευτική κλινική (κλινική Ρίζου)
9. Κτίριο επί των οδών Σολωμού & Δροσίνη (Ισόγεια κυβόσχημη υπερυψωμένη μονοκατοικία με ημιυπόγειο του τέλους του 19ου αιώνα (δεκαετία 1890).
10. Κτίριο επί της οδού Λ. Κατσώνη 6
11. Κτίριο επί της οδού Αθ. Διάκου 17
12. Κτίριο επί των οδών Μανωλάκη & Ηφαίστου (Διώροφη κατοικία προπολεμικής περιόδου. Χαρακτηρίζεται από κλασικιστικά στοιχεία)
13. Κτίριο επί των οδών Παπαναστασίου & Γρηγορίου Ε' (Διώροφη αστική κυβόσχημη κατοικία. Χρονολογείται περίπου τη δεκαετία του 1920)
14. Κτίριο επί της οδού Ζαρμάνη 21 (Διώροφο κτίριο των αρχών του 20ου αιώνα με λιτό νεοκλασικό διάκοσμο)
15. Κτίριο επί των οδών Βενιζέλου & Δήμητρας (Διώροφη κατοικία προπολεμικής περιόδου. Κατατάσσεται στον ύστερο νεοκλασικισμό)
16. Κτίριο επί της οδών Φαρμακίδου & Παπακυριαζή (Αστική διώροφη κατοικία προπολεμικής περιόδου. Διακρίνεται για τα κλασικιστικά της στοιχεία ως προς τη διαμόρφωση των όψεων και των όγκων)
17. Κτίριο επί της οδού Κούμα (Αστική διώροφη κατοικία προπολεμικής περιόδου σχεδιασμένη από τον σπουδαίο αρχιτέκτονα Ε. Κολονέλο)
18. Κτίριο επί της οδού Μ. Μπότσαρη 1 (Διώροφη Οικοδομή με στέγη στο κέντρο της πόλης. Χρονολογείται στο 1937 – 1938. Είναι επίσης έργο του σπουδαίου αρχιτέκτονα Ε. Κολονέλο)
19. Κτίριο επί της οδού Φρίξου
20. Κτίριο επί της οδού Ταγμ. Βελησσαρίου (Δείγμα αστικής αρχιτεκτονικής της περιόδου 1920-1940 επηρεασμένη από τις αρχές του νεοκλασικισμού.)

21. Κτίριο επί των οδών 25ης Μαρτίου - Στρ.Φράγκου (Υποστηρίζεται ότι είναι έργο του αρχιτέκτονα Ε. Κολονέλο και ότι κτίσθηκε τη δεκαετία του 1930)
22. Κτίριο επί της οδού Φαρμακίδου
23. Κτίριο επί της οδού Ηλείου (κεραμοσκεπές κτίριο κατασκευασμένο στα τέλη της δεκαετίας του 1920)
24. Κτίριο επί της οδού Φιλίππου
25. Κτίριο επί των οδών Παναγούλη & Πρωτοπαπαδάκη
26. Κτίρια επί της οδού Παπαδιαμάντη & Νιρβάνα(Πρόκειται για ένα σύνολο τριών κτισμάτων με χρήση κατοικίας, τα οποία ορίζουν ένα οικοδομικό τετράγωνο της πόλης, μεταξύ των οδών Παπαδιαμάντη-Νιρβάνα-Ελλαδίου-Νίκης (Ο.Τ. 995Α)
27. Κτίριο επί της οδού Ελλαδίου 5 (Διώροφη διπλοκατοικία νεώτερης χρονολογίας (περίπου δεκαετία 1940)
28. Τούρκικο Χαμάμ Βενιζέλου 83 (Πρόκειται για ένα από τα ελάχιστα, πλήρως σωζόμενα (τοιχοποιία και επικάλυψη-στέγη) κτίσματα της οθωμανικής περιόδου της πόλης. Η θέση που καταλαμβάνει στον αστικό ιστό είναι ιδιαίτερος σημαντική. Η άμεση γειτνίαση με το αρχαίο θέατρο Α της Λάρισας, που χρονολογείται στον 3ο αιώνα π.Χ., συνθέτει ένα ιστορικό παλίμψηστο για την πολεοδομική εξέλιξη της περιοχής)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

7.1. Μεθοδολογία

Στην παρούσα διπλωματική εργασία με θέμα τα διατηρητέα κτίρια της Λάρισας, επιδιώκεται η ανάδειξη της σημασίας της διατήρησης και προστασίας αυτών των ιστορικών κτιρίων. Για την επίτευξη αυτού του στόχου, κρίθηκε αναγκαία η συλλογή και ανάλυση απόψεων από ειδικούς που δραστηριοποιούνται στον τομέα αυτό στην περιοχή της Λάρισας. Οι συνεντεύξεις, ως μέθοδος ποιοτικής έρευνας, επέτρεψαν την εις βάθος κατανόηση των διαφορετικών προσεγγίσεων και θέσεων των εμπλεκόμενων φορέων.

Συγκεκριμένα, διεξήχθησαν συνεντεύξεις με τέσσερις σημαντικούς εκπροσώπους των φορέων της Λάρισας: δύο πολιτικούς μηχανικούς, έναν αρχαιολόγο και έναν αρχιτέκτονα. Η επιλογή των οποίων, έγινε λαμβάνοντας, κυρίως, υπόψη, την συμβολή τους στο ζήτημα της διαχείρισης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς αλλά και την θέση που έχουν, έχοντας σημαντική γνώση επί του θέματος, όσον αφορά την θεωρητική αντίληψη. Οι συνεντεύξεις αυτές ήταν όσο το δυνατόν πιο αντιπροσωπευτικές και εστίαζαν στα αξιόλογα κτίρια της πόλης, προσπαθώντας να αναδείξουν τη σημασία της διατήρησής τους τόσο από αρχιτεκτονικής όσο και από πολιτιστικής άποψης.

Οι πολιτικοί μηχανικοί πρόσφεραν την τεχνική τους οπτική σχετικά με τις προκλήσεις και τις δυνατότητες αποκατάστασης των κτιρίων αυτών. Ο αρχαιολόγος τόνισε την ιστορική και πολιτιστική αξία των κτιρίων με αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον, ενώ ο αρχιτέκτονας ανέδειξε την αισθητική και λειτουργική σημασία της ενσωμάτωσης αυτών των κτιρίων στον σύγχρονο αστικό ιστό.

Μέσα από την ανάλυση των συνεντεύξεων, επιχειρείται να φωτιστούν οι διάφορες πτυχές και οι πολλαπλές διαστάσεις που συνοδεύουν τη διατήρηση των αξιόλογων κτιρίων στη Λάρισα, συμβάλλοντας έτσι σε μια συνολική και ολιστική κατανόηση του θέματος.

7.2. Προφίλ Ερωτώμενων

Η επιλογή των ερωτώμενων έγινε με γνώμονα την εξειδικευμένη γνώση και την εμπειρία τους στον τομέα της διατήρησης και ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς. Συγκεκριμένα, επιλέχθηκαν τέσσερις σημαντικοί εκπρόσωποι φορέων της πόλης, καθένας από τους οποίους έχει επιδείξει σημαντικό έργο στον τομέα του, συγκεκριμένα δύο πολιτικοί μηχανικοί, μια αρχαιολόγος και ένας αρχιτέκτονας, με σκοπό την καταγραφή και ανάλυση των απόψεων και θέσεων τους σχετικά με τα προστατευόμενα κτίρια της Λάρισας. Μέσα από τις συνεντεύξεις αυτές, επιδιώκεται η συγκέντρωση πολύπλευρων και τεκμηριωμένων απόψεων σχετικά με τις προκλήσεις, τις προοπτικές και τις στρατηγικές που μπορούν να εφαρμοστούν για την προστασία και ανάδειξη των διατηρητέων κτιρίων της Λάρισας.

Τα προφίλ των ερωτώμενων είναι τα εξής:

Ο ερωτώμενος Α, είναι αρχαιολόγος και διδάκτωρ βυζαντινής αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Η διατριβή του εκδόθηκε το 2012 από το Αρχαιολογικό Ινστιτούτο Θεσσαλικών Σπουδών του Υπουργείου Πολιτισμού. Από το 1982, υπηρετεί στην 7η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων στη Λάρισα, όπου διετέλεσε προϊσταμένη και, τελευταία, στην ενιαία Εφορεία Αρχαιοτήτων Λάρισας. Έχει ασχοληθεί εκτενώς με την καταγραφή και συντήρηση πολλών μνημείων της Θεσσαλίας, δημοσιεύοντας σχετικές μελέτες και επιβλέποντας έργα συντήρησης.

Ο ερωτώμενος Β, πολιτικός μηχανικός, αποφοίτησε το 1967 από το τμήμα Πολιτικών Μηχανικών της Πολυτεχνικής Σχολής του Α.Π.Θ. Από το 1970, διατηρεί τεχνικό γραφείο στη Λάρισα, ειδικευόμενο σε μελέτες ιδιωτικών και δημόσιων έργων. Συμμετείχε στην ομάδα μελέτης για την αναθεώρηση του σχεδίου της Λάρισας και έλαβε το β' βραβείο στον αρχιτεκτονικό διαγωνισμό για τη Δημοτική Πινακοθήκη - Μουσείο Γ. Κατσίγρα. Δίδαξε για οκτώ χρόνια στα Τ.Ε.Ι. της Λάρισας και έχει εκλεγεί δημοτικός σύμβουλος επανειλημμένα, υπηρετώντας σε διάφορες επιτροπές του Δήμου.

Ο ερωτώμενος Γ, αρχιτέκτονας, αποφοίτησε το 1981 από τη Σχολή Αρχιτεκτονικής στη Βενετία της Ιταλίας. Η διπλωματική του εργασία αφορούσε την αναστύλωση και ανακαίνιση μνημείων και διατηρητέων κτιρίων. Είναι μέλος της Icomos και έχει συμμετάσχει ενεργά σε διάφορους συλλόγους και φορείς για την

προστασία του περιβάλλοντος. Υπήρξε πρόεδρος του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων νομού Λάρισας και έχει υπηρετήσει σε πολυάριθμες θέσεις, συμπεριλαμβανομένης της Δευτεροβάθμιας Επιτροπής Αρχιτεκτονικού Ελέγχου Θεσσαλίας. Υπήρξε Πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου Δήμου Λαρισαίων.

Ο ερωτώμενος Δ, γεννήθηκε στη Λάρισα το 1964. Σπούδασε Διπλωματούχος Πολιτικός Μηχανικός και ολοκλήρωσε μεταπτυχιακές σπουδές (MSc) στον τομέα του Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού Πόλεων και Κτιρίων. Έχει πολυετή εμπειρία στον ιδιωτικό τομέα και υπηρετεί ως Ενεργειακός Επιθεωρητής και Πιστοποιημένος Τεχνικός Ασφαλείας. Από το 1989, συμμετέχει σε Τεχνικό Γραφείο με πλήθος μελετών και κατασκευών ιδιωτικών και δημόσιων έργων. Διετέλεσε ωρομίσθιος καθηγητής σε ΙΕΚ της Λάρισας και υπήρξε πρόεδρος του Συλλόγου Ελευθέρων Επαγγελματιών ν. Λάρισας, καθώς και Πρόεδρος της ΔΚΜ/ΚΔΘ. Σήμερα, είναι Πρόεδρος του Συλλόγου «Ο Κύκνος», που ασχολείται με το σύνδρομο Down.

Η επιλογή αυτών των ειδικών-ερωτώμενων βασίστηκε στη βαθιά γνώση και την εμπειρία τους στον τομέα της αρχιτεκτονικής, της συντήρησης πολιτιστικών μνημείων και της ενεργούς συμμετοχής στα κοινά, καθιστώντας τους πολύτιμες πηγές πληροφοριών και απόψεων για την παρούσα έρευνα.

7.3. Απόψεις από Σημαντικούς Εκπροσώπους Φορέων

Λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη, τις απαντήσεις των ερωτώμενων, σχετικά με την πολιτιστική και αρχιτεκτονική κληρονομιά της Λάρισας, αναφερόμενοι στην ανάπτυξη της πόλης, την μέριμνα που υπάρχει, τις ενέργειες που έχουν γίνει, τις αδυναμίες και τους υπεύθυνους για το ζήτημα αυτό, χωρίστηκαν σε αντίστοιχες θεματικές ενότητες, οι απόψεις τους με σκοπό να αναλυθούν, να συγκριθούν και να συζητηθούν ώστε να διεξαχθούν τα ανάλογα συμπεράσματα σχετικά με την φροντίδα, αξιοποίηση και αντιμετώπιση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Λάρισας στην νεότερη εποχή.

7.3.1. Ανάπτυξη της Λάρισας και Διατήρηση Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς

Στο θέμα της ανάπτυξης, όπως επισημάνει ο ερωτώμενος Β, φαίνεται πως υπήρξε μια σύγχυση ως προς την έννοια αυτή καθώς συνδέθηκε κυρίως μόνο με τα

οικονομικά συμφέροντα, παραλύοντας ότι έχει να κάνει με το περιβάλλον, την πολιτιστική και αρχιτεκτονική ανάπτυξη. Αυτό το γεγονός, επικράτησε στην νοοτροπία της χώρας και κυρίως στην πόλη της Λάρισας ειδικότερα στην δεκαετία του '60. Πιο συγκεκριμένα αναφέρει, ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα για να τονίσει την αντίθεση που υπήρχε στην Ελλάδα με το εξωτερικό γύρω από το όνομα της «ανάπτυξης». Τονίζει, λοιπόν, πως *«στη Γερμανία και πιο συγκεκριμένα στο Μόναχο, το οποίο είχε καταστραφεί ολοσχερώς, έγινε μια ολοκληρωμένη δράση επανάχτισης της πόλης καθώς βρέθηκαν τότε τα ακριβή σχέδια της πόλης και χτίστηκε ακριβώς όπως ήταν...Εμείς το μόνο που κάναμε ήταν να θάψουμε αρχαιότητες για να μην βρεθούνε στα μουσεία.. τίποτα άλλο δεν κάναμε άρα λοιπόν μπορείς να το εκφράσεις σαν μια γενική πεποίθηση. Δεν υπήρχε ηθική σε αυτό το κομμάτι»*. Ο όρος λοιπόν, στην Λάρισα ήταν συνυφασμένος με το καινούργιο και πιο συγκεκριμένα με τις πολυκατοικίες, όπως αναφέρει στην συνέντευξη του.

Σύμφωνα με τον ερωτώμενο Α, η πόλη της Λάρισας δεν έχει πολλά παλιά κτίρια, υπήρχαν κτίρια που όλοι θα τα χαρακτήριζαν όμορφα τα οποία υπέστησαν τέτοιες βλάβες, που από τη στιγμή κανένας φορέας δεν μπορούσε να τα υιοθετήσει, έπεσαν, αυτό συμβαίνει όταν ένα κτίριο αφηθεί στην τύχη του. Τώρα υπάρχουν κτίρια χαρακτηρισμένα ιστορικά διατηρητέα, άλλα που δεν είναι χαρακτηρισμένα, που εσείς ή εμείς μπορούμε να τα πούμε όμορφα σήμερα αλλά αυτό εξαρτάται από ποια υπηρεσία και πότε τα χαρακτηρίζει.

Η νοοτροπία, λοιπόν, που επικρατούσε ήταν αυτή ακριβώς, του να διώξουν-γκρεμίσουν οτιδήποτε παλιό και να χτίσουν καινούρια κτίρια, επιβεβαιώνει ο ερωτώμενος Γ, *«διαδραμάτισε πολύ σπουδαίο ρόλο η κουλτούρα του απλού πολίτη αλλά το πιο σημαντικό πρόβλημα δυστυχώς είναι ότι η δικιά μας μικροαστική τάξη, αυτή που έκανε κουμάντο δηλαδή δεν σεβάστηκε τον πλούτο και τις μνήμες των γονιών τους»*. Επιπλέον, σημειώνει πως στη μεταπολεμική εποχή ισοπεδώθηκε όλος ο αρχιτεκτονικός πλούτος. *«Αυτό λειτούργησε στη κουλτούρα των ανθρώπων ότι, δηλαδή το παλιό πρέπει να φεύγει. Συζητώντας με την Καθηγήτρια Φ. σε ένα Συνέδριο Αρχιτεκτόνων τη ρώτησα κάποια στιγμή για ποιο λόγο δεν υπήρχε η λογική διατήρησης αυτού του πλούτου, και μου απάντησε γιατί η ίδια η Χώρα μετά την απελευθέρωση(από τον τουρκικό ζυγό ήθελε να ξεκόψει με το παρελθόν. Και μάλιστα προσπάθησε να περάσει αρχιτεκτονική που είχε σχέση με τον νεοκλασικισμό και ήταν μια προσπάθεια εμπέδωσης την αρχαιοελληνική*

κουλτούρα». Γενικότερα, η πεποίθηση που επικρατούσε για τα διατηρητέα κτίρια ήταν ότι είναι παλιά και ο κόσμος ήθελε να φύγει από το παλιό.

Μάλιστα, αναφέρει ο ερωτώμενος Γ πως σ' ένα αίτημα που είχαν θέσει, ως σύλλογος αρχιτεκτόνων, για τη διατήρηση του κτιρίου Ουήλ, που άνηκε στο Δήμο, η πολιτεία και ο τότε Δήμαρχος είχαν ζητήσει την κατεδάφιση. *«Εμείς είχαμε κάνει παρέμβαση αλλά η απάντηση που πήραμε ήταν “έλα μωρέ κάτι παλιότουβλα τώρα”, ήταν ένα κτίριο βιομηχανικής αρχιτεκτονικής και προσπαθούσαμε να τους πείσουμε ότι δεν είναι μόνο αυτό που λέμε ένα όμορφο κτίριο ακόμα και τα υλικά που ήταν κατασκευασμένο ήταν μια ολόκληρη κουλτούρα του κατασκευάζειν (συμπαγή τούβλα, τα μέταλλα και όλα) λέγαμε τότε στον Δήμαρχο να το αγοράσει αφού το χρειάζεται και η απάντηση ήταν αρνητική».* Σε συμφωνία με τους παραπάνω, έρχεται και ο ερωτώμενος Δ: *«Ο κόσμος δεν είναι ώριμος για να αποδεχθεί την διατήρηση της μνήμης της ιστορίας της αρχιτεκτονικής αξίας στην πόλη μας, αντιμετωπιστήκαμε πάρα πολλές φορές γραφικοί».*

Βέβαια, σε αντίθεση με το παρελθόν, τώρα φαίνεται πως υπάρχει θετικότερη στάση ως προς την διατήρηση των κτιρίων, αν και υπάρχει ακόμα πολύ μέλλον μπροστά, ώστε να ορθοποδήσει η διάσωση των κτιρίων που έχουν απομείνει, με στόχο να αποτελεί η διατήρηση των εναπομεινάντων έστω κτιρίων της πόλης. Ο ερωτώμενος Β, όπως αναφέρει στην συνέντευξη του, το αύριο της πόλης ότι μάλλον είναι αισιόδοξο. Οι νέες επεκτάσεις αλλά και το κτηματολόγιο με το οποίο θα οριστικοποιηθούν οι ιδιοκτησίες θα προχωρήσουν τις πράξεις εφαρμογής οπότε θα υπάρχουν αρκετά οικοπέδα προς χτίσιμο και δεν θα έχουμε προβλήματα επεκτάσεων. Στο ίδιο μήκος κύματος, κυμαίνεται και ο ερωτώμενος Δ, λέγοντας ότι *«Η Λάρισα πληροί όλες τις προϋποθέσεις να γίνει αξιοβίωτη πόλη. Έχουμε κάνει αρκετά βήματα, έναν καλό σχεδιασμό ο οποίος ξεκίνησε από το 2014 με τον ΣΒΑΚ, με παρεμβάσεις στη προσβασιμότητα, σε πολλά ζητήματα. Έχει προγραμματιστεί για τα επόμενα 15 χρόνια να υπάρχει μία καλύτερη ποιότητα ζωής και διαβίωσης. Βέβαια αυτό το σχέδιο πρέπει να επικυροποιείται, έχει τις προϋποθέσεις να γίνει μία αξιοβίωτη πόλη. Αυτοκίνητα, οικολογία είναι θεμελιώδη ζητήματα τα οποία θα ακολουθήσουν Ευρωπαϊκές οδηγίες».*

7.3.2 Αδυναμίες και Λόγοι που διαδραμάτισαν στην απώλεια μεγάλου μέρους της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης

Φυσικά, στους λόγους για τους οποίους η Λάρισα έχασε μεγάλο μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς της, οι ερωτώμενοι απάντησαν ομοίως, δίνοντας όλοι τους ίδιους λόγους και αδυναμίες. Ένας από τους κύριους λόγους, ήταν ο οικονομικός, καθώς για να διασωθούν έπρεπε να αποζημιωθούν οι ιδιοκτήτες ή έπρεπε να βρεθούν πολεοδομικά εργαλεία, να έπαιρναν συντελεστή δόμησης, διαφορετικά δεν μπορούσε ο Δήμος να πληρώσει. Ο ερωτηθείς Β, αναφέρει χαρακτηριστικά παραδείγματα, την οικεία στην οδό Σεφέρη, τούρκικη, που είχε αποζημιώσει ο Δήμος και μάλιστα τώρα την έχουν εγκαταλείψει και το κονάκι του Αβέρωφ. Ο κύριος λόγος, ήταν η έλλειψη του συντελεστή δόμησης και ο γεγονός ότι *«Στη Λάρισα έληξε η αγάπη και των Λαρισαίων και των ιθυνόντων για τα παλιά δηλαδή πολλές φορές εγώ άκουσα σχεδόν από όλους τους δημάρχους «τι τα θες τα παλιαντζούρια;»*. Επιπλέον, τονίζει ότι δεν υπήρξε μέριμνα για την πολιτιστική κληρονομιά, διακρίνοντας μάλιστα, κωλυσιοεργία. Για την αξιοποίηση των κτιρίων απαιτείται πλάνο, γενικότερα κινήσεις από τους αρμόδιους φορείς αλλά και από την κοινωνία, τους απλούς πολίτες.

Ο ερωτηθείς Γ, αναφέρει πως *«η αντιπαροχή ήταν ένας τρόπος, που χάθηκαν τα κτίρια, γιατί μετά τους πολέμους που έζησε αυτή η χώρα (1ο Παγκόσμιο, Μικρασιατική καταστροφή, τον 2ο Παγκόσμιο, τον Εμφύλιο) και την πληθυσμιακή αύξηση που επήλθε υπήρχε ανάγκη ανά στέγασης των ανθρώπων που έφυγαν από την ύπαιθρο αλλά χωρίς συγκεκριμένα πραγματικά σχέδια αυτό που λέμε χρήσεις γης, προστασία του περιβάλλοντος με αποτέλεσμα ένα μεγάλο κομμάτι του αρχιτεκτονικού πλούτου η γενιά μας αυτά τα έζησε»*. Επίσης υπήρχε μια έντονη ανάγκη να ξεκόψουν από το παλιό. *«Ο συντελεστής δόμησης και η υπεραξία που δημιουργούσαν τα οικόπεδα, επίσης υπήρξε σημαντικός λόγος για την σύνθεση της υφιστάμενης κατάστασης. Εμείς σαν αρχιτέκτονες κάναμε μεγάλη προσπάθεια»*.

Ο ερωτώμενος Α σημειώνει την εποχή που χάθηκαν τα περισσότερα νεοκλασικά κτίρια τα περισσότερα είχαν πάθει βλάβες από τον σεισμό του 1941, ήταν δηλαδή βλάβες που δεν μπορούσαν να διατηρηθούν. Από εκεί και πέρα, η Λάρισα είχε πολλά διώροφα και ισόγεια κτίρια, τα οποία χαρακτήριζαν την ακριβώς προηγούμενη από σήμερα εποχή, τα οποία είναι στην αρμοδιότητα και στην ευχέρεια του ιδιοκτήτη. Δεν είχε ασκηθεί σε αυτά κάποιου είδους προστασία, κι ο ιδιοκτήτης αν βγάλει κάποια

άδεια κατεδάφισης για να χτίσει το κτίριο που αυτός επιθυμεί, δεν υπάρχει το αντίστοιχο καθεστώς προστασίας, γι' αυτό ίσως δεν είναι σωστή η χρήση της λέξης «χάθηκαν». Είναι μια αλλαγή που συμβαίνει σε όλες τις πόλεις, η ανανέωση του δυναμικού των κτιρίων. Όταν μια πόλη είναι πολύ ισχυρή έχει ισχυρή οικοδομική δραστηριότητα και τότε πολλά κτίρια του παρελθόντος μετατρέπονται σε κάτι άλλο, ανά κτίζονται ή κατεδαφίζονται για να γίνει κάτι νέο. Αυτός είναι ο λόγος που δεν έχουμε πολλά κτίρια.

Στην ερώτηση αν υπάρχει κωλυσιεργία, ο ερωτηθείς Α, απάντησε σε αντίθεση με τον ερωτώμενο Β, πως δεν υπάρχει σε καμία περίπτωση. Λέγοντας πως «θα μπορούσαν ίσως να χαρακτηριστούν μερικά κτίρια επιπλέον της Λάρισας αλλά όπως σας είπα εμείς είμαστε για τις αρχαιότητες, μια υπηρεσία που προστατεύει τις αρχαιότητες οπότε οι αρχαιολογικοί χώροι προστατεύονται, για τα κτίρια τα νεότερα υπάρχει η υπηρεσία νεότερων μνημείων, δεν σημαίνει όμως ότι και η προστασία που τους ασκείται μπορεί πάντα να τα προστατεύσει από την κατάρρευση, γιατί αν ο ιδιοκτήτης δεν έχει χρήματα, δεν υπάρχουν γενικά στο δημόσιο όλα τα κίνητρα που απαιτούνται για να βοηθηθεί ένας ιδιοκτήτης που έχει ένα παλιό κτίριο, άσχετα με το καθεστώς προστασίας που έχει αυτό. Πραγματικά πιστεύω ότι θα μπορούσε το δημόσιο να δώσει περισσότερα κτίρια στον τομέα αυτό».

Ο ερωτηθείς Δ υποστηρίζει πως «η πόλη την δεκαετία του 70' είχε αστυφιλία που αύξησε τον πληθυσμό, αύξησε τις ανάγκες κατοικίας, μπήκε στην αντιπαροχή άρα ένα μεγάλο ζήτημα ήταν η εμπορευματοποίηση του δημοσίου και ιδιωτικού χώρου, του ιδιωτικού χώρου. Επιπλέον, δεν υπήρξε η πολιτική κεντρική βούληση που να μετουσιωθεί σε μία πολιτική υποστήριξης για την ανάδειξη, την διατήρηση και την επανάχρηση των αξιόλογων κτισμάτων κάθε πόλης για τη Λάρισα. Συγκεκριμένα, δεν υπήρχαν τα εργαλεία χρηματοδότησης, δεν υπήρχαν τα εργαλεία που ένας ιδιώτης θα του διατηρούσε και θα τον συνέφερε να διατηρήσει ένα αξιόλογο κτίριο, να κάνει άλλη χρήση να ή αν δεν παραμένει αυτός, ο Δήμος να έχει εργαλεία κατάλληλα για να μπορεί να κάνει αυτός αυτή τη δουλειά δηλαδή να παίρνει τα αξιόλογα κτίρια να τα ανακαινίζει να κάνει επανάχρηση είτε με συνεργασίες με φορείς είτε μόνος του για ανάγκες που έχει ο Δήμος. Πρώτο δεδομένο ότι δεν υπήρχε ένα ολοκληρωμένο σχέδιο διατήρησης των αξιόλογων κτισμάτων με αποτύπωση, με κοστολόγιο ανακαίνισης προς έγκριση προϋπολογισμού ανακαίνισης, με χρήσεις, επανάχρηση με συγκεκριμένες προτάσεις χρήσεων έτσι ούτως

ώστε να έχουν με χωροταξική αν θες κατανομή αυτών των κτισμάτων Στο δεύτερο λόγο που θέλω να πω είναι οι διαδρομές οι υπόγειες των εργολάβων των ιδιωτών με την καλή έννοια των συμφερόντων τους και πηγαίναμε και πιέζανε πολιτικά στην Αθήνα την δευτεροβάθμια. Πρόεδρος ήταν ο γενικός γραμματέας του υπουργείου και αντιλαμβάνεστε ότι υπήρχανε δύο δηλαδή δεδομένα τα οποία ήταν ασθενή οι αντιστάσεις να διατηρήσουν πλέον και πάρα πολλά φύγανε έτσι».

Ο ερωτώμενος Δ, θεωρεί πως υπάρχει δυσκαμψία στην πολιτική βούληση. «Έχει ανακοινωθεί κατά το «εξοικονομώ», το «διατηρώ», το οποίο έχει ανακοινωθεί από το 2020 επτά φορές και δεν έχει δοθεί μέχρι στιγμής ούτε 1 ευρώ. Ο προϋπολογισμός από 1 δις έγινε κάποια εκατομμύρια και τελικά δεν έχει συμβεί τίποτα ακόμη. Δεν είναι ψιλά στα κεντρική πολιτική ιεράρχηση. Βέβαια θα έπρεπε να ψάχνουμε πόρους αυτόνομα από Ευρωπαϊκά προγράμματα αλλά δεν πετύχαμε. Πετύχαμε για κάποια έργα (Μουσών, Σεφέρη) αλλά μέχρι εκεί. Κακά τα ψέματα για να διατηρήσουμε με προτεραιότητα από τα 88, 10- 20 κτίρια και να τα φέρουμε σε εμάς είναι πάρα πολλά χρήματα». Το ίδιο ανέφερε και ο ερωτηθείς Γ, «στα πρότυπα του “εξοικονομώ” ζητάμε να γίνει το αντίστοιχο “διατηρώ” το οποίο άμεσα δεν ολοκληρώθηκε λόγω ελλειπών χρηματοδότησης. Είναι ένα μεγάλο βήμα και κίνητρο για τους ιδιοκτήτες ώστε να προστατέψει η πολιτεία τα διατηρητέα κτίρια. Όπου δυστυχώς η χώρα μας είναι πίσω».

7.3.3 Υπεύθυνοι, Υπηρεσίες και Πολίτες

Στο ζήτημα της διατήρησης των κτιρίων, μερίδιο ευθύνης έχει από το κράτος μέχρι και τους απλούς πολίτες. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνεται και επισημαίνεται στις συνεντεύξεις, όπου διαπιστώνεται η σημασία της ενεργούς θέσης που πρέπει να έχει ένας απλός πολίτης αλλά και η θέση της πολιτείας και των αρμόδιων φορέων, σε ζητήματα που αφορούν την πολιτιστική κληρονομιά ενός τόπου. Ειδικότερα, ο ερωτηθείς Β, αναφέρεται στην θέση που πρέπει να έχει ο ενεργός πολίτης: «Η αυτοδιοίκηση έχει εκφυλιστεί, εκείνα τα χρόνια πίστευα ότι η αυτοδιοίκηση πρέπει να έχει έναν ενεργό ρόλο στον πολίτη, δηλαδή χρέωνα στην αυτοδιοίκηση ότι πρέπει να διδάσκει στον πολίτη. Να διδάσκει εντιμότητα να δημιουργεί ένα όραμα στον πολίτη να του εξηγεί το λόγο που συμβαίνουν τα πράγματα. Ο πολίτης πρέπει να μετέχει στον πολεοδομικό σχεδιασμό, κάτι που δεν έγινε ούτε με τα μέλη του δημοτικού συμβουλίου.

Σε άλλες πόλεις κυρίως ευρωπαϊκές ο πολίτης μετέχει, κάνει προτάσεις, λέει την επιθυμία του, έτσι πρέπει να γίνεται. Εδώ οι πολίτες δεν είχαν ιδέα ότι κάναμε πολεοδομικό σχεδιασμό και ότι αυτό ήταν ανάμεσα στην ομάδα των μελετητών σε ένα δυο δημοτικούς συμβούλους και σε κάποιον από τη Νομαρχία. Δεν ήταν ανοιχτός διάλογος, να συμμετέχει».

Φυσικά, χρειάζεται ατομική προσπάθεια συμπληρώνει ο ερωτώμενος Γ, αναφερόμενος σε δράσεις σχετικά με κτίρια που έκανε ο ίδιος με συνεργάτες του: «εγώ και 2-3 άλλοι αρχιτέκτονες πήγαμε και αγοράσαμε το κτίριο των Μουσών, το ποσό ήταν μεγάλο , αλλά δεν υπήρχε άλλη λύση αυτό το κτίριο όπως και τα Δίδυμα κτίρια όπου ήμασταν σε διαπραγματεύσεις να τα αγοράσουμε και αυτά αλλά βρήκαμε δυσκολίες στον εντοπισμό των ιδιοκτητών... δεν μπορεί να τα αγοράσει όλα ο Δήμος....Είναι λυπηρό όταν η πολιτεία δια της τοπικής αυτοδιοίκησης δεν προφυλάσσει την πολιτιστική - αρχιτεκτονική κληρονομιά. Κράτος, περιφερειακή- δημοτική αρχή και ο κόσμος καθόρισαν την εικόνα του αστικού τοπίου της Λάρισας»

Είναι μεγάλο το ζήτημα της διατήρησης, το να δεσμεύσεις ένα κτίριο, να το κηρύξεις διατηρητέο οποιαδήποτε εργασία σε αυτό πρέπει να γίνει με την επιστασία της Εφορείας Νεότερων Μνημείων ενώ όλες οι εργασίες και όλα τα υλικά είναι πανάκριβες. Αυτό επιτάσσει ότι η πολιτεία θα πρέπει να βοηθήσει οικονομικά αυτές τις ενέργειες. Το να ζητάς και να παρεμβαίνεις τη διατήρηση κάποιων κτιρίων στη πόλη σου είναι μια παρέμβαση πολιτική, πολιτική είναι η παρέμβαση στη λήψη των αποφάσεων. Είναι δύσκολο για μια Χώρα σαν τη δικιά μας να εκτιμήσει τέτοιου είδους παρεμβάσεις. Πράξη είναι να νομοθετείς και να χρηματοδοτείς και αυτό σε άλλες χώρες υπάρχει. Αν κάθε δημοτική αρχή έπαιρνε από 2-3 κτίρια τόσα χρόνια σε κάθε θητεία.

Ο ερωτηθείς Α, σχετικά με τα αξιόλογα κτίρια, υποστηρίζει πως δεν υπάρχει αρμόδια υπηρεσία και περνάει από διάφορους φορείς για να ελεγχθεί, πρέπει να κινηθεί κάποιος σύλλογος μηχανικών και μέσω του Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. «Δηλαδή η εφορεία νεότερων μνημείων δεν μπορεί να ασχοληθεί με αυτά τα κτίρια του 60'. Είναι άδικο να λέμε ότι φταίνε οι υπηρεσίες. Υπάρχει ένα κενό νομοθεσίας και αυτό που θέλουν να ζητήσουν είναι δύσκολο, πρέπει να πάει πολύ πάνω για να βρει μια άκρη. Ο δήμος σηκώνει τα χέρια ψηλά, λέει δεν είμαι η αρμόδια υπηρεσία οπότε, εμείς προφανώς δεν είμαστε είναι τα αρχαία, η Εφορεία νεότερων επίσης πρέπει να έχει κάποιο πολύ εξέχον

χαρακτηριστικό αρχιτεκτονικής και μοναδικότητας για να το χαρακτηρίσει και δεν μένει καμία υπηρεσία».

Σχετικά με τα αξιόλογα κτίρια μίλησε για την εισήγηση του ο ερωτώμενος Δ για τη δημιουργία ενός μητρώου αξιόλογων κτιρίων σε συνέργεια με το ΤΕΕ «το υπηρεσιακό σχέδιο έχει αδήριτη ανάγκη να υπάρχει ένα μητρώο καταγραφής... Άρα λοιπόν ήταν αδήριτη ανάγκη να υπάρχει αυτό το μητρώο και χάρηκα που το τεχνικό επιμελητήριο υιοθέτησε την πρόταση μου και πήρε την πρωτοβουλία να το κάνει μάλιστα στα πλαίσια της πρωτοβουλίας που είχα πάρει τότε που βρεθήκαμε αρχιτέκτονες, ΤΕΕ και φωτοθήκη είχε ειπωθεί αυτό και τώρα το τοπικό ΤΕΕ ξεκίνησε αυτή την προσπάθεια».

Μεγάλη συμβολή είχε το γεγονός ότι στο Δήμο υπήρχαν μηχανικοί και άνθρωποι με τις ειδικές γνώσεις όπως ο ερωτηθείς Δ που προώθησαν δράσεις για την πολιτιστική κληρονομιά. Ο ίδιος λέει πως μετά το 2014 υπήρξαν μηχανικοί οι οποίοι είχαν περάσει από το ΤΕΕ, το συμβούλιο αρχιτεκτονικής και άλλους φορείς, από διαγωνισμούς και μελέτες οι οποίοι συνολικά συνεργάστηκαν. Ήταν αιρετοί, μηχανικοί και ευαισθητοποιημένοι. Έτσι και από το 2014 και μετά γίναν τόσες πρωτοβουλίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Τα ιστορικά κτίρια αποτελούν ένα σημαντικό κομμάτι του αστικού πολιτισμού κάθε πόλης, αντικατοπτρίζοντας την ιστορική, πολιτιστική και αρχιτεκτονική της εξέλιξη. Στην πόλη της Λάρισας, η προστασία και ανάδειξη αυτών των κτιρίων παρουσιάζει ιδιαίτερες προκλήσεις, λόγω των ιστορικών γεγονότων και των πολεοδομικών ανακατατάξεων που την επηρέασαν από την ενσωμάτωσή της στο Ελληνικό κράτος το 1881 έως σήμερα.

Από την ενσωμάτωσή της στο Ελληνικό κράτος το 1881, η Λάρισα γνώρισε σημαντική αστική ανάπτυξη. Τα κτίρια και οι κατοικίες της εποχής αντικατοπτρίζουν τις διαφορετικές επιρροές που διαμόρφωσαν την πόλη, ανάλογα με την περιοχή, την καταγωγή και τη θρησκευτική ταυτότητα των κατοίκων της. Ωστόσο, οι καταστροφές του σεισμού της 1ης Μαρτίου 1941 και οι αλλεπάλληλοι βομβαρδισμοί κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου είχαν ως αποτέλεσμα την καταστροφή του μεγαλύτερου τμήματος του κεντρικού τομέα της πόλης. Αυτό περιόρισε σημαντικά την ύπαρξη μεγάλου αποθέματος κτισμάτων διαφορετικής αρχιτεκτονικής, σε αντίθεση με γειτονικές πόλεις όπως ο Βόλος, η Καρδίτσα και τα Τρίκαλα, όπου διατηρούνται πολλά αρχιτεκτονικά αξιόλογα κτίρια.

Η ραγδαία πολεοδομική ανάπτυξη της Λάρισας από τη δεκαετία του 1960 και μετά, οδήγησε στην κατεδάφιση πολλών παλαιών κτισμάτων, χωρίς ιδιαίτερη σκέψη για την πολιτιστική τους αξία. Κατοικίες, καταστήματα, βιομηχανικοί χώροι, ακόμη και η Δημοτική Αγορά, κατεδαφίστηκαν, με αποτέλεσμα τη σημαντική απώλεια της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης. Οι οργανωμένοι φορείς και σύλλογοι δεν προέβαλαν ιδιαίτερη αντίσταση, ενώ η κρατική μέριμνα για την προστασία των κτισμάτων αυτών ήταν σχεδόν ανύπαρκτη.

Σήμερα, στη Λάρισα υπάρχουν λίγα κτίρια χαρακτηρισμένα ως διατηρητέα. Αυτά είναι: Ο Μύλος του Παππά, Το νεοκλασικό κτίριο Οικονόμου-Φαληρέα στην οδό Μανωλάκη 11, Η Πυριτιδαποθήκη, Το κινηματοθέατρο «ΠΑΛΛΑΣ», Το οθωμανικό κτίσμα ή οικία Γερολυμάτου στην οδό Σεφέρη, Ο «Νικόδημος», Ο πύργος Χαροκόπου στη Γιάννουλη και Το «Μουσών» στην οδό Παλαιστίνης.

Αν και τα τέσσερα πρώτα κτίρια βρίσκονται σε σχετικά καλή κατάσταση, τα υπόλοιπα εκπέμπουν σήμα κινδύνου. Η άμεση αποκατάστασή τους είναι επιβεβλημένη, αν θέλουμε να διατηρηθούν και να αναδειχθούν ως μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς της πόλης.

Το 1994, μια ομάδα μηχανικών του Τ.Ε.Ε.-Τμήμα Κεντρικής Ελλάδος, αποτελούμενη από σημαντικούς αρχιτέκτονες, κατέγραψε και πρότεινε έναν αριθμό από αξιόλογα κτίσματα της πόλης προς διάσωση. Η μελέτη τους αναφέρεται εκτεταμένα στην εισαγωγή τους, υπογραμμίζοντας το πρόβλημα της προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, ιδιαίτερα της νεότερης περιόδου, και τη σημασία της διατήρησής της για την εθνική μας ταυτότητα.

Από τα 76 κτίσματα που κατεγράφησαν τότε, περίπου τα 40 διατηρούνται έως σήμερα. Η λίστα αυτή θα μπορούσε να αυξηθεί, συμπεριλαμβάνοντας και άλλα κτίρια που δεν είχαν καταγραφεί τότε, ενισχύοντας περαιτέρω την προσπάθεια προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Λάρισας.

Για να κατανοήσουμε καλύτερα τις απόψεις και τις θέσεις των ειδικών σχετικά με τα στοιχεία υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς της Λάρισας, πραγματοποιήσαμε συνεντεύξεις με τέσσερις σημαντικούς εκπροσώπους φορέων της πόλης. Οι συνεντεύξεις αυτές βοήθησαν να αναδείξουμε τις προκλήσεις και τις προοπτικές που αντιμετωπίζει η Λάρισα στον τομέα της προστασίας των διατηρητέων κτιρίων.

Ο ερωτηθείς Α, αρχαιολόγος και διδάκτωρ βυζαντινής αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, τόνισε τη σημασία της καταγραφής και της δημοσίευσης μελετών για τα μνημεία της Θεσσαλίας. Η πολυετής εμπειρία της στην 7η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων και η συμβολή της στον προγραμματισμό και την επίβλεψη εργασιών συντήρησης, προσφέρουν πολύτιμες γνώσεις για την κατάσταση των αξιόλογων κτιρίων της Λάρισας. Ο ερωτηθείς Α υπογράμμισε την ανάγκη για συντονισμένες προσπάθειες και συνεργασίες μεταξύ φορέων για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.

Ο ερωτηθείς Β, πολιτικός μηχανικός, επισήμανε την έλλειψη πολιτικής βούλησης και κρατικής μέριμνας για τη διατήρηση των παλαιών κτισμάτων. Ανέφερε ότι η συμμετοχή του σε ομάδες μελετών και αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς ανέδειξε την ανάγκη για πιο αυστηρά μέτρα προστασίας και τη δημιουργία κινήτρων για την

αποκατάσταση των διατηρητέων κτιρίων. Ο ερωτώμενος Β πρότεινε τη θέσπιση οικονομικών κινήτρων και τη διευκόλυνση των διαδικασιών αδειοδότησης για την αποκατάσταση των κτιρίων ενδιαφέροντος.

Ο ερωτηθείς Γ, αρχιτέκτονας, τόνισε τη σημασία της ευαισθητοποίησης της τοπικής κοινωνίας και των αρχών για την αξία των ιστορικών κτιρίων. Ως μέλος της Icomos και πρώην πρόεδρος του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων νομού Λάρισας, υπογράμμισε την ανάγκη για εντατικοποίηση των προσπάθειών προστασίας και ανάδειξης των διατηρητέων κτιρίων. Η εμπειρία του στις αναστηλώσεις και ανακαινίσεις μνημείων τον καθιστά ειδικό στον τομέα αυτό, ενώ πρότεινε τη δημιουργία εκπαιδευτικών προγραμμάτων και την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των φορέων.

Ο ερωτηθείς Δ, πολιτικός μηχανικός και ενεργός μέλος της τοπικής κοινότητας, αναφέρθηκε στην ανάγκη για συστηματική καταγραφή και αξιολόγηση των ιστορικών κτιρίων. Η εμπειρία του στην εκπόνηση μελετών και κατασκευών ιδιωτικών και δημόσιων έργων, καθώς και η συμμετοχή του σε διάφορους φορείς και συλλόγους, του επιτρέπουν να κατανοήσει βαθύτερα τις προκλήσεις και τις ευκαιρίες για την προστασία των αξιόλογων κτιρίων. Ο ερωτώμενος Δ, πρότεινε τη θέσπιση ειδικών προγραμμάτων χρηματοδότησης και την ενίσχυση της συνεργασίας με διεθνείς οργανισμούς για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.

Η προστασία και ανάδειξη των κτιρίων ενδιαφέροντος της Λάρισας απαιτεί συντονισμένες προσπάθειες και συνεργασίες μεταξύ των φορέων, των αρχών και της τοπικής κοινωνίας. Η εμπειρία και οι απόψεις των ειδικών που συμμετείχαν στις συνεντεύξεις αναδεικνύουν την ανάγκη για:

- **Συστηματική Καταγραφή και Αξιολόγηση:** Είναι απαραίτητο να συνεχιστεί η καταγραφή και αξιολόγηση των διατηρητέων κτιρίων, ώστε να συμπεριληφθούν και άλλα αξιόλογα κτίσματα που δεν είχαν καταγραφεί προηγουμένως.
- **Οικονομικά Κίνητρα και Διευκόλυνση Διαδικασιών:** Η θέσπιση οικονομικών κινήτρων και η διευκόλυνση των διαδικασιών αδειοδότησης για την αποκατάσταση των κτιρίων με αρχιτεκτονικό

ενδιαφέρον θα ενθαρρύνει τους ιδιοκτήτες να προβούν σε έργα συντήρησης και αποκατάστασης.

- **Ευαισθητοποίηση και Εκπαιδευτικά Προγράμματα:** Η ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας και των αρχών για την αξία των διατηρητέων κτιρίων είναι κρίσιμη. Η δημιουργία εκπαιδευτικών προγραμμάτων και η προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των φορέων θα συμβάλει στην ενίσχυση των προσπάθειών προστασίας.
- **Συνεργασία με Διεθνείς Οργανισμούς:** Η ενίσχυση της συνεργασίας με διεθνείς οργανισμούς, όπως η Icomos, θα προσφέρει τεχνογνωσία και πόρους για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.
- **Ανάδειξη των Διατηρητέων Κτιρίων:** Η ανάδειξη των κτιρίων ενδιαφέροντος μέσα από τουριστικές και πολιτιστικές διαδρομές θα ενισχύσει την προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς της Λάρισας και θα συμβάλει στην οικονομική ανάπτυξη της πόλης.
- **Κρατική Μέριμνα και Νομοθετικό Πλαίσιο:** Η ενίσχυση της κρατικής μέριμνας και η αναθεώρηση του νομοθετικού πλαισίου για την προστασία των διατηρητέων κτιρίων θα δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για τη διατήρηση και ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.

Με τις προτάσεις αυτές και τη συντονισμένη δράση όλων των εμπλεκομένων φορέων, η Λάρισα μπορεί να διαφυλάξει και να αναδείξει την αρχιτεκτονική της κληρονομιά, προσφέροντας στους κατοίκους και τους επισκέπτες της μια πλούσια και ποικιλόμορφη πολιτιστική εμπειρία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία διερευνά τα κτίρια αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος της Λάρισας, αναλύοντας την ιστορική, πολιτιστική και αρχιτεκτονική τους αξία. Στόχος της μελέτης είναι η ανάδειξη της σημασίας της διατήρησης αυτών των κτιρίων, η ανάλυση των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν και η πρόταση μέτρων για την προστασία και αξιοποίησή τους.

Τα κτίρια με αναπόσπαστο αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον στη Λάρισα συνιστούν αδιάρρηκτο μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς της πόλης, με ρίζες που εκτείνονται σε διάφορες ιστορικές περιόδους, από την Οθωμανική κυριαρχία μέχρι την περίοδο της Νεοελληνικής αναγέννησης. Η στρατηγική θέση της Λάρισας την καθιστούσε πάντα κέντρο πολιτιστικών ανταλλαγών, γεγονός που αντικατοπτρίζεται στην ποικιλία των αρχιτεκτονικών στυλ των στοιχείων υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς.

Η αρχιτεκτονική των αξιόλογων κτιρίων της Λάρισας αντικατοπτρίζει την εξέλιξη της πόλης μέσα από τους αιώνες. Πολλά από τα κτίρια παρουσιάζουν χαρακτηριστικά της παραδοσιακής μακεδονικής αρχιτεκτονικής, ενώ άλλα ενσωματώνουν επιρροές από την Οθωμανική αρχιτεκτονική και την αρχιτεκτονική του 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα. Η ποικιλία αυτή προσδίδει μοναδικότητα και πλούτο στο αρχιτεκτονικό τοπίο της πόλης, καθιστώντας την Λάρισα έναν ζωντανό μουσειακό χώρο.

Τα κτίρια ενδιαφέροντος δεν έχουν μόνο αισθητική αξία, αλλά αποτελούν και φορείς της τοπικής ιστορίας και πολιτισμού. Κάθε κτίριο φέρει τις δικές του ιστορίες και μνήμες, που συνδέονται άμεσα με τη ζωή και την ανάπτυξη της πόλης. Η διατήρησή τους συμβάλλει στη διατήρηση της πολιτιστικής ταυτότητας της Λάρισας και ενισχύει το αίσθημα του ανήκειν για τους κατοίκους της.

Η διατήρηση των κτιρίων ρυθμίζεται από συγκεκριμένες νομοθεσίες και κανονισμούς. Στην Ελλάδα, τα διατηρητέα κτίρια προστατεύονται από το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, ενώ η Τοπική Αυτοδιοίκηση διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην εφαρμογή των πολιτικών διατήρησης. Οι πολιτικές αυτές περιλαμβάνουν μέτρα για την αποκατάσταση και συντήρηση των κτιρίων, καθώς και κίνητρα για τους ιδιοκτήτες προκειμένου να διατηρήσουν και να αξιοποιήσουν τα κτίρια τους.

Παρά τη σημασία τους, τα κτίρια πολιτιστικής κληρονομιάς της Λάρισας αντιμετωπίζουν πολλές προκλήσεις. Μία από τις σημαντικότερες είναι η φθορά λόγω του χρόνου και των καιρικών συνθηκών. Η συντήρηση και αποκατάσταση αυτών των οικοδομημάτων απαιτεί εξειδικευμένες γνώσεις και πόρους, οι οποίοι συχνά είναι ανεπαρκείς. Επιπλέον, η αστική ανάπτυξη και η πίεση για νέες κατασκευές πολλές φορές έρχεται σε σύγκρουση με την ανάγκη διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Η αποκατάσταση και συντήρηση των κτιρίων απαιτεί σημαντικά οικονομικά μέσα. Οι ιδιοκτήτες συχνά αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην εξεύρεση των αναγκαίων πόρων, ενώ οι διαθέσιμες κρατικές επιδοτήσεις και τα προγράμματα χρηματοδότησης είναι περιορισμένα. Η οικονομική κρίση που έπληξε την Ελλάδα τα τελευταία χρόνια έχει επιδεινώσει την κατάσταση, καθιστώντας ακόμη πιο δύσκολη τη συντήρηση αυτών των κτιρίων. Επιπλέον, η ανάγκη για συμβατότητα με τους σύγχρονους κανονισμούς ασφάλειας και ενεργειακής απόδοσης δημιουργεί επιπρόσθετες προκλήσεις.

Οι αλλαγές στις κοινωνικές και πολιτιστικές αξίες επηρεάζουν επίσης την διατήρηση των κτιρίων ενδιαφέροντος. Οι νεότερες γενιές μπορεί να μην εκτιμούν πάντα την ιστορική και πολιτιστική αξία των παλαιών κτιρίων, γεγονός που οδηγεί σε έλλειψη ενδιαφέροντος και υποστήριξης για την διατήρησή τους. Η ευαισθητοποίηση και η εκπαίδευση του κοινού για την αξία της πολιτιστικής κληρονομιάς είναι κρίσιμης σημασίας για την αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος.

Η διατήρηση των κτιρίων με αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον απαιτεί μια συντονισμένη προσπάθεια από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς, συμπεριλαμβανομένων των κρατικών αρχών, των τοπικών κυβερνήσεων, των ιδιοκτητών κτιρίων και της τοπικής κοινότητας. Οι στρατηγικές για την διατήρηση και αξιοποίηση των κτιρίων αυτών περιλαμβάνουν:

- 1. Οικονομικά Κίνητρα:** Παροχή οικονομικών ενισχύσεων, φορολογικών απαλλαγών και επιδοτήσεων για εργασίες συντήρησης και αποκατάστασης καθώς και διευκολύνσεις στη χρήση των κτιρίων για εμπορικούς ή πολιτιστικούς λόγους.
- 2. Ενημέρωση και Ευαισθητοποίηση:** Εκπαιδευτικά προγράμματα, εκθέσεις, συνέδρια και πολιτιστικές εκδηλώσεις μπορούν να βοηθήσουν

στην καλλιέργεια μια κουλτούρας διατήρησης και σεβασμού για τα ιστορικά κτίρια.

- 3. Συνεργασία με Ειδικούς:** Συνεργασία με αρχιτέκτονες, μηχανικούς και συντηρητές με εξειδίκευση στη διατήρηση ιστορικών κτιρίων είναι απαραίτητη για την εξασφάλιση της ποιότητας και της αυθεντικότητας των εργασιών αποκατάστασης. Η κατάρτιση και η πιστοποίηση επαγγελματιών στον τομέα της συντήρησης μπορούν να ενισχύσουν της ικανότητα της τοπικής κοινότητας να διατηρήσει τα ιστορικά κτίρια.
- 4. Ολοκληρωμένα Σχέδια Αποκατάστασης και Ανάπτυξης:** Δημιουργία σχεδίων που λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαιτερότητες κάθε κτιρίου, τις ανάγκες της τοπικής κοινότητας και τις προοπτικές για την οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη της περιοχής.
- 5. Ενσωμάτωση στη Σύγχρονη Ζωή:** Προσαρμογή των κτιρίων για νέες χρήσεις, όπως πολιτιστικοί χώροι, μουσεία, εκθεσιακοί χώροι ή ακόμη και καταστήματα και κατοικίες, μπορεί να εξασφαλίσει τη συνεχή χρήση και συντήρηση τους.
- 6. Μελέτη Καλών Πρακτικών:** Μελέτη παραδειγμάτων από άλλες πόλεις που έχουν αναπτύξει επιτυχημένα προγράμματα διατήρησης πολιτιστικής κληρονομιάς, προσφέροντας πολύτιμες ιδέες και εμπειρίες για τη διαχείριση των κτιρίων ενδιαφέροντος της Λάρισας.

Η διατήρηση των στοιχείων υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς της Λάρισας χρήζει ζωτικής σημασίας για την διατήρηση της πολιτιστικής και ιστορικής ταυτότητας της πόλης. Παρά τις προκλήσεις, οι δυνατότητες για την προστασία και αξιοποίηση αυτών των κτιρίων είναι πολλές και ποικίλες. Η συντονισμένη προσπάθεια όλων των εμπλεκομένων φορέων, η παροχή κινήτρων, η ευαισθητοποίηση του κοινού και η εφαρμογή ολοκληρωμένων στρατηγικών αποκατάστασης μπορούν να συμβάλλουν στην επίτευξη αυτού του στόχου. Με την εφαρμογή των προτεινόμενων στρατηγικών, η Λάρισα δύναται να αναδειχθεί ως πρότυπο πόλης που σέβεται και αξιοποιεί την πολιτιστική της κληρονομιά, προσφέροντας μια μοναδική εμπειρία στους κατοίκους και τους επισκέπτες της.

Τέλος πολύ σημαντικό ρόλο στην απόφαση διατήρηση/συντήρηση ή κατεδάφιση/ανοικοδόμηση διαδραματίζει ο οικονομικός παράγοντας και δεδομένης

της δυσκολίας ανάληψής του υψηλού κόστους συντήρησης/αποκατάστασης από ίδια κεφάλαια, προϋπόθεση για την επίτευξη του εγχειρήματος της διατήρησης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς αποτελεί η χρηματοδότηση από κάποιο σχετικό Ευρωπαϊκό πρόγραμμα. Οι Γοσποδίνη, Μπεριάτος και Ράσκου (2007: 167), ερμηνεύουν τις διαφοροποιήσεις των χωρών-μελών της Ε.Ε., ως προς τις συμμετοχές τους στα Ευρωπαϊκά προγράμματα διαχείρισης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, σε συνάρτηση με πέντε παραμέτρους.

Αυτές είναι, εκτός από το αντικειμενικό μέγεθος της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς του τόπου, τη δυνατότητα συγχρηματοδότησης με ίδιους πόρους της έρευνας και των έργων προστασίας, αποκατάστασης και ανάδειξης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, το θεσμικό και νομοθετικό πλαίσιο και το επίπεδο οργάνωσης, εκσυγχρονισμού, και ευελιξίας των φορέων και των οργανώσεων διαχείρισης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και τον βαθμό ευαισθητοποίησης πολιτικών φορέων (τοπικών, περιφερειακών, κεντρικών) και πολιτών, επίσης και το κεφάλαιο κάθε τόπου σε τεχνογνωσία και εξειδικευμένο επιστημονικό δυναμικό σχετικά με τη προστασία, αποκατάσταση και ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς

Όσο αφορά την Ελλάδα σημειώνουν (σ. 168) πως το "μεγάλο πλεονέκτημα της χώρας που προκύπτει από το ιδιαίτερα σημαντικό πολιτισμικό παρελθόν και την αρχιτεκτονική κληρονομιά της δεν έχει μέχρι σήμερα αξιοποιηθεί". Σε σχέση με τις παραπάνω πέντε παραμέτρους τα "σημαντικά μειονεκτήματα της Ελλάδας "τα εντοπίζουν σε σχέση με το θεσμικό και νομοθετικό πλαίσιο (πολυνομία, μη ευέλικτοι φορείς, αλληλόκάλυψη αρμοδιοτήτων φορέων) και τον σχετικά χαμηλό βαθμό ευαισθητοποίησης των πολιτών, ενώ αξιολογούν ως "συγκριτικά μέτρια τη θέση της χώρας, τόσο σε δυνατότητες συγχρηματοδότησης με ίδια κεφάλαια της έρευνας και έργων, όσο και σε τεχνογνωσία και εξειδικευμένο επιστημονικό δυναμικό ".

Έτσι οι προτάσεις των συγγραφέων για την Ελλάδα αφορούν στοχευμένες προσπάθειες στα εξής:

- Στην πολιτική επιλογή αύξησης της επένδυσης ιδίων κεφαλαίων για έρευνα και έργα ανάδειξης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς
- Στον εκσυγχρονισμό του νομοθετικού και θεσμικού πλαισίου διαχείρισής της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς (βελτίωση της οργάνωσης

των εμπλεκόμενων φορέων, αποσαφήνιση αρμοδιοτήτων, απλούστευση και ισχυροποίηση της σχετικής νομοθεσίας),

- Στην ενημέρωση – ευαισθητοποίηση των πολιτών σε θέματα αρχιτεκτονικής κληρονομιάς αλλά και
- Στη βελτίωση του επιπέδου τεχνογνωσίας του εξειδικευμένου επιστημονικού δυναμικού. (Γοσποδίνη, Α., Μπεριάτος, Η., Ράσκου, Ε., 2007,).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

- Αυγουστιανάκη, Μ. Κ., (2016). *Νομοθετικό πλαίσιο προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς*. Αθήνα
- Βλαντού, Α. & Κουδούνη, Α. (2016). «Προστασία διατηρητέων κτιρίων και συνόλων. προβλήματα διαχείρισης και αναγκαίες αναδιαρθρώσεις», *Νόμος και Φύση*. Διαθέσιμο <http://nomosphysis.org.gr/13961/prostasia-diatiriteon-ktirion-kai-synolon-provlimata-diaxeirisis-kai-anagkaies-anadiarthroseis/>
- Γιαλούρη Α. (2008). *Παλαιοχριστιανική και βυζαντινή Λάρισα, Λάρισα 8000 χρόνια νεότητας, Δήμος Λαρισαίων, Λαρισαϊκά Γράμματα, Λάρισα*
- Γοσποδίνη Α., Μπεριάτος Η. & Ράσκου Ε. (2007). «Διαχείριση αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Η διαχρονική εξέλιξη των πολιτικών στην Ευρώπη και οι νέες προκλήσεις για την Ελλάδα» *περιοδικό Αειχώρος*, Τόμος 6 τεύχος 1, Μάιος, Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, 2007
- Ίτσα Ε. (2022). Η διεθνής σύμβαση της Χάγης και ο ρόλος των διεθνών οργανισμών και της UNESCO στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς σε περίοδο πολεμικών συγκρούσεων.
- Ζήβας, Δ. (2002). Η αρχιτεκτονική κληρονομιά, η προστασία και ο ρόλος της σήμερα και στο μέλλον, *Πρακτικά 10ου Πανελλήνιου Αρχιτεκτονικού Συνεδρίου*, Αθήνα: ΤΕΕ/ΣΑΔΑΣ/ΠΕΑ, σ. 719-722.
- Ζήβας Α. (2013). *Απαρχές της πολεοδομικής προστασίας*, Εκδόσεις Περίπλους, Αθήνα, 2013
- Κόνσολα, Ν. (1994). *Η Διεθνής Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς*, Αθήνα: Παπαζήσης.
- Κόνσολα, Ν. (2006). *Πολιτιστική Ανάπτυξη και Πολιτική*. Αθήνα: Παπαζήσης.

- Κορρές, Μ. (2002). Πολιτιστική κληρονομιά από τον 20ο έως τον 21ο αιώνα. Απολογισμός και προοπτικές, *Πρακτικά 10ου Πανελλήνιου Αρχιτεκτονικού Συνεδρίου*, Αθήνα: ΤΕΕ/ΣΑΔΑΣ/ΠΕΑ, σ. 699-717.
- Μπάντζιου –Ευσταθίου Α. (2008) «Από τους Πελασγούς στη Ρωμαϊκή κατάκτηση» Λάρισα 8000 χρόνια νεότητας, Δήμος Λαρισαίων.
- Μπινίκου, Ε. Κ. (2014). Η εφαρμογή της σύμβασης της Unesco για την προστασία της ενάλιας πολιτιστικής κληρονομιάς στην Ελλάδα.
- Μπούρας, Χ. (2007). «Οι βασικές αρχές προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και η διαχρονική εξέλιξή τους στην Ελλάδα», *Νόμος και Φύση*. Διαθέσιμο <http://nomosphysis.org.gr/10687/oi-basikes-arxes-prostasias-tis-arxitektonikis-klironomias-kai-i-diachroniki-ekseliksi-tous-stin-ellada-ianouarios-2007/>
- Πανάγου, Β., Κανδήλα, Ι.(2016), Παλιά Αρχοντικά και αξιόλογα Κτίρια της Λάρισας: τέλους του 19^{ου} και Α μισού του 20^{ου} αιώνα, Θεσσαλονίκη: Κ. & Μ. Αντ. Σταμούλη
- Παπαγεωργίου, Μ., Λαΐνας, Ι., & Νικολακοπούλου, Χ. (2012). Η Χωροταξία της Μνημειακής Πολιτιστικής Κληρονομιάς: Κατευθύνσεις Σχεδιασμού σε Εθνικό και Περιφερειακό Επίπεδο. Στο Η. Μπεριάτος, & Μ. Παπαγεωργίου, *Χωροταξία - Πολεοδομία - Περιβάλλον στον 21ο αιώνα. Ελλάδα - Μεσόγειος* (σσ. 619-364). Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας
- Παπαγεωργίου, Μ. (2016). *Ζητήματα χωρικού σχεδιασμού για την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς*, Αστική Ανάπλαση και Πολιτιστική Κληρονομιά, Π.Μ.Σ. Αστική Ανάπλαση και Ανάπτυξη, Τμ. Μηχανικών Χ.Π.Π.Α., Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Παπαθεοδώρου, Ν. (2014) Ιχνηλατώντας Την Παλιά Λάρισα. *Ελευθερία*
- Παπακωνσταντίνου, Α. (1999). Η Σύμβαση της Γρανάδας για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και το Σύνταγμα. *Νόμος και Φύση*

Σαμαράς, Ν., 2019, 'Κέντρο Πόλης και Ιστορικότητα: Θεωρητικά ζητήματα και σύγχρονες πολεοδομικές πρακτικές. Μελέτη περίπτωσης το Βαρούσι των Τρικάλων' Διδακτορική Διατριβή (επιβλ. Σαπουνάκης Α.), Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, (<http://hdl.handle.net/10442/hedi/45720>)

Τσαντίλης, Κ.(2001). Η επιδίωξη της Αξιοβιώτης Πόλης. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.

Τσαντίλης, Κ.(2013). 35 κομμάτια μνήμης και μάχης, 1983-2011.

Τσαντίλης, Κ. (2021). *Αυτά που θέλω να σου πω*. Εκδ. Creative Commons

Χαστάογλου Β. (2006). Οι θεσσαλικές πόλεις πριν και μετά το 1881: Η παραδοσιακή πόλη και ο πολεοδομικός εκσυγχρονισμός της στο Α. Δημόγλου (επ.) 'Θεσσαλία - Θέματα Ιστορίας (Α' Τόμος), Λάρισα: Ε.Τ.Ε.Δ.Κ. Θεσσαλίας, 169-200

Ξενόγλωσση

Ahmad, Y. (2006), "The Scope and Definitions of Heritage: From Tangible to Intangible, *International Journal of heritage Studies*, 12(3): 292-300

Asprogerakas E. & Melissas d.(2023). Reflections on the hierarchy of the spatial planning system in Greece (1999–2020), *International Planning Studies*, DOI: [10.1080/13563475.2023.2251692](https://doi.org/10.1080/13563475.2023.2251692)

Council of Europe. (2001). Greece - Herein System - The Council of Europe. Retrieved from <https://www.coe.int/en/web/herein-system/greece>

Cros, H., & McKercher, B. (2015). *Cultural tourism*. London: Routledge Editions

Graham, B. Howard, P. (2008). *The Ashgate Research Companion to Heritage and Identity*, Aldershot: Ashgate.

- Howard ,P. (2003). *Heritage management, interpretation, identity*. New York: Continuum.
- Jokilehto, J. (2008). *On Definitions of Cultural Heritage*. *e-ICOMOS Journal CLAFI. Heritage Theory. First Issue. International Scientific Committee on Legal Administrative and Financial Issues*. [http://siteresources.worldbank.org:
http://siteresources.worldbank.org/INTCHD/Resources/articleJukkaJokilehto.
pdf](http://siteresources.worldbank.org/http://siteresources.worldbank.org/INTCHD/Resources/articleJukkaJokilehto.pdf)
- Korka, E. (2014). Greece: Cultural Heritage Management. In: Smith, C. (eds) *Encyclopedia of Global Archaeology*. Springer, New York, NY. https://doi.org/10.1007/978-1-4419-0465-2_1152
- Korka, E. (2018). *Greece: Cultural Heritage Management*. Retrieved from [https://www.academia.edu/43810897/Korka_E_2018_Greece_Cultural_Herita
ge_Management](https://www.academia.edu/43810897/Korka_E_2018_Greece_Cultural_Heritage_Management)
- Managing Cultural World Heritage. (2013). *World Heritage Resource Manual. UNESCO - World Heritage Convention, ICCROM, ICOMOS, IUCN*. Paris. [whc.unesco.org: whc.unesco.org/document/125839](http://whc.unesco.org/document/125839)
- Rodwell, D. (2007). *Conservation and sustainability in historic cities*. Oxford: Blackwell
- Samaras, N., (2001a). 'Urban Tourism Development in Larissa', project work in the framework of the course "Regional Planning: Tourism", Deffner A. (supervisor), Master in Urban and Regional Planning and Regional Development / University of Thessaly / Dept. of Planning and Regional Development.
- Serraos, K., Gianniris, E. & Zifou, M. (2005). *The Greek spatial and urban planning system in the European context*.
- Taylor & Francis Online. (2023). *The role of conservation policies in local understandings of heritage in living heritage places: a Greek testimony*. Retrieved from <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13527258.2023.2181377>

Tellaki Maria-Rallou (2011). *The role of cultural heritage at the sustainable development of Larissa's centre*, Master Thesis, MSc Conservation of Monuments and Sites, RLICC, KULeuven: Leuven

Tuan, T., Stale, N. (2008). Capturing the benefits of preserving cultural heritage, *Journal of Cultural Heritage*, 9(3): 326-337.

UNESCO, (1994) *Nara Document on Authenticity*, Nara

Vassi A, Siountri K, Papadaki K, Iliadi A, Ypsilanti A, Bakogiannis E.(2022). The Greek Urban Policy Reform through the Local Urban Plans (LUPs) and the Special Urban Plans (SUPs), Funded by Recovery and Resilience Facility (RRF). *Land*. 2022; 11(8):1231. <https://doi.org/10.3390/land11081231>

Vyzantiadou MM, Selevista M (2019). Protection of Cultural Heritage in Thessaloniki: A Review of Designation Actions. *Heritage*. 2019; 2(1):717-731. <https://doi.org/10.3390/heritage2010046>

Διαδικτυακοί τόποι

Ψηφιακή Πολιτιστική Πύλη Δήμου Λαρισαίων, (2023). Ψηφιακή Πολιτιστική Πύλη Δήμου Λαρισαίων/Αξιοθέατα-Μνημεία, Διαθέσιμο: http://culture.larissadimos.gr/viewitems.php?topic_id=11&level=2&belongs=9&lang=gr

UNESCO, Σύμβαση Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς (3/9/23) http://www.unesco.org.cy/Programmes-Symbasi_Pagkosmias_Politistikis_kai_Fysikis_Klironomias,GR-PROGRAMMES-04-01-01,GR

Δήμος Λάρισας, Πολεοδομικά Δεδομένα, (3/9/23) <https://gis.larissadimos.gr/poleodom/>

Δήμος Λάρισας, Ιστορία, (3/9/23) <https://www.larissa-dimos.gr/el/i-poli/muthologia-istoria>

<https://larisaipolimou.wordpress.com/2021/03/19/%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%84%CE%B7%CF%81%CE%B7%CF%84%CE%B5%CE%B1-%CE%BA%CF%84%CE%B9%CF%81%CE%B9%CE%B1/>

ICOMOS, 2023 (3/9/23) <https://www.icomos.org/en>

IUCN, 2023 (3/9/23) <https://www.iucn.org/>

ICAHM, 2023 (3/9/23) <https://icahm.icomos.org/>

ICCROM, 2023 (3/9/23) <https://www.iccrom.org>

OWHC, 2023 <https://www.ovpm.org/>

ΦΕΚ

ΦΕΚ 153 Α/ 28-2-2000

ΦΕΚ 140 Α/ 13-6-2000

ΦΕΚ 619 Α/ 13-4-1992

ΦΕΚ 317 Δ/ 28-4-1988

ΦΕΚ 160 Α/ 18-10-1986

ΦΕΚ 4 Α/ 11-1-1985

ΦΕΚ 57 Α/ 30-4-1984

ΦΕΚ 297 Α/ 29-12-1980

ΦΕΚ 169 Α/ 7-8-1950